

маҷаллаи иттилоотии бонкӣ

БТ

БОНКДОРӢ ДАР ТОҶИКИСТОН

Маҷаллаи "Бонкдорӣ дар Тоҷикистон"
дар Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон
ба қайд гирифта шудааст.
Шаҳодатномаи қайд: №0007/мҷ,
аз 21 январи 2009 с.

Обуна

Тел:

+(992) 44 600-32-49

Муассис:

Бонки миллии Тоҷикистон

Раиси Шӯрои машварат:

ШИРИНОВ А.

Аъзои Шӯрои машварат:

АСАДУЛЛОЗОДА Ҳ.

НОРИНОВ Ҷ.

РУСТАМОВ С.

ЛАЛБЕКОВ И.

ЮСУФИЁН Ҷ.

ҲИСАИНОВ С.

ТАШРИФОВ М.

ҲАҚНАЗАРОВ Т.

ДАВЛАТОВ И.

ИДИЕВ М.

Ҳайати маҷалла:

Сармуҳаррир: Идиев М.

Муовини Сармуҳаррир:

Шарипова А.

Котиби масъул: Мӯминов А.

Муҳаррир: Юнусова М.

Муҳаррири

техникӣ: Низомова Ф.

Ороишгар: Ҷамолов З.

Мусахҳах: Туфонова Х.

маҷаллаи иттилоотии бонкӣ
БОНКДОРӢ
дар Тоҷикистон

№3 (68)

март 2015

Маҷалла ба хотири гуногунандешӣ маводҳои муаллифонеро низ
ба таъби мерасонад, ки фикри шахсии онҳоро инъикос мекунад.

Ҳангоми истифодаи маводи маҷалла
истинод ба асл ҳатмист.

Теъдоди нашр: 1220 нусха.

Навбатдори шумора: А. Мӯминов

Суроғаи маҷалла: 734025, ш. Душанбе, х. Рӯдакӣ 23/2

E-mail: majalla@nbt.tj

Тел: + (992) 44 620-05-37

Факс: + (992) 44 600-32-49

Дар матбааи
ҶДММ "ЭР-граф"
чоҳ шудааст.

ш. Душанбе, кӯчаи Р.Набиев, 218
Тел.: +992 (37) 881-15-16

Дар ин шумора:

Модарон меҳрафзо ва машғали тобон, бонувон хонахудои дудмон, занон идомабахши наслу авлод ва духтарони зи чон маҳбубтари ҳар як хонадон ба шумор мераванд.

4

Президент

Соли оила нишонаи баланди арчгузорӣ ба модар

4

Парламент

Интихобот шаффоф гузашт ва номзадҳои арзанда интихоб шуданд

14

Дастовард

Дастовардҳои пуарзори Тоҷикистон дар соли Мавлоно Ҷомӣ (2014)

16

Дар партави Паём

Паём – роҳнамои бонкҳои кишвар
Паём дар меҳвари диққати бонувону ҷавонон

24

27

Боиси эътирофу хушнудист, ки натиҷаҳои варзишгарони мо дар дохил ва хориҷи кишвар сол аз сол беҳтару боло меравад.

24

31

Назари мутахассис

Меъёри истифодаи пули нақд

64

Таҳлилу шарҳ

Нақши ташкилотҳои қарзӣ дар рушди кишоварзӣ

68

Дар ин шумора:

Бозори ҷаҳонӣ

Тағйирёбии нарх дар бозори ҷаҳонӣ дар семоҳаи аввали соли 2015

73

Ба ифтихори рӯзи Модар

Саодати зиндагӣ аз Модар аст

76

78

Тибқи мушоҳидаҳо қурби доллари ИМА ва нархи нафт ҳамчун анъана алоқамандии баръакс дошта, болоравии қурби доллар боиси қоҳишёбии нархи нафт гардид.

73

Наврӯзи ҷаҳонӣ

Наврӯз таҷассумгари суннатҳои мардумӣ

78

Иқтисодиёти ҷаҳон

Вазъи ноороми Яман ва таъсири он ба иқтисодиёти ҷаҳон

68

Дар чанд сатр

Шарҳи бонкиву иқтисодии ВАО-и ҷаҳон

94

Тақвим

Рӯйдодҳои муҳимми моҳ

98

Аз рӯи маълумоти дастрасгашта, имрӯз дар ҳудуди 60-70 гектар боғҳо дар Тоҷикистон тавассути обёрии қатрагӣ амалӣ карда шудаасту халос.

68

СОЛИ ОИЛА НИШОНАИ БАЛАНДИ АРҚУЗОРӢ БА МОДАР

**Модарони меҳрубон, бонувони муҳтарам ва хоҳарони азиз!
Ҳозирини гиromӣ!**

Дар оғози фасли баҳор фаро расидани Рӯзи модар – ин чашни барои ҳамаи мо бисёр азизро ба кулли сокинони диёрамон, бахусус модарону бонувон ва духтарони Ватани маҳбубамон самимона табрик гуфта, ба ҳар яки шумо саломативу хушбахтӣ ва хонаободиву сарбаландӣ орзу менамоям.

Модар ягона мавҷудест, ки инсон меофарад ва тавре ки бузургон гуфтаанд, бо як дасти худ гахвора ва бо дасти дигараш сайёро меҷунбонад.

Нақши модарону занон дар тақдим ва рушди ҷомеа, бунёди оилаи хушбахт, таълиму тарбияи фарзандон ва афзоиши эътибори хонадон ниҳоят муҳимму арзишманд мебошад.

Имрӯзҳо бонувони кишварамон баробари мардон номуси ватандориро ба дӯши худ гирифта, дар соҳаҳои мухталифи ҳаёти ҷомеа ва давлат ғайратмандона фаъолият доранд ва бо ташаббусҳои созандаи худ Тоҷикистони маҳбубамонро боз ҳам

Суханрони Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон ба муносибати Рӯзи модар

Модарон меҳрафзо ва машъали тобон, бонувон хонахудои дудмон, занон идомабахши наслу авлод ва духтарон зи ҷон маҳбубтари ҳар як хонадон ба шумор мераванд.

ободу зебо гардонида истодаанд.

Ҳамчунин, онҳо бо меҳри модаронашон баланд бардоштани мақому манзалати хонадонро шараф ва номуси хеш мешуморанд ва бо самимият, лутфу муҳаббат ва садоқату шарофати худ номи зан – модарро муқаддас ва гиromӣ медоранд, бо дастони пурмеҳри худ навниҳолони соҳибмаърифат ва фарҳангдӯсту адабпарвари боғи маърифати миллат, яъне созандагони ояндаи неки давлат ва ҷомеаро ба камол мерасонанд.

Занону модарони мо бо дастони пурмеҳри худ ниҳоли ишқу муҳаббат, меҳру садоқат, саховату асолат ва илму маърифатро парвариш мекунанд ва қалби поки онҳо ҳамеша барои орому осуда ва пояндаву устувор нигоҳ доштани оила, ҷомеа ва давлат метапад.

Имсол Рӯзи модар дар оғози

Соли оила таҷлил мегардад, ки ин ҳам як нишонаи баланди арҷгузорӣ ба номи муқаддаси модар ва заҳмати бонувони кишвар буда, ба хо-тири ҳифзи оилаи солиму босаодат ҳамчун ниҳоди таҳкимбахши ҷомеа аҳаммияти басо бузург дорад.

Оғози ин маъракаи муҳимро ба тамоми ҳамватанони азизамон табрик гуфта, умед дорам, ки дар ин соли хотирмон ҳар як фарди бонангу номуси Ватан ибтикороти шоистаро амалӣ карда, дар тарғиби арзишҳои муқаддаси оиладорӣ ва баланд бардоштани фарҳанги хонаводагӣ саҳми муносиб мегузорад ва ба ин восита мақоми зан-модарро, ки нуру зиёи ҳаёт ва асоси бахту нишоти зиндагӣ мебошад, боз ҳам баланд мебардорад.

Ҳамчунин бо истифода аз фурсати муносиб, ба кулли мардуми шарифи Тоҷикистон, аз ҷумла занони шарофатманд, ҷавонони ватандӯст, ҳамватанони бурунмарзӣ, инчунин хизбҳои сиёсии кишвар барои

Модарон бо насими файзи рӯзгорашон боғи маърифати моро аз навниҳолони фарҳангдӯсту адабпарвар бою ғани гардониди, фарзандони солим, нури дидагони солеҳ ва ояндагони сертолеъро дар ҷамъияти мо ба воя расонида истиодаанд.

ширкати фаъолонашон дар интихоботи Маҷлиси намояндагон ва маҷлисҳои маҳаллӣ, ки чанд рӯз пештар баргузор шуда, нишонаи равшани болоравии фарҳанги сиёсии ҷомеа, масъулияти ватандорӣ ва рамзи возеҳи суннати таҳаммулгароиву ҳамдигарфаҳмии сокинони кишвари маҳбубамон ба хоҳири сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ ва осоиши ҳар як оила гардид, сидқан миннатдорӣ баён менамоем.

Оила дар фарҳанги мардуми куҳанбунёди тоҷик ҳамчун ниҳоди муқаддас эътироф гардидааст, зеро беҳтарин арзишҳои инсонӣ, аз қабилӣ муҳаббату садоқат, самимияту вафодорӣ ва ҳамдигарфаҳмиву таҳаммулгароӣ маҳз дар оила ташаккул меёбанд.

Дар Паёми имсолаи худ ба Маҷлиси Олӣ доир ба аҳаммияти бузурги ин масъала изҳори назар карда, таъкид намудам, ки бо вучуди дастгирӣ аз ҳукуку манфиатҳои занону ҷавонон проблемаҳои ҳалталаб дар ин самт ҳанӯз зиёданд.

Аз ин лиҳоз, мо соли 2015-умро Соли оила эълон намудем ва итминони комил дорем, ки ҳамаи мо дастҷамъона барои рафъи проблемаҳои мавҷуда саъйу талош карда, дар таблиғи устувори оила ва рушди фарҳанги оиладорӣ кӯшишҳои бештареро ба харҷ медихем.

Албатта, ҳамаи мушкilotу камбудихоро дар як сол баргараф кардан мушкил аст, аз ин рӯ, мо вазифадорем, ки ба хоҳири ҳаллу фасли онҳо ҳамеша саъю талош кунем.

Имрӯз ҷомеаи Тоҷикистон дар симои зан на танҳо модар, хоҳар ва ҳамсар, балки сиёсатмадори

шинохта, донишманди асил, сарвари муваффақ, соҳибкори саховатпеша, табиби ҳозик, корманди поквичдони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ҳомии Ватан, бинокори номдор, мураббии наслҳо ва ҳамшираи меҳрубонро мебинад, ки ин мояи ифтихори ҳар яки мову шумо мебошад.

Ҳозирини гиромӣ!

Тайи солҳои соҳибистиқлоли Ҳукумати мамлакат бо мақсади дастгирии занону модарон ва баланд бардоштани мавқеи онҳо дар ҷомеа як силсила тadbирҳои судмандро амалӣ гардонид.

Истиқлолияти давлатӣ чиҳати таъмини мавқеи устувори зан-модар дар ҷомеа ҳамаи имкониятҳоро фароҳам овард ва занони қавиירוдаву бочасорати моро ба арсаи васеи сиёсат ворид намуд.

Дар баробари ин, мавқеи занонро дар рушди иҷтимоӣ ва иқтисоду фарҳанги мамлакат таҳким бахшида, барои истифодаи нерӯи ватанхоҳиву бунёдкоронаи онҳо заминаи устувор гузошт, яъне барояшон майдони матонату часорат, далериву шуҷоат ва ғайрату некномиро муҳайё сохт.

Занону модарони бонангу номуси мо ҳанӯз дар даврони ниҳоят мушкили оғози истиқлолият обрӯ ва шарафи мамлакатро ҳифз намуданд, ба хоҳири ҳифзи ҳуқуқи худ мисли гурдофаридҳо ба қиём баромаданд, дар таҳкими давлат, сулҳу субот ва ваҳдати миллий саҳми бисёр арзишманд гузоштанд.

Ҳамин нерӯву часорати занонро ба инобат гирифта, бо мақсади тавсеаи ҳарчи бештари нуфузи онҳо Фармони Президен-

Бонувон бо меҳри модаронашон ба тарбияи фарзандон ва устувор намудани хонадон машғул гардида, таҳкими оила ва баланд бардоштани мақому манзалати хонадонро шараф ва номуси хеш мепиндоранд ва бо отифият, самимият, лутфу муҳаббат ва садоқату шарифияти худ номи зан – модарро муқаддас ва гиромӣ медоранд.

ти Ҷумҳурии Тоҷикистонро "Дар бораи тadbирҳои баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеа" ба имзо расонидам, ки барои боз ҳам фаъолтар шудани занон заминаи мусоид фароҳам овард.

Минбаъд ба хоҳири дастгирии занон якҷанд барнома ва стратегияҳои давлатӣ ба тасвиб расиданд, ки ҳар кадоми онҳо чиҳати баланд бардоштани мавқеи занону духтарон нақши муҳим бозиданд. Дар солҳои истиқлолият барои таҳсили духтарон шароити муносиб муҳайё карда шуд.

Дар ин давра беш аз 120 ҳазор нафар духтарон, аз ҷумла 6 ҳазорашон тибқи квотаи президентӣ муассисаҳои таҳсилоти олиӣ касбиро хатм намуданд, ки ҳоло дар соҳаҳои мухталифи иқтисоди миллий бо муваффақият қору фаъолият карда истодаанд.

Имрӯз дар муассисаҳои таҳсилоти ибтидоиву миёнаи касбӣ беш

аз 30 ҳазор нафар, таҳсилоти олии касбӣ зиёда аз 53 ҳазор нафар, аз ҷумла дар хориҷи кишвар қариб сеюним ҳазор нафар духтарон ба таҳсил фаро гирифта шудаанд, ки ин нишондиҳанда ҳоло ҳам нокифоя аст.

Аз ин лиҳоз, ба падару модарон мурочиат карда, бори дигар таъкид кардан мехоҳам, ки пеши роҳи таҳсили фарзандонашонро нагиранд, баръакс, кӯшиш намо-янд, ки онҳо хонанд ва босаводу соҳибмаърифат гарданд.

Илова бар ин, таъсиси грантҳои президентӣ мусоидат намуд, ки фаъолияти соҳибқориҳои занон хеле густариш ёфта, онҳо баробари бештар намудани шароити оилавии худ ба рушди иқтисоди кишвар низ таъсири бевосита расониданд.

Ҳамин иқдом боис шуд, ки ҳазорҳо нафар бонувони мо ба соҳибқориву тичорат рӯ оварданд ва корхонаҳои хурду миёнаи

истехсоливу хизматрасонӣ таъсис доданд.

Агар дар оғози даврони истиқлолият шумораи занони соҳибқор ҳамагӣ 64 нафарро ташкил карда бошад, имрӯз шумораи корхонаҳои хурду миёна, ки роҳбаронашон занону духтарон мебошанд, ба 2220 расидааст.

Имрӯз 126 ҳазор нафар занону духтарон ба соҳибқориҳои инфиродӣ машғул мебошанд. Танҳо соли 2014 аз тарафи бонқҳои кишвар ва дигар ташкилотҳои қарздиҳӣ ба занони соҳибқор қариб дуюним миллиард сомонӣ қарз дода шудааст.

Ин ҳама нишонаи дастгирии занону духтарон буда, аз тавачҷуҳи доимии Ҳукумат ба онҳо дарак медиҳад.

Дар кишварамон шумораи ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки дар сафҳои худ занонро муттаҳид менамоёнд, рӯз аз рӯз меафзояд ва нақши онҳо дар таҳкими ҷомеаи

шаҳрвандӣ мунтазам боло меравад.

Мо минбаъд низ ҳамроҳангсозии фаъолияти сохторҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятиро тақвият бахшида, онҳоро ба раванди таҳияву татбиқи қонунҳо, стратегияҳо ва барномаҳои давлатӣ бештар ҷалб менамоем ва робитаи миёни сохтору мақомоти давлатӣ ва ниҳодҳои ғайриҳукуматиро боз ҳам устувор мегардонем.

Мавриди амал қарор гирифтани Кодекси оила ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи пешгирии зӯрварӣ дар оила” низ имкон фароҳам овард, ки ҳалли тадриҷӣ як силсила мушкилиҳои дар ин самт мавҷуда таъмин гардида, манфиатҳои ҳуқуқии оилаҳо ҳимоя шаванд.

Дар ин раванд, аз ҷониби Ҳукумати мамлакат “Барномаи давлатии тарбия, интиҳоб ва ҷобачогузори кадрҳои роҳбарикунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби занону духтарони лаёқатманд барои солҳои 2007-2016” қабул гардида, ба афзоиши шумораи занону духтарон дар ҳамаи шохаҳои ҳокимият мусоидат намуд.

Мо тасмим дорем, ки ҷалби онҳоро ба корҳои давлатӣ ва ҷамъиятӣ минбаъд низ густариш бахшем.

Имрӯз дар вазорату идораҳо ва сохтору мақомоти марказии идоракунӣ, инчунин дар мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии вилоятҳо ва шаҳру ноҳияҳо беш аз 8 ҳазор нафар занону духтарон фаъолият карда, 500 нафарашон дар вазифаҳои роҳбарикунанда кор мекунанд.

Аз шаш ҳазор нафар духтароне, ки муассисаҳои таҳсилоти

олии касбиرو тибқи квотаи президентӣ хатм кардаанд, беш аз панҷ ҳазор нафарашон дар соҳаҳои гуногун фаъолият доранд ва 125 нафари онҳо дар мансабҳои роҳбарӣ ба нафъи давлату ҷамъият бо азму талош ва ташаббусҳои созанда хизмат карда истодаанд.

Ҳукумати мамлакат то имрӯз тавассути таҳия ва қабули санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдор барои таъмини ҳифзи иҷтимоӣ ва дастгирии занон дар давраи ҳомиладорӣ ва таваллуди кӯдак, инчунин дар давраи нигоҳубини кӯдак тадбирҳои заруриро роҳандозӣ намудааст.

Танҳо дар соли 2014 ба ин мақсад аз ҳисоби буҷети суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа зиёда аз 70 млн. сомонӣ равона карда шудааст.

Дар баробари ин, рисолати ва фазилати бузурги тарбияи фарзанди солиму солеҳро ба инобат гирифта, тибқи қонунгузори кишвар барои занҳое, ки панҷ ва зиёда аз ин фарзанд таваллуд кардаанд ё кӯдаки маъюбро нигоҳубин ва тарбия намудаанд, хангоми ба нафақа баромадан имтиёз дода шудааст ва онҳо ҳуқуқ доранд, ки панҷ сол пеш аз синни муқарраршуда ба нафақа бароянд.

Имрӯз аз ин имтиёз қариб 67 ҳазор нафар занон истифода мебаранд, ки дар як сол ба ин мақсад аз ҳисоби буҷети суғуртаи иҷтимоӣ ва нафақа зиёда аз 160 млн. сомонӣ равона карда мешавад.

Бо вучуди вазъи мураккаби иқтисодии ҷаҳони имрӯза, ки ба иқтисодиёти кишвари мо низ бетаъсир нест, чунин дастгириҳо дар оянда низ идома дода шуда, дар доираи имкониятҳои молиявии буҷети давлатӣ ҳаҷми маблағгузориҳо дар ин самт афзоиш меёбад.

Заҳмати софдилонаи занон ҳамасола аз ҷониби Роҳбари давлат қадршиносӣ гардида, дар муддати панҷ соли охир 500 нафар ва танҳо соли гузашта 75 нафар занону духтарон соҳиби мукофотҳои олии давлатӣ гардиданд ва мо минбаъд низ заҳмати занони фаъол, бонувони ташаббускор ва духтарони пешқадамро қадрдонӣ хоҳем кард.

Бояд гуфт, ки дар даврони истиқлолият ба хоштиро ҳифзи манфиатҳои ҳуқуқии занону духтарон беш аз 20 ҳуҷҷати муҳимми давлатӣ қабул

карда, Ҷумҳурии Тоҷикистон соли 2014 узви Комиссияи Созмони Милали Муттаҳид оид ба мақоми зан гардид, ки ин санадҳо барои фаъолияти занону бонувон заминаи боз ҳам мусоид фароҳам оварданд.

Вобаста ба ин, Кумитаи кор бо занон ва оилаи назди Ҳукумати Тоҷикистон вазифадор карда мешавад, ки бинобар сабаби ба анҷом расидани муҳлати “Барномаи тайёр кардани мутахассисон аз ҳисоби занон ва мусоидат ба шуғли онҳо”, инчунин таъсиси грантҳои Президенти кишвар барои пешбурди фаъолияти соҳибкорӣ то охири соли ҷорӣ натиҷаҳои бадастомадаро таҳлил намуда, лоиҳаи нави санадҳои зикршударо барои солҳои 2016 - 2020 ба Ҳукумат пешниҳод намояд.

Яке аз омилҳои муҳимми пешрафти ҷомеа, тарбияи дурусти фарзанд ба шумор меравад. Дар ин амри хайр нақши оила ҳамчун ниҳоди боэътимод ниҳоят муҳим мебошад.

Агар оила ба тарбияи фарзандон эътибори ҷиддӣ дода, онҳоро солиму солеҳ ба воя расонад ва дар ташаккули шахсияташон дар хонавода аҳамияти зарурӣ диҳад, чунин фарзанд дар ҷомеа хатман мавқеи худро пайдо карда, боғи падару модар мегардад ва нафъаш ба падару модар ва кишвар зиёдтар мерасад.

Бузургони гузаштаи мо, ба мисли устод Рӯдакӣ, Ибни Сино, Носири Хусрав, Низомӣ, Саъдӣ, Имоми Аъзам, Унсурмаолии Кайковус, Абдурахмони Ҷомӣ, Аҳмади Дониш ва дигарон оид ба тарбияи фарзанд ва нақши оила рисолаву осори зиёде таълиф намудаанд, ки дар онҳо доир ба мақоми падару модар, интиҳоби ҳамсар, одоби маърифати зан ва монанди инҳо дастуру насиҳатҳои бисёр арзишманд мавҷуданд.

Устод Садриддин Айни низ дар аввали асри XX оилаи солиму асоси хушбахтии хонадон ва макони тарбияи атофол эълон намуда буд.

Чунин нишонаи арҷгузори ба падару модарон, эҳтиром ба номи поки зан ва таваҷҷуҳ ба заҳмати духтарону бонувон имрӯз ҳам аз ҷониби аҳли илм, ва адабу фарҳанг идома дошта, дар навбати худ Ҳукумат низ барои дастгирии онҳо ҳамаи шароити заруриро фароҳам овардааст.

Аз қадим тарбияи фарзанди солиму некиродаву солеҳ ва ватандӯст дар таърихи халқи тоҷик

яке аз вазифаҳои муқаддаси оила ва ҷамъият ба шумор мерафтааст.

Ба ин масъала ҳам дар тамаддуни ориёӣ, ҳам дар фарҳанги исломӣ ва ҳам дар адабиёти оламшумули мо таваҷҷуҳи бисёр ҷиддӣ зоҳир шудааст.

Замоне, ки мардумони ориёӣ бузургтарин давлатдориҳои дунёи қадимро асос гузошта буданд, усулҳои тарбияи маънавӣ ва ҷисмонии фарзанд дар онҳо ба ҳукми одат табдил ёфта буд.

Падари таърих Ҳеродот асрори бузурги мардуми ориёиро ҷустуҷӯ намуда, омили асосиро дар аънаи неки тарбияи фарзанд ва муҳаббат ба Ватан дидааст.

Бино ба иттилои Ҳеродот, мардуми ориёӣ чунин одат доштаанд, ки ба писарони аз 5 то 20 – солаи худ се илмро пайваста меомӯзондаанд. Якум, аспасавори ба хоҳири тарбияи ҷисмонӣ ва ҷустуҷӯ будани фарзанд, дуюм, тирандозӣ ё камонвари ба хоҳири дифои Ватан ва ниҳоят, танҳо сухани ҳақ гуфтан, яъне рост гуфтанро барои тарбияи ахлоқӣ ва маънавӣ.

Инчунин Ҳеродот таъкид мекунад, ки маҳз ҳамин сифатҳо давлати қадимаи ориёӣро - Ҳахоманишиёнро дар замони худ ба бузургтарин давлат табдил додаанд.

Модарон ва хоҳарони азиз!

Гарчанде мову шумо дар ин тоҷор ба хоҳири гирифтани Рӯзи модар ҷамъ омадаем, вале мехоҳам бо истифода аз ҳузури шумо дар бораи баъзе нуқсу камбудихое, ки дар ҳаёти ҷомеа вучуд доранд, ибрози назар намоям.

Зеро ҳалли саривақтии онҳо занону модарон, баҳусус оилаҳои ҷавонро боз ҳам хушбахт мегардонад ва баръакс, ноҳақирифта ба ҳоли худ гузаштани ин мушкилот ва камбудиву норасоӣ боиси ғаму андӯҳ ва гузашта аз ин, бадбахтии оилаҳои навбунёд, дар навбати аввал, модарону хоҳарони азизи мо мегардад.

Маҳсусан, бо сабаби беназоратӣ, дуруст тарбия наёфтани, аз мактаб дур мондани ва аз муҳити тарбияи хонавода ва ҷамъият берун шудани боис гардидааст, ки иддае аз наврасону ҷавонон ва занону духтарон ба амалҳои номатлуб даст зада, мақому манзалати оиларо паст мезананд.

Қисми дигари фарзандон бо ҳамин сабабҳо ба гурӯҳҳои террористиву ифротӣ ҳамроҳ шуда, дар давлати ба ном исломии Ироқу Шом ба муқобили мусулмонони дигар меҷанганд ва аллакай даҳҳо нафари онҳо дар хоки бегона ба ҳалокат расидаанд.

Ҳол он, ки дар ояти 93 сураи Нисои Қуръони карим омадааст, ки “ҳар кӣ муъминро бар қасд бикушад, пас ҷазои ӯ дӯзах аст”.

Оё модарон ва худӣ ин афроди гумроҳ на-медонанд, ки ҷойи чунин ҷавонон дӯзах аст? Намедонанд, ки давлатҳои Сурияву Ироқ кишварҳои мусулмонҳо мебошанд ва аксари одамоне, ки ҳар рӯз қурбон мешаванд, мусулмонанд?

Бори дигар таъкид менамоям, ки ба чунин вабои аср бетараф будани оилаҳо ва аҳли ҷамъият оқибати ниҳоят бад дорад. Мо бояд фарзандонро дар дохил ва хориҷи кишвар зерин назорати қатъӣ қарор диҳем, нагузорем, ки онҳо фирефтаи тарғиботи гурӯҳҳои тундрав шаванд, ба гурӯҳҳои ифротиву террористӣ ҳамроҳ гарданд, ба модар - Ватани худ хиёнат кунанд ва ба одамкушиву қотилӣ ном бароранд.

Аз хиёнат ба Ватану падару модар гуноҳи азият бузургтаре нест. Аз ин рӯ, ба падару модарон ва аҳли ҷомеа муроҷиат менамоям, ки ба масъалаи тарбияи фарзандон бисёр ҷиддӣ муносибат кунед, барои таҳсили онҳо монеа эҷод насозед ва пеши ҳар гуна амалҳои нодурусти онҳоро гирифта, фарзандони лоиқи давронро тарбия намоед.

Масъалаи дигаре, ки имрӯз боиси ташвиши аҳли ҷомеа гардидааст, ҷудо шудани оилаҳои ҷавон мебошад.

Дар бартараф кардани ин проблема низ оила нақши муҳим мебозад ва яке аз сабабҳои ҷудошавиро мо дар дуруст ба роҳ намондани тарбияи фарзандон ва омода накардани онҳо ба ҳаёти мустақилона мебинем.

Мутаассифона, баъзе падару модарон ба фарзандони худ аксари масъалаҳои ҳаёти ва нозуқиҳои зиндагиро намефаҳмонанд, ба ибталои Ибни Сино тадбири манзилро ёд надода, ҳамаи онро ба худӣ духтарон ҳавола менамоянд ва дар шуури онҳо ҳисси таҳаммулгароӣ ва сабури пуртоқатиро ташаккул намедиханд.

Дар натиҷа чунин духтарон бе тайёри

оилави ба шавҳар мебароянд ва ба мушкилоти хонаводагӣ тоб наоварда, хонавайрон мешаванд.

Бинобар ин, мо дастур додем, ки дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бо роҳи ҷорӣ намудани фанни “Маърифати оиладорӣ” ба шогирдон тадбири манзил ё рӯзгордорӣ таълим дода шавад, то фарзандони мо аз асосҳои зиндагӣ огоҳӣ ёфта, ба ҳаёти мустақилона тайёр шаванд.

Аммо ин маъноӣ онро надорад, ки модарон масъулияти тарбияи духтаронро аз худ дур карда, ба онҳо нозуқиҳои зиндагиро таълим надиханд.

Модарон ҳамчун ҷароғи хонадон барои тарбияи фарзанд масъул мебошанд ва танҳо бо меҳру муҳаббат ва сухани нарми онҳо фарзандон дуруст ба камол расида, обрӯи оиларо дар миёни хешу табор, аҳли ҷомеа ва берун аз он баланд мебардоранд.

Модарони азиз! Ба тарбияи фарзандони худ эътибори ҷиддӣ диҳед, онҳоро дуруст ба воя расонед, маърифати оиладориро ба нури ҷашмонатон хуб таълим диҳед, ба онҳо маданияту одоб омӯзонед, то онҳо беҳтарин ворисони шумо гардида, кишвари моро бо ақлу дониш, фарҳангу маърифат ва ҷаҳонбиниву ҷаҳоншиносии шоистаи худ зеби даврон гардонанд.

Мардуми мо як ҳикмати бисёр содаву зебо ва воқеан ҳаёгӣ дорад: модар чӣ гуна, духтар намуна. Яъне духтар тамоми фазилатҳои зиндагӣ, аз ҷумла ҳаёву одоб, тарзи рӯзгордорӣ, хунари пухтупаз ва дигар заруратҳои ҳаётиро аз модари худ ёд мегирад.

Инчунин хурмату эҳтиром намудани шавҳар ба сифати сарвари оила ва ҳамчун сутуни хонадон нигоҳубину эҳтиёт кардани ӯро ба духтари худ танҳо модар меомӯзонад.

Дигар масъалае, ки дар ҳаёти ҷавонон бисёр муҳим аст, пеш аз издивоҷ аз муоинаи тиббӣ гузаштани онҳо мебошад.

Баъди пешниҳоди масъала дар паёми имсола ба Маҷлиси Олӣ аз ҷониби ҷомеаи шахрвандӣ ва мардум дар васоити ахбори омма доир ба мавзӯи мазкур назару андешаҳои ҷолиб баён шуда истодаанд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки аз муоинаи тиббӣ нагузаштани ҷавонон яке аз сабабҳои

ҷудо шудани оилаҳои онҳо ба шумор меравад. Бисёр кишварҳои пешрафта ин масъаларо дуруст ҳал намуда, санадҳои дахлдор қабул кардаанд.

Масалан, дар якҷанд штати Амрико аз солҳои 50-ум, Миср аз соли 1994, давлати Урдун аз соли 2004, Аморотӣ Муттаҳидаи Араб аз соли 2005, Қатар аз соли 2006, Арабистони Саудӣ аз соли 2008, Федератсияи Россия аз соли 2009 ба қонунҳои худ тағйирот ворид намуда, пеш аз издивоҷ аз муоинаи тиббӣ гузаштанро ҷорӣ кардаанд ва ҳатто дар баъзе кишварҳои зикршуда бе шаҳодатномаи тиббӣ никоҳро иҷозат намедиханд.

Дар кишвари мо ҳарчанд ки дар Кодекси оила масъалаи ба таври ихтиёрӣ аз муоинаи тиббӣ гузаштан пешбинӣ шудааст, вале бисёриҳо онро чандон муҳим нашуморида, оқибатҳои вазнини оиладорӣ фарзандонашонро андеша намекунанд.

Ҳол он, ки агар фарзандон пеш аз издивоҷ аз муоинаи тиббӣ гузаранд, бо ин амали худ барои бунёди оилаи хушбахт ва ба дунё омадани кӯдакони солим, ки меваи умри одаме мебошанд, замина мегузоранд.

Бинобар ин, ба ҷавонони азиз муроҷиат мекунам ва хотиррасон месозам, ки ин масъаларо сахл нагиранд ва як умр зиндагии хешро бо кӯдакону фарзандони бемор хазон насозанд.

Вобаста ба ин, вазоратҳои тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ, адлия, вазифадор карда мешаванд, ки механизми ба танзим даровардани муоинаи тиббиро бо мардум ҳамачониба муҳокима карда, пешниҳодоти худро дар хусуси ба танзим даровардан ва ворид намудани тағйиру иловаҳо ба қонунҳои дахлдор ҳарчи зудтар ба Ҳукумат манзур намоянд.

Таҳлилҳо нишон медиҳанд, ки солҳои охир дар заминаи никоҳҳои хешутаборӣ наздик низ таваллуди фарзандони маъҷуб зиёд гаштааст.

Воқеан, илми тиб зараровар будани никоҳҳои хешутаборӣ наздик, аз ҷумла сабабҳои таваллуди фарзандони дорои нуқсҳои ақливу ҷисмониро аз ҷунин никоҳҳо исбот намудааст.

Олимони дунё, аз ҷумла донишмандони мо дар ин масъала як қатор ҳолатҳои ташвишварро ба мушоҳида гирифтаанд.

Донишмандони соҳаи генетика ва тибби тоҷик сабаби бемориҳои солҳои охириро ба никоҳи хешу-табории наздик низ мансуб дониста, тамоюли рӯ ба афзоиш будани онро илман исбот намудаанд.

Чунончи, аз 165 ҳазор нафар маъюбе, ки дар кишвар ба қайд гирифта шудааст, 35 фоизаш ба иллати никоҳи хешутабории наздик ба миён омадааст.

Инчунин, бо гуноҳи падару модароне, ки тамоку мекашанд ё гирифтори бемории нашъамандӣ мебошанд, кӯдакони зиёде бо нуқс иллатҳои модарзодӣ ба дунё меоянд.

Аз никоҳи хешовандии наздик нуқсҳои модарзодии дил то 60 фоиз, бемориҳои асаб то 33 фоиз, рӯҳӣ то 19 фоиз ва чашм то 16 фоизро ташкил дода, як қатор бемориҳои ирсӣ низ зиёд шуда истодаанд.

Худатон тасаввур кунед, ки 165 ҳазор оила агар якнафарӣ маъюб дошта бошад, пас зиёда аз як миллион нафар ҳамватанони мо зиндагии маъюсонаву талх доранд.

Акнун ҳар яки шумо қазоват кунед, ки чаро мо бо дасти худ ва бо ихтиёри худ зиндагиамонро талх мекунем. Як сабаби паст шудани қаду қомат, заиф гардидани ҳофиза, барвақт фавтидани тифл ва маъюбии модарзодӣ никоҳи хешовандии наздик мебошад.

Барои муқоиса чунин мисолҳоро аз дигар кишварҳо низ овардан аз манфиат холи нест. Дар 70 тадқиқоте, ки олимони тибби Бритония вобаста ба никоҳи хешутабории наздик дар миёни муҳочирони мусулмонтабори муқими кишварашон гузаронидаанд, дар ҳамаи онҳо хатари беморӣ, баҳусус қару гунгшавӣ ва бармаҳал фавтидани кӯдак муайян карда шудааст. Чунин ҳолатҳо дар Дания ва Швейтсария низ ба қайд гирифта шудаанд.

Дар масъалаи никоҳи байни хешу таборои наздик аз намояндагони мазҳаб, олимони ва донишмандони гузаштаву ҳозира ривоятҳо ва таъкидҳои зиёде мавҷуданд, ки дар онҳо никоҳи хешутабории наздик маҳкум карда мешавад.

Масалан, яке аз саҳобогони пайғамбари ислом Ҳазрати Муҳаммад (с) ривоят овардааст, ки “ба хешу ақраби худ издивоҷ накунед, вагарна фарзандони шумо лоғар ба дунё меоянд”.

Унсурмаолии Кайковус менависад, ки “зан аз қабилаи дигар интиҳоб намо, то бегонагонро хеш карда бошӣ, ки ақраби ту аҳли ту бошанд”.

Ё худ дар изҳороти уламои Донишгоҳи ал-Азҳар омадааст: “Ба шарике издивоҷ кунед, ки дорои бемориҳои меросӣ набошад ва аз издивоҷ бо хешу ақраби худ худдорӣ намоед”.

Мо бояд аз ин ишораву фармудаҳо хулоса бароварда, эҳтиёткор бошем, таъкидҳо ва гуфтаҳои гузаштагонро фаромӯш накунем, аз илми муносири тиб ва дастовардҳои он огоҳона истифода намоем ва якҷоя пеши ин хатарро гирем, то ки генофонди миллати азизамон ҳифз гардад ва наслҳои солим оилаҳои моро боз ҳам хушбахттар намоянд.

Тавре ки дар ёд доред, ман дар Паёми имсола як масъаларо беҳуда хотирнишон накардам. Мо дар ҳаққи фарзандони худ ҳамеша дуо мекунем, ки саломат бошанд, хушбахт шаванд, умри дарозу бобаракат бинанд, соҳиби фарзанд ва набераву абера гарданд.

Пас, биёед, ҳама якҷоя дар фикри амалӣ гардидани ин нияти неки худ шавем ва барои зиндагии хушбахтонаи оилаҳои чавон, ки давомдиҳандагони умри мову шумо мебошанд, шароит муҳайё созем.

Вазифаи муқаддас ва аввалиндараҷаи падару модарон, омӯзгорон, табибон, оилаҳои пешқадам, занҳои бомаърифат ва уламои дин, пеш аз ҳама, ба шарҳи ҳамин масъалаи муҳим бояд равона карда шаванд, то мо тавонем фарзандони хешро ба зиндагии мустақилона омода карда, дар оянда хушбахтии онҳоро бинем, на ин ки аз дарди ҷонкоҳи ҳаёти пажмурдаи онҳо як умр азоб кашем.

Вобаста ба ин, ба вазоратҳои тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоӣ, адлия, супорида мешаванд, ки оқибатҳои издивоҷи хешовандони наздикро ба мардум дуруст шарҳ дода, пешниҳодоти худро доир ба ворид намудани тағйирот ба қонунҳои дахлдор ҷиҳати пешгирии қардани никоҳи хешутабории наздик ҳарчи зудтар ба Ҳукумат манзур намоянд.

Бонувон ва модарони азиз!

Вақтҳои охир тамоюли бегонапарастӣ ва ба

фарҳанги бегона майл намудани занону духтарони кишвар, ташвиқи либосҳои бегона дар баъзе шахру ноҳияҳои мамлакат низ ба як раванди ташвишовар табдил ёфтааст.

Ҳисси бегонапарастӣ ва тақлидкорӣ дар мавриди сару либос ва рафтору гуфтор дар байни занону духтарон метавонад ба устувории рукнҳои фарҳанги милли таъсири манфӣ расонад.

Мувофиқи сарчашмаҳои илмии этнографӣ халқи мо аз қадим либосҳои зебои занона дошт ва ҳеҷ гоҳ сиёҳпӯш набуд. Дар суннати анъанавӣ низ сиёҳпӯшӣ раво нест. Шумо худатон хуб медонед, ки ҳатто либоси мотамии мардуми мо сиёҳ нест.

Аммо баъзе занону духтарони тоҷик сиёҳпӯшӣ карда, таърих ва моҳияти ин тарзи либоспӯширо намедонанд ва ҳатто доништан намехоҳанд.

Агар иддае ба хоҳири тақлид ба ин тарзи либоспӯшӣ завқ пайдо карда бошанд, баъзеҳо бо мақсади таблиғи ақидаҳои таҳмили ин либосро миёни занону духтарони мо паҳн карда, мехоҳанд дар кишвар боз як чараёни нави ифротиро чорӣ намоянд.

Мувофиқи маълумот, вақтҳои охир баъзе занону духтарони сиёҳпӯш ба ҷанозаи одамони тамоман бегона ҳозир шуда, дар байни заноне, ки дар ҷаноза иштирокдоранд, ба ҳар гуна тарғиботи дур аз таъриху фарҳанги деринаи халқи мо даст мезананд.

Вале аз ҷониби мақомоти дахлдор, масъулони соҳаи иҷтимоӣ ва занон, ғаёлол ва падару модарон ҷиҳати пешгирии ин масъала ҷорae андешида намешавад ва ин ҷиҳати кор низ ба дӯши давлат ҳавола гардидааст.

Вобаста ба ин, зарур аст, ки Шӯрои уламо, Маркази исломшиносӣ, кумитаҳои кор бо занон ва оила, ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, оид ба масъалаи дин, танзими анъана ва маросимҳои милли, телевизион ва радио якҷо бо роҳбарони вилоятҳо ва шахру ноҳияҳо пеши роҳи паҳншавии фарҳанг ва либоспӯшии бегонаро гирифта, аз натиҷааш мунтазам ба Ҳукумат гузориш пешниҳод намоянд.

Инчунин, ба Иттифоқи “Тоҷикматлубот”, раисони вилоятҳо ва шахру ноҳияҳо супориш дода мешавад, ки якҷо бо тарроҳон тарҳи либосҳои намунавиро барои шахсоне, ки дар бозору фурӯшгоҳҳо, ошхонаву тарабхонаҳо ва дигар ҷойҳои ҷамъиятӣ ғаёолият менамоянд, омода карда, истифодаи онҳоро зеринзорат қарор диҳанд.

Вобаста ба ин, бо дарназардошти мафкура ва дастовардҳои замони нав ва дар асоси хусусиятҳои оиладорӣ миллии тоҷикон, фарҳанги милли ва арзишҳои умуминсонӣ ҷиҳати таҳияи лоиҳаи “Консепсияи оила дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” гурӯҳи корӣ таъсис дода, баъди омода гардидан ба Ҳукумат пешниҳод карда шавад.

Таҷрибаи таърихи гузашта ва воқеияти имрӯзаи кишварҳое, ки ба масъалаи таҳкими оила диққати ҷиддӣ надоданд, нишон медиҳад, ки чунин беъътиной боиси ба бухронҳои шадиди маънаӣ ва демографӣ дучор шудани онҳо мегардад.

Аз ин рӯ, ба мо лозим аст, ки ба хоҳири ҳифзи оила ҳамчун арзиши муҳимтарини иҷтимоӣ талош намуда, симои асли, чехраи воқеӣ ва моҳияти ҳақиқии оилаи суннатии тоҷикро ҳамчун рукни муқаддасу арзишманди халқамон устуворона ҳифз ва нигоҳдорӣ намоем.

Бонувон ва модарони гиромӣ!

Фикр мекунам, ки дар атрофи боз як масъалаи дигари муҳим - доир ба ҳифзи манфиатҳо ва ҳуқуқи кӯдакон ҳамчун асоси хушбахтии оила бори дигар изҳори назар кардан дар Соли оила аз манфиат холӣ нест.

Маҳз ба ҳамин хотир, мо дар паёми навбатии худ дастур додем, ки дар кишвар институтҳои ваколатдори ҳуқуқи кӯдак таъсис дода шавад, то ки манфиатҳои кӯдакон ва наврасон тавассути он ҳифз карда шаванд.

Баробари ин, волидайн ва махсусан модаронро зарур аст, ки аз синни тифлӣ сар карда, ба тарбияи кӯдакон диққати махсус диҳанд ва барои саодатманду соҳибмаърифат гардидани онҳо сайю талош намоянд.

Барои амалӣ гардидани ин мақсади начиб дар мамлакат ҳамаи шароити муносиб фароҳам омадааст ва бовар дорам, ки занони меҳрубони кишварамон минбаъд дар тарбияи кӯдакони худ бештар кӯшиш карда, насли солиму сазовори давронро ба воя мерасонанд.

Ба хотири ба ҷо овардани иззату эҳтироми модарон, амалӣ намудани ин ҳадафҳои неқ ва дар доираи Соли оила пешниҳод менамоям, ки дар шаҳри Душанбе “Муҷассамаи модар” ва як маҷмааи кӯдакон бо номи “Меҳри модар” бунёд карда шавад ва дар он барои тарбия кардан ва ба воя расонидани кӯдакон тамоми шароити ҳозиразамон муҳайё карда шавад.

Ҳукумати мамлакат вазифадор карда мешавад, ки барои сохтмони ин маҷмаа замин ҷудо намояд ва Кумитаи меъморӣ ва сохтмон лоиҳаи онро бо истифода аз беҳтарин анъанаҳои меъмории миллӣ ва муосир омода созад.

Модарону хоҳарони азиз!

Зан-модар посдори забони миллӣ низ мешавад. Беҳуда халқ забони давлатиро забони модарӣ намегӯяд.

Ин ҳақиқатест, ки кӯдакон онро аз синни хурдӣ шунида, бо ҳамин забон фозилу донишманд ва суҳангӯву машҳур мегарданд.

Аз ин рӯ, таъкид менамоям, ки модарон ва ҳар яки шумо бояд ба фасоҳати забонамон диққати махсус диҳед, ба фарзандон дар баробари одоб ёд додан тарзи суҳан гуфтан, тарзи муомила намуданро омӯзонед ва дар қалби онҳо меҳру муҳаббатро ба забони модарӣ афзун намуда, забонро поқу беолоиш ва софу бегазанд нигоҳдорӣ кунед.

Дар баробари ин, завқи фарзандонро ба азхудкунии касбу ҳунарҳои замонавӣ ва омӯзиши забонҳои хоричӣ бедор карда, барои онҳо шароит муҳайё созед, то фарзандони шумо забондону соҳибхитос ва шоистаи даврон гарданд.

Умедворам, ки дар Соли оила қору пайкори шумо боз ҳам фаъолтар гардида, ҳар яки шумо тамоми нерӯ ва заковати хешро барои солимии ҷомеа ва оила сафарбар мекунед ва дар рушди маърифати оиладорӣ, таҳкими пояҳои хонавода ва устувор намудани ҳаёти оилаҳои ҷавон саҳми арзанда мегузored.

Дар ин роҳи ниҳоят пурифтиҳор ба ҳар кадоми шумо барори қор орзу менамоям. Ҷамҷунин, ба ҷавонмардони миллат хотиррасон месозам, ки ба қадри шири сафеди модар ва заҳмати ӯ расед, модарону занони худро самимона дӯст доред, доим пуштибони онҳо бошед ва қоре кунед, ки модарону занони тоҷик на ашки ғаму ғусса, балки фақат ашки шодӣ резанд.

Бигзор, Рӯзи модарон ба ҳар пиру барнои диёр, занону модарони азиз ва духтарони меҳрубони мо хушрӯзиву саодатмандӣ насиб гардонад!

Бигзор, духтарони кишварамон хушбахту хуштолеъ бошанд ва дар оянда соҳиби хонаи ободу оилаи солим гарданд!

Бигзор, Соли оила боиси таҳкими сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ, ваҳдати миллӣ, тараққиёти минбаъдаи Тоҷикистон ва рушди ҳаёти иҷтимоии он гардад ва замон чун парчамбардорони диёр дар он пешсафу сарбаланд бошанд!

Бигзор, ин соли хотирмон фарҳанги оиладорӣ моро боз ҳам баланд бардорад ва ба ҳар оилаи мардуми шарифи Тоҷикистон сарфарозиву сарбаландӣ насиб гардонад!

Бори дигар Рӯзи модар, Соли оила ва иди баҳор ба ҳар яки шумо ва аҳли хонадонатон муборак бошад, ҳамдиёрони азиз!

Ҷамеша хушбахту хуштолеъ бошед!

6 март 2015/ш. Душанбе

ИНТИХОБОТ ШАФФОФ ГУЗАШТ ВА НОМЗАДҲОИ АРЗАНДА ИНТИХОБ ШУДАНД

17 март Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи якуми иҷлосияи якуми Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон даъвати 5-ум иштирок ва суҳанронӣ намуд.

Кори иҷлосияи якуми Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ҳайати нави вакилони мардумӣ, ки рӯзи 1 март соли равон интихоб шуданд, пас аз ба толор ворид шудани Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон аз ҷониби вакили аз ҳама калонсол, Раиси ҳизби сотсиалистии Тоҷикистон Абдуҳалим Ғаффоров кушода эълон гардид.

Дар оғози иҷлосия тартиби инъикоси ҷараёни кори иҷлосияҳои Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар воситаҳои ахбори омма муайян шуда, Комиссияи муваққатии баҳисобгирии овозҳо оид ба интихоби роҳбарони сохторҳои Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон интихоб карда шуд.

Сипас, тариқи овоздиҳии пинҳонӣ Раиси Маҷлиси намоян-

Иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар ҷаласаи якуми иҷлосияи якуми Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон даъвати 5-ум

дагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон интихоб карда шуд. Ба вазифаи Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби вакилон Олимҷон Сафаров, Хайринисо Юсуфӣ, Рустам Латифзода ва Дилшод Исматуллоев номзодии вакил аз ҳавзаи интихоботии № 12 – Рашт Шукӯрҷон Зухуров пешниҳод карда шуд.

Тариқи овоздиҳии пинҳонӣ ба мақоми Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо овози ҳамаи вакилон Шукӯрҷон Зухуров интихоб карда шуд.

Сипас, бо пешниҳоди Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Котиботи иҷлосия, Муовини яқум ва муовинони раиси Маҷлиси намояндагон тавассути воситаҳои овоздиҳии электронӣ интихоб карда шуданд. Ба вазифаи Муовини якуми раиси

Интихобот ифодаи ҳокимияти бевоситаи халқ, унсури муҳимми таъминкунандаи иштироки мустақими мардум дар ҳаёти сиёсии давлат, таҳкими истиқлолияти давлатӣ ва таъмини суботу оромии ҷомеа мебошад.

Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон вакил аз ҳавзаи ягонаи умумиҷумҳуриявӣ аз ҳисоби ҳизби халқӣ-демократии Тоҷикистон Абдучаббор Азизӣ ва муовинҳои Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон – вакил аз ҳавзаи ягонаи умумиҷумҳуриявӣ аз ҳисоби ҳизби халқӣ-демократии Тоҷикистон Хайринисо Юсуфӣ ва вакил аз ҳавзаи интихоботии № 41-Хоруғ, Акрамшо Фелалиев интихоб гардиданд.

Пас аз интихоби роҳбарияти Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон сухан ронда, пеш аз ҳама вакилони нави парлумони кишварро бо интихоб шуданашон ба ин мақоми баланду пурмасъулият табрику таҳният гуфт. Ҷамчунин, ба роҳбарияти тоза интихобшудаи Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон суханҳои шодбошӣ гуфта шуд.

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон аз сатҳи баланди касбии ҳайати нави Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон изҳори қаноат карда, аз ҷумла хотирнишон намуд, ки 12 нафар вакил занон, гурӯҳи калони онҳо ҷавонони болаёқату ташаббускор, 2 академик, 8 доктори илмҳо ва 17 нафар номзади илмҳо мебошанд.

Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон таъкид дошт, ки Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар баробари иҷроӣ вазифаи асосии худ, яъне таҳия ва қабули қонунҳое, ки ба нафъи ҷомеа ва давлат нигаронда шудаанд, ҳамчунин рафти иҷроӣ қонунҳо ва

Дар фазои шаффофу озод ва дар сатҳи баланди ташкилӣ баргузор гардидани интихобот нишонани он аст, ки мардуми кишвар вобастагии амиқи комёбиҳо ва рушди Тоҷикистонро аз фаъолияти босуботи мақомоти ҳокимияти давлатӣ, аз ҷумла ҳокимияти қонунгузор хуб дарк кардаанд.

қарорҳои қабулшударо бояд пайваста зерин назорат бигирад.

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон аз вазифаҳои пурмасъулияти тақдирсоз, ки дар назди Ҳукумат ва Парлумони Тоҷикистон барои баргараф намудани мушкилоти мавҷуда, коҳиш додани таъсири манфии омилҳои беруна, таъмини рушди босуботи кишвар ва баланд бардоштани сатҳи некуаҳволии мардум истодаанд, ёдовар шуда, изҳори бовар намуд, ки давоми панҷ соли фаъолияти ҳайати нави Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Тоҷикистон ба дастовардҳои тақдирсоз ноил мегардад.

Баъд аз ин бо пешниҳоди Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва овоздиҳии вакилон дар Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 9 кумита ва 3 комиссия таъсис ёфт ва раисони ин сохторҳои интихоб карда шуданд.

Ҳамин тариқ, интихоб шуданд:
Маҳмадалӣ Ватанов – раиси Кумитаи қонунгузорӣ ва ҳуқуқи инсон;
Ҷӯраҳон Маҷидзода – раиси Кумитаи тартиботи ҳуқуқӣ, мудофия ва амният;

Шариф Раҳимзода – раиси Кумитаи иқтисод ва молия;

Рустам Латифзода – раиси Кумитаи оид ба масъалаҳои аграрӣ ва экология;

Олим Салимзода – раиси Кумитаи оид ба корҳои байналмилалӣ, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва иттилоот;

Лутфия Раҷабова – раиси Кумитаи оид ба илм, маориф, фарҳанг ва сиёсати ҷавонон;

Ҳилолбӣ Курбонзода – раиси Кумитаи оид ба масъалаҳои иҷтимоӣ, оила ва ҳифзи саломатӣ;

Абдураҳим Холиқзода – раиси Кумитаи оид ба сохтори давлатӣ ва худидораи маҳаллӣ;

Садриддин Шарипов – раиси Кумитаи оид ба энергетика, саноат, сохтмон ва коммуникатсия;

Олимҷон Бобоев – раиси Комиссияи экологӣ;

Муродулло Давлатзода – раиси Комиссияи оид ба одоби вакилон;

Азизмуҳаммад Холмуҳаммадзода – раиси Комиссияи оид ба назорати дастур ва ташкили кор.

Ба ҳамин тартиб, Шӯрои Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳайати Раиси Маҷлиси намояндагони Маҷлиси олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Муовини яқум ва муовинони раис ва раисони кумита ва комиссияҳои Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода шуд.

17 март 15/ш. Душанбе

ДАСТОВАРДҲОИ пурарзиши Тоҷикистон дар соли Мавлоно Ҷомӣ (2014)

(... Идома)

Дар мавзеи Фахрободи ноҳияи Хуросон Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон бо натиҷаҳои фаъолияти боғу тоқпарварони ин мавзеъ ошно гардида, бевосита дар ҷамъовариҳои себ, ангур ва челон иштирок намуд ва ба кори аҳли заҳмати хоҷагӣ баҳои баланд дод.

Дар маркази ноҳияи Хуросон бинои нави беморхонаи марказӣ ифтитоҳ ёфт, ки бо харчи қариб 13 млн. сомонӣ маблағҳои гранти Ҷумҳурии Федеролии Олмон сохта ва бо таҷҳизоти наватарини ин соҳа аз ширкати олмонии Сименс таъмин карда шудааст.

Дар ҷамоати деҳоти Ҳилолии ноҳияи Хуросон Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон аз хоҷагии зотпарварии "Саодат" дидан карда, коргоҳи коркарди шири онро расман ба қор даровард.

Дар фермаи зотпарварии ин хоҷагӣ барои парвариши беш аз 1000 сар чорвои калони хушзоти ширию гӯшти шароити инноватсионӣ бо технологияи олмонӣ муҳайё карда шудааст.

Сарвари давлат афзудани миқдори субъектҳои соҳибкориро дар рушди иқтисодиёти кишвар раванди мусбӣ номид, зикр намуд, ки дар чор соли охир шумораи онҳо аз 186,5 ҳазор ба 293 ҳазор расидааст ва афзоиши он дар маҷмуъ 57 фоизро ташкил менамояд.

Дар ҳамин ҷамоат ҳамчунин корхонаи нави коркарди пахта, ки аз ҷониби соҳибкори ватанӣ Фирдавс Валиев бунёд ёфтааст, ба қор дароварда шуд, ки бузургтарин ҷунин корхона дар Тоҷикистон буда,

метавонад дар як шабонарӯз 800 тонна ва дар як сол беш аз 60 ҳазор тонна пахтаро коркард намояд.

Бунёдкории ин корхона тасмимдоранд, ки ояндаи наздик боз корхонаи равшанкашӣ ва корхонаи коркарди чигити тухмӣ таъсис дода, минбаъд бо бунёди силсилаи корхонаҳои коркарди амиқи нахи пахта, истеҳсоли маҳсулоти ниҳоиро ба роҳ монанд.

Дар ноҳияи Бохтари вилояти Хатлон муассисаи давлатии Хона – интернати беморони рӯҳӣ барои калонсолон ва як мактаби таҳсилоти миёнаи умумӣ барои 2400 нафар хонанда дар ду баст ифтитоҳ ёфт.

Дар ноҳияи Носири Хусрави вилояти Хатлон ба бунёди бинои сеошёнаи мактаби таҳсилоти миёнаи умумӣ барои 1280 хонанда дар ду баст асос гузошта шуд.

Дар ноҳияи Шаҳритуси вилояти Хатлон корхонаи абрешимресии Дук ба қор дароварда шуд, ки на-

Боздид аз коркарди чарм ва истеҳсоли кубурҳои пластикӣ дар ш. Ваҳдат

хустин чунин корхона дар вилояти Хатлон мебошад. Ин корхона аз ҷониби соҳибкори маҳаллӣ Додарбек Мунавваров бунёд ёфта, дар он 50 нафар, асосан занону духтарони маҳаллӣ, соҳиби кори доимӣ шудаанд.

Корхона бо технологияи муосирӣ чинӣ мучаҳҳаз шуда, имкон дорад, ки дар як сол беш аз 70 тонна пиллаи хомро коркард намуда, аз он риштаи хушсифати абрешим истеҳсол намояд.

Дар назди ин корхона ба сохтмони корхонаи дуҷуми ин соҳибкор, ки барои атласбофӣ пешбинӣ шудааст, оғоз бахшида шуд. Дар ин корхона 40 нафари дигар бо кори доимӣ ва маоши хуб таъмин мешаванд. Иқтидори лоиҳавии корхона имкон медиҳад, ки дар як бастаи корӣ ё худ 8 соат беш аз 500 метри мураббаъ атлас истеҳсол шавад.

Дар ноҳияи Ёвони вилояти Хатлон, ки ба моҳи ноябр рост омад, як зумра корхонаҳои истеҳсоли бо

садҳо ҷойи нави корӣ ва як мактабу як бинои иловагӣ дар беморхонаи марказии ноҳия ба кор дароварда шуда, ба оғози сохтмони чанд корхонаи нави саноатӣ асос гузошта шуд.

Ҳангоми оғози сохтмони 2 корхонаи истеҳсоли варақаҳои гачкартонӣ ва дигар масолеҳи сохтмонӣ, аз ҷумла иттилоъ дода шуд, ки яке бо иқтидори 10 ҳазор маҳсулот дар як шабонарӯз то моҳи июни соли 2015 ва дувумӣ то моҳи декабри соли 2015 ба кор мебароянд ва беш аз 300 нафар бо кори доимӣ таъмин хоҳанд шуд.

Ташаббускорони бунёди ин корхонаҳо тасмим доранд, ки бо чунин маҳсулот натавонанд бозори дохилии Тоҷикистонро пурра таъмин намоянд, балки содироти онро ба хориҷи кишвар низ ба роҳ монанд.

Дар ҷамоати деҳоти Чоргули ноҳияи Ёвон бо иштироки Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон корхонаи муосирӣ парандапарварӣ

бо иқтидори солонаи 1800 тонна гӯшти мурғ ба кор шуруъ намуд, ки аз ҷониби соҳибкори ватанӣ Нуриддин Нуралиев бунёд ёфтааст.

Дар ҷамоати деҳоти Даҳанаи ноҳияи Ёвон Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон ба сохтмони корхонаи нави семент оғоз бахшид, ки дорои иқтидори солонаи 1,2 млн. тонна буда, дар он беш аз 1000 нафар бо кори доимӣ ва маоши хуб таъмин хоҳанд шуд.

Дар ҳудуди ҳамин корхона ҳамчунин коргоҳи истеҳсоли варақаҳои гачкартонии сохтмонӣ бо иқтидори солонаи 1 млн. метри мураббаъ ва коргоҳи халтаҳои қоғазӣ бо иқтидори 80 млн. халта дар як сол бунёд хоҳанд ёфт.

Аз ҷониби ин соҳибкорон то моҳи сентябри соли 2015 як мактаби нави замонавӣ ҳам сохта, ба мардуми ноҳия тухфа карда мешавад. Бо ҳидояти Сарвари давлат онҳо ҳамчунин уҳдадор шуданд, ки пас аз ба кор даровардани корхонаи семент дар ин ноҳия боз як мактаби замонавӣ барои 1300 хонанда дар ду баст ва як толори муосирӣ варзишӣ бунёд намоянд.

Дар беморхонаи марказии ноҳия, ки дар ҷамоати шаҳраки Ёвон қарор дорад, як бинои нави иловагӣ мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт.

Ин бино бо стандартҳои аврупоӣ бо таҷҳизоти муосирӣ таваллудхона, ҷарроҳӣ ва эҳғарӣ бо харчи 14 млн. сомонӣ маблағҳои грантии Ҳукумати Ҷумҳурии Федеролии Олмон сохта ва таҷҳизонида шудааст.

Ба иттилои роҳбарияти Вазорати тандурустӣ, ин дувумин чунин таваллудгоҳи муосир дар вилояти Хатлон аст. Якумаш дар ноҳияи Хуросон ифтитоҳ ёфта буд. Ду тои

Дастовард

дигар ҳамин гуна таваллудхонаҳо дар ноҳияҳои Ҳамадонӣ ва Фарҳор ба кор омодаанд. Ояндаи наздик ду тои дигар ҳамин гуна таваллудхонаҳо бо мақоми вилояти дар шаҳрҳои Кӯлоб ва Қурғонтеппа сохта мешаванд. Тибқи барномаи дарозмуддати ҳамкорӣ бо Ҷумҳурии Федеролии Олмон ҳамин гуна таваллудхонаҳо дар тамоми ноҳияҳои вилояти Хатлон бояд сохта шаванд.

Бунёду навсозии муассисаҳои тиббӣ, аз ҷумла таваллудхонаҳои муосир дар бисёр минтақаҳои дигари ҷумҳурӣ низ ба роҳ монда шудааст.

Дар маркази ноҳияи Ёвон бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон ҳамчунин як маҷмааи истеҳсолию хизматрасонӣ, ки аз ҷониби соҳибкори маҳаллӣ Илҳом Мирзоев бунёд ёфтааст, ба кор дароварда шуд.

Ин маҷмаа дар бинои нави чоршӯна бо таҳхона чойгир шуда, аз корхонаи ҷӯроббофӣ, корхонаи дӯзандагӣ, маркази савдо ва ошхонаи ҷамъиятӣ иборат аст.

Дар ин маҷмаа ҳоло ҳамагӣ 105 нафар бо кори доимӣ таъмин шудаанд. Соҳибкори номбурда бо падару бародаронаш тасмимдоранд, ки корҳои истеҳсолию хизматрасониро дар ин бино ва атрофи он идома дода, дар муддати кӯтоҳ беш аз 600 ҷойи кори муҳайё созанд.

Дар ҷамоати деҳоти Ҳасан Ҳусейнови ноҳияи Ёвон мактаби нави ҳамагонӣ барои 640 хонанда дар 2 баст ифтитоҳ ёфт, ки аз ҷониби корхонаи муштараки Ҳуаксин Ғаюр Сементи ноҳия барои мардуми деҳаҳои Ҳасанӣ ва Дарагӣ бунёд гардидааст.

Бозиди Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон аз мактаби замонавӣ дар ш. Душанбе

Роҳбари корхонаи муштараки Ҳуаксин Ғаюр Семент Акбар Ғуломов изҳор дошт, ки то соли оянда боз як мактаби дигар барои 1300 хонанда дар ду баст ва як боғчаи кӯдакона сохта ба истифода медиҳанд.

Дар ноҳияи Ёвон боз як корхонаи коркарди пахта ба кор дароварда шуд, ки дорои иқтидори коркарди 15 ҳазор тонна пахта дар як сол мебошад.

Дар паҳлӯи ин корхона Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон ба бунёди корхонаи рағанкашӣ асос гузошт.

Дар ин ноҳия Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон бо кори гармхонаҳои парвариши сабзавоти барвақтӣ бевосита шинос шуд.

Чунонки иттилоъ доданд, дар ин ҷо аз ҷониби ширкати ҷинии Чинян Инхайи дар майдони 49 га замини кораи обӣ, 196 гармхона бояд бунёд ёбад. То он рӯз 139-тои он сохта шуда буд. Дар 39 гармхонаи омодашуда помидору боди-

Дар ҷамоати деҳоти Даҳанаи ноҳияи Ёвон Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон ба сохтмони корхонаи нави семент оғоз бахшид, ки дорои иқтидори солони 1,2 млн. тонна буда, дар он беш аз 1000 нафар бо кори доимӣ ва маоши хуб таъмин хоҳанд шуд.

ринг, қаламфуру бойимчон ва дигар сабзавот парвариш меёбад. Ҳар як гармхона дар масоҳати 60 метри мураббаъ замин бунёд ёфта, ҳосили интизорӣ аз як гармхонаи помидор ё бодиринг 10 тонна маҳсулот аст. Ҳадаф аз бунёди ин корхонаҳо пурра таъмин намудани талаботи бозори дохилӣ бо сабзавоти барвақтӣ

Оғози сафари корӣ ба вилояти Суғд бо парафионсозии Парчами давлатии Тоҷикистон

дар фасли зимистон ва аввалҳои баҳор ва ба роҳ мондани содироти он ба хориҷи кишвар аст.

Дар ин ҷо 125 нафар ба таври доимӣ кор мекунанд, ки 110 каси онҳо шаҳрвандони Тоҷикистон мебошанд. Оянда шумораи коргарон дар ин ҷо то ба 200 нафар расонда мешавад.

Дар ҳамин ҷо ҳамчунин бунёди сардхона барои нигоҳдории 1000 тонна сабзавоти тару тоза ва коргоҳи бастубанди маҳсулот дар назар аст.

Дар ҷамоати деҳоти Даҳанаи ноҳияи Ёвон Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон бо кори 4 гармхонаи дигар шинос шуд, ки аз ҷониби соҳибкори маҳаллӣ Наврӯз

Ҷонмаҳмадов бо бародаронаш бунёд ёфтаанд.

Тавре аён гардид, усули кори ин гармхонаҳо дигар аст, вале маҳсули ғаёлияташон хуб аст. 4 гармхона дар масоҳати умумии 2 га бо харчи 200 ҳазор сомонӣ бунёд ёфтааст. Ба иттилои бародарони соҳибкор ин хароҷот дар як мавсими ҳосилгундорӣ натавонанд мешавад, балки ғайри ин ҳам ба даст меояд, зеро аз 4 гармхона қариб 100 тонна помидору бодиринг ҷамъоварӣ мешавад.

Моҳи октябри соли 2014 Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон бо соҳибкорон ва сармоягузори ватанӣ мулоқоти судбахш анҷом дод.

Сарвари давлат афзудани миқдори субъектҳои соҳибкориро дар рушди иқтисодиёти кишвар раванди мусбӣ номид, зикр намуд, ки дар чор соли охир шумораи онҳо аз 186,5 ҳазор ба 293 ҳазор расидааст ва афзоиши он дар маҷмӯъ 57 фоизро ташкил менамояд.

Таъкид гардид, ки аз 40,5 млрд. сомонӣ ҳаҷми маҷмӯи маҳсулоти умумии кишвар дар соли 2013 зиёда аз 63 фоизаш ба бахши хусусӣ рост меояд.

Аз ин хотир, Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон ба соҳибкорону сармоягузори ватанӣ арзи сипосу қадршиносии қарда, таъкид дошт, ки Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон минбаъд барои боз ҳам беҳтар на-

Ба истиқболи солгарди 90-уми пойтахти Тоҷикистон, шаҳри Душанбе бошад, даҳҳо иншооти таъиноти гуногун мавриди истифода қарор гирифт ва рӯзи 19-уми октябр ба ин муносибат дар Боғи Наврӯзгоҳ карнавали бошукӯҳи идона баргузор шуд.

мудани фазои ҳуқуқи кори онҳо ҷаҳду талош хоҳад кард.

Президенти кишвар вобаста ба таклифу пешниҳодҳои судманди иштироккунандагони мулоқот ба мақомоти дахлдор супоришҳои мушаххас дод.

Соли 2014 дар ҷумҳурӣ 2 санаи муҳими таърихӣ низ таҷлил карда шуд, ки яке солгарди 20-ум аз қабули бахтномаи миллат Конституция (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дувумӣ 90-солагии шаҳри зебои Душанбе буд.

Ба истиқболи 20-солагии қабули Конституцияи кишвар, аз ҷумла Қонуни авфи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тасвиб расид, ки он нисбати зиёда аз даҳ ҳазор гумонбаршудаҳо, айбдоршавандаҳо, судшавандаҳо ва маҳкумшудагон татбиқ карда мешавад.

Қабул ва татбиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи авф" амали инсондӯстона буда, барои ба қору зиндагии озоишта ва муҳити оила баргардонидани шахсони ҷиноятсодирнамуда ва ислоҳ гардидани онҳо мусоидат

Сафари кори ба н. Данғара.

хоҳад кард.

Ба истиқболи солгарди 90-уми пойтахти Тоҷикистон, шаҳри Душанбе бошад, даҳҳо иншооти таъиноти гуногун мавриди истифода қарор гирифт ва рӯзи 19-уми октябр ба ин муносибат дар Боғи Наврӯзгоҳ карнавали бошукӯҳи идона баргузор шуд, ки дар он Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон, роҳбарияти олии ҳокимияти давлатии қонунбарор ва иҷроияи Тоҷикистон, меҳмонони сершумор аз дохилу хориҷи мамлакат ва сокинони бешумори Душанбешаҳри нозанин иштирок намуданд.

Моҳи ноябр дар пойтахт 3 коргоҳи нави Комбинати шири шаҳри Душанбе пас аз навсозӣ ва дубора ба қору даровардани биноҳои бекорхобидаи он бо 152 ҷойи кори иловагӣ ифтитоҳ ёфт. Инҳо коргоҳҳои маҳсулоти шири барои кӯдакон, истеҳсоли панирҳои гуногун ва зарфҳои якбормасрафи пластикӣ мебошанд. Дар ин

коргоҳҳо ҳоло 93 намуди маҳсулоти шири ва тамоми намуди зарфҳои пластикӣ якбормасрафи барои ин маҳсулот зарурӣ истеҳсол карда мешавад.

Ҷойи таъкид аст, ки шаҳри Душанбе солҳои охир бо вусъати назарраси бунёдкорӣ созандагӣ симои наву зебо ба бар мекунад. Дар кӯчаи Карамови пойтахт зимни шиносоии Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон бо рафти сохтмони маҷмааи универсалии варзишии Пойтахт-90, аз ҷумла иттилоъ дода шуд, ки дар майдони қариб 10 гектари ин мавзеи зебо қасрҳои варзишии болопӯшида ва нимпӯшида ва ҳам майдону майдончаҳои гуногун барои теннис, ҳавзҳои хурду миёна ва бузург барои шиноварӣ ва дигар намудҳои варзиши обӣ ва ҳамчунин қасри намудҳои варзиши рӯйи ях бо наватарин стандартҳои ҷаҳонӣ сохта мешаванд. Ин маҷмаа дорои толорҳо ва майдонҳои гуногуни варзишии мешавад, ки ҳар яке

Иштирок дар оғози бунёди Боғи "Сеҳазорсолагии Ҳисор"

аз 150 то 3000 ҷойи нишаст барои тамошобинон доранд. Аз ҷумла 7 майдони омӯзишии теннис ҳар яке 150 ҷойи нишаст ва қасри теннис 3 ҳазор ҷойи нишаст хоҳанд дошт. Қасри калони варзиши обӣ бошад дорои 2 ҳазор ҷойи нишаст мешавад.

Тавре аён гардид, лоиҳа аз ҷониби мутахассисони гурӯҳи ширкатҳои Ростовгипрошахти Федератсияи Россия бо назардошти талу теппаҳои атроф ва соҳили рӯди Душанбе тарзе таҳия гардидааст, ки тамоми зебоиҳои релйефи маҳал ба фоидаи кор истифода мешавад.

Дар рафти сохтмони ин маҷмааи бузурги варзишӣ аз 1,5 то 2 ҳазор нафар ва пас аз ба кор даромада наш беш аз 600 каси дигар бо кор таъмин мегарданд.

Аз ҳама ҷолиб ин аст, ки қасрҳо ва дигар биноҳои иншооти ин маҷмаа бо ранги кабудӣ монанд ба оби соф ороиш меёбанд, ки ин рамз

Соли 2014 дар ҷумҳурии 2 санаи муҳимми таърихӣ низ таҷлил карда шуд, ки яке солгарди 20-ум аз қабули бахтномаи миллат Конститутсияи (Сарқонуни) Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дувумӣ 90-солагии шаҳри зебои Душанбе буд.

бозгӯ аз кишвари обҳои мусаффо ва ташаббускори ҳалли мушкилоти оби ҷаҳон будани Тоҷикистон аст.

Дар хиёбони Исмоили Сомониӣ пойтахт бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон Май-

дони теннис бо зербинои муосир ифтихоҳ ёфт.

Майдони нави теннис, ки дар паҳлӯи қасри Теннис ва майдони марказии варзишӣ қарор дорад, аз ҷониби Корхонаи воҳиди давлатии Роҳи оҳани Тоҷикистон мутобиқ бо стандартҳои ҷаҳонӣ бунёд ёфтааст. Майдони асосии ин маҷмааи варзишӣ дорои се корти теннис ва 2600 ҷойи нишаст мебошад.

Тавре зикр гардид, ҳоло дар шаҳрҳои Душанбе, Хучанд ва Чкалов се мактаби махсус оид ба теннис фаъолият доранд, ки дар рушди ин намуди варзиш саҳми намоён мегузоранд.

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон ба дастпарварони фаъоли мактаби махсуси наврасону ҷавонони шаҳри Душанбе доир ба теннис тухфаҳои хотиравӣ, аз ҷумла лавозимоти бозии теннис, тақдим намуд.

Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон дар охир бо ғолиби мусобиқа дар миёни духтарони то 16-сола Анастасия Турсунова чанд лаҳза теннисбозӣ намуда, бори дигар дӯстдори воқеӣ ва тарғибгари фаъоли варзиш ва тарзи ҳаёти солим дар миёни мардум будани худро собит намуд.

Дар қисмати ҷанубии пойтахт Маҷмааи корхонаҳои истеҳсолии хизматрасонии соҳаҳои нақлиёт, гумрук ва полиграфия мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт, ки дар он 300 нафар бо кори доимӣ таъмин шудаанд.

Маҷмааи корхонаҳои истеҳсолии хизматрасонии соҳаҳои нақлиёт, гумрук ва полиграфия, ки аз ҷониби ширкати хусусии Фароз бунёд ёфта, аз терминали гумрукӣ, мактаби ронандагӣ,

Оғози тантанаҳои созандагии Наврӯзи байналмилалӣ

Маҷмааи боҳашамати биноҳои Маркази савдои "Пойтахт-90" бо харҷи беш аз 205 млн. сомонӣ маблағҳои буҷетӣ дар зарфи 22 моҳ бо тарҳу намои зебои зоҳирӣ ва шароити мусоиди хизматрасонӣ дар дохили он бунёд ёфтааст.

толори варзишӣ, маркази муоинаи техникаи автомобилӣ, маҷмааи нашриётӣ-полиграфӣ, ошхона, нуқтаи фурӯши сӯзишворӣ ва фурӯшгоҳ иборат аст.

Яке аз муҳимтарин корхонаҳои ин маҷмаа чопхонаи нашриётӣю полиграфӣи Ганҷ мебошад, ки ба рушду нумӯъ додани саноати полиграфӣ дар ҷумҳурӣ ва ба роҳ мондани истехсоли тамоми маводи чопӣ дар дохили кишвар нигаронида шудааст.

Дар ноҳияи Исмоили Сомони шаҳри Душанбе Маркази савдои "Пойтахт-90" ифтитоҳ ёфт, ки ба истиқболи солгарди 90-уми шаҳри Душанбе хеле зебою боҳашамат бунёд ёфтааст.

Ҷунонки иттилоъ доданд, маҷмааи боҳашамати биноҳои Маркази савдои "Пойтахт-90" бо харҷи беш аз 205 млн. сомонӣ маблағҳои буҷетӣ дар зарфи 22 моҳ бо тарҳу намои зебои зоҳирӣ ва шароити мусоиди хизматрасонӣ

дар дохили он бунёд ёфтааст.

Дар ноҳияи Шоҳмансури шаҳри Душанбе пойгоҳи инноватсионии ронандагии "Автодром" ифтитоҳ ёфт, ки дуюмин ҷунин пойгоҳи автоматикунонидаи ҷавобгӯи талаботи муосири ҷаҳонӣ дар шаҳри Душанбе ва панҷум дар миқёси ҷумҳурӣ мебошад.

Ифтитоҳи меҳмонхонаи панҷситорадори "Шератон"-и Душанбе рӯйдоди арзишманд дар арафаи солгарди 23-юми Истиқлоли давлатии Тоҷикистон дар пойтахти кишвар буд, зеро ин нахустин меҳмонхонаи "Шератон" натанҳо дар Тоҷикистон, балки дар кулли Осиёи Марказӣ аст.

Меҳмонхона бо харҷи 275 млн. сомонӣ аз ҷониби ширкати хусусии СИ ЭЙ ЧЕЛ-и Ҷумҳурии Ҳиндустон бунёд шуда, дорои 148 утоқи зисти дараҷаҳои гуногун мебошад ва барои қабули ҳама гуна меҳмонон, то меҳмонони сатҳи олии пешбинӣ шудааст.

Дар ин меҳмонхона 180 нафар бо кори доимӣ таъмин шудаанд, ки 95 Ҷоизи онҳо шаҳрвандони Тоҷикистон мебошанд.

Дар арафаи соли нави таҳсил дар маҳаллаи Шафақи кӯчаи Хучамбиёи Поёни шаҳри Душанбе мактаби нави замонавӣ барои 1400 хонанда дар 2 баст мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт, ки аввалин мактаби муосири чор-ошёна бо таҳхона дар шаҳри Душанбе аст.

Зимни охири сафари дохилии Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон, ки ба ноҳияи Данғара рост омад, дар ин ҷо ба сохтмони маҷмааи азими насосҷӣ оғоз бахшида шуд, ки бузургтарин дар Осиёи Марказӣ хоҳад буд. Дар марҳилаи аввали он,

Оғоз бахшидан ба сохтмони мактаби нави муосир дар ҷамоати Навободи ноҳияи Ҷ.Румӣ

ки бунёди коргоҳи ресандагиро дар назар дорад, беш аз 52 000 тонна нахи пахта мавриди коркарди саноатӣ қарор мегирад.

Дар 4 марҳила дар ин ҷо 4 корхонаи нав - ресандагӣ, бофандагӣ, рангубори матоъ ва дӯзандагӣ бунёд ёфта, дар маҷмӯъ 6 ҳазор шахрвандони Тоҷикистон бо кори доимӣ ва маоши баланд таъмин мешаванд.

Ин маҷмааи муштаракӣ Тоҷикистону Чин буда, коргоҳҳои саноатии он бо ворид намудани навтарин технология аз ширкатҳои дорои шухрати ҷаҳонӣ аз Иёлоти Муттаҳидаи Амрико, кишварҳои аврупоии Италия, Швейтсария, Олмон ва аз худи Чин бунёд меёбад. Намояндагони ҳамаи ин ширкатҳо дар гузаштани санги асоси маҷмаа ва нома ба наслҳои оянда иштирок доштанд.

Дар корхонаи ресандагии маҷмаа, ки то моҳи октябри соли 2015 ба кор омода хоҳад шуд, 600

нафар шахрвандони Тоҷикистон ба кор ҷалб карда мешаванд.

Дар корхонаи бофандагии он хангоми бо иқтидори пурра ба кор даромаданаш солона то 150 млн. метри мураббаъ матоъҳои хушсифати пахтагӣ истехсол карда хоҳад шуд.

Дар доираи татбиқи ин лоиҳа ҳамчунин бо ҷалби навтарин технологияи соҳа дар зиёда аз 15 ҳазор га заминҳои боир, камоб ва нав обёришавандаи 5 ноҳияи вилояти Хатлон кишти пахта ба роҳ монда шуда, боз қариб 15 ҳазор каси дигар бо кор таъмин мегарданд.

Дар 3 ноҳияи вилояти Хатлон, аз ҷумла Данғара ва Ҷиликул 3 корхонаи пахтатозакунӣ бунёд меёбад, ки онҳо метавонанд дар як сол беш аз 80 ҳазор тонна пахтаро тоза намоянд.

Соли 2014 Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон аз қароргоҳи чанд қисми низомӣ ва воҳидҳои махсуси Қувваҳои Мусаллаҳ ва сохторҳои

қудратӣ ҳам дидан карда, аз ҳолу аҳволи онҳо ва омодагии ҷангию касбиашон бохабар шуд.

Тазаккур бояд дод, ки бо дастгирию ғамхории пайвастаи Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон тайи солҳои охир шароити будубоши шаборӯзӣ, заминаи моддию техникаи таълиму тарбия, таъминот бо техникаю аслиҳа ва муҳиммоти дигари ҳарбии афсарону сарбозон ва кормандони сохторҳои қудратии Тоҷикистон дар сатҳи баланд ба роҳ монда шуда, омодагии ҷангию касбии онҳо хеле баланд гардидааст.

Омодагии қавии онҳо, аз ҷумла зимни боздидҳои Сарвари давлат Эмомалӣ Раҳмон аз қароргоҳҳои қисмҳои низомӣ ва воҳидҳои махсуси Вазорати мудофия, Вазорати қорҳои дохилӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Сарраёсати Кушунҳои сарҳади ва Гвардияи миллии Тоҷикистон барало аён гардид.

Имрӯз Тоҷикистони соҳибистиклол дар муқоиса ба даврони носозгории солҳои 90 асри гузашта дорои артиш ва нерӯҳои махсуси аз ҳар ҷиҳат таъмину мучаҳҳаз, обутобёфта ва пуриқтидор мебошад, ки ҳайати шахсии онҳо бо ҳисси баланди ифтихору сарфарозӣ аз давлату давлатдории миллии худ барои ҳифзи музаффариятҳои истиқлоли давлатии Тоҷикистони азиз ва таъмини ҳаёти орому осоиштаи мардуми шарифи кишвар ҳамеша омодагии қавӣ доранд.

(Идома дорад)

Абдуфаттоҳ Шарифзода,
доктори илмҳои таърих,
профессор.
Заробиддин Қосимӣ

ПАЁМ – роҳнамои бонкҳои кишвар

Бонки давлатии амонат-гузори Чумхурии Тоҷикистон “Амонатбанк” аз Паёми қаблӣ то Паёми навбатии Сарвари давлат ба Маҷлиси Олии ҷумҳурӣ чунин дастовардҳоро ноил гашт:

Моҳи сентябри соли 2014 ҳамоиши аъзои Созмони Ҳамкории Шанхай (СХШ) дар сатҳи баланди сиёсӣ фарҳангӣ дар ҷумҳурии мо гузаронида шуд, ки аз ҷониби иштирокдорон баҳои баланд дода шуд. Дар баргузори ин ҳамоиш БДА ҚТ “Амонатбанк” ҳамчун бонки раисикунанда дар Иттиҳоди Байнибанки СХШ саҳмгузор буд.

Соли 2014 БДА ҚТ “Амонат-банк” дар озмуни ташкилнамуаи маҷаллаи молиявӣ “The Banker”-и Бритониёи Кабир ба гирифтани ҷоизаи “Бонки сол” ноил гардид, ки ин ифтихори тамоми кормандони соҳа мебошад.

Вобаста ба хусусияти махсус доштани фаъолияти БДА ҚТ “Амонатбанк” ҳамчун бонки давлатӣ, дар соли ҳисоботӣ гузориши Раиси Раёсати Бонк дар ҷаласаи Кумитаи Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба иқтисодиёт ва молия “Оид ба иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2014” дар БДА ҚТ “Амонатбанк” дар самти гузаронидани амалиётҳои молиявӣ аз буҷетҳои маҳаллӣ” мавриди баррасӣ қарор гирифт. Баъди муҳокима ва баррасии масъалаи мазкур Кумита оид ба иқтисодиёт ва молия нисбат ба фаъолияти минбаъдаи бонк тавсияҳо дода, қарорҳои дахлдор қабул намуд.

Бояд қайд намуд, ки аз ҷониби муассисаҳои БДА ҚТ “Амонат-банк” чиҳати иҷрои қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 январи соли 2014 таҳти №4 “Дар бораи Буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2014” оид ба пардохти музди меҳнати кормандони ташкилоту муассисаҳои буҷетӣ бо қартаҳои бонкӣ қорҳои муайяне анҷом дода шуданд.

Дар ин ҷода, дар соли 2014 бо корхонаву ташкилотҳои гуногун қорҳои фаҳмондадихӣ гузаронида шуда, бо 3 885 корхонаву ташкилотҳои буҷетӣ ва ғайрибуҷетӣ тавассути қартаҳои пардохтии бонкӣ ҳамкориро ба роҳ монда шудааст, ки нисбат ба соли гузашта 11

Пардохти нафақаи нафақагирон тавассути қартаҳои бонкӣ дар 32 филиал бо шумораи умумии 365 ҳазор нафар ба роҳ монда шуда, раванди ҷорӣ намудани пардохти нафақа тавассути қартаҳои бонкӣ дар филиалҳои боқимондаи бонк идома дорад.

маротиба зиёд мебошад.

Ба санаи 31 декабри соли 2014 шумораи мизоҷони қартаҳои бонкӣ бо назардошти нафақагирон дар маҷмӯъ ба 623 ҳазор нафар, шумораи терминалҳои кории бонк ба 557 адад ва шумораи банкоматҳо ба 141 адад расонида шуда, гардиши умумии ҳисоббаробаркунии ғайринақдӣ тавассути қартаҳои пардохтии бонкӣ 1,3 млрд. сомони-

ро ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли 2013 ба андозаи 2 маротиба зиёд шудааст.

Пардохти нафақаи нафақагирон тавасути қартаҳои бонкӣ дар 32 филиал бо шумораи умумии 365 ҳазор нафар ба роҳ монда шуда, раванди ҷорӣ намудани пардохти нафақа тавасути қартаҳои бонкӣ дар филиалҳои боқимондаи бонк идома дорад.

Бояд қайд намуд, ки соли ҳисоботӣ бо мақсади ҳавасманд намудани мардуми кишвар, БДА ҶТ “Амонатбонк” пасандози ҷашнии муҳлатнокро бо номи “Истиқлолият” бо фоизҳои нисбатан баландтар ба аҳоли пешниҳод намуд.

Бақияи амонатҳои шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ ба санаи 31 декабри 2014 маблағи 1,2 млрд. сомони ро ташкил намуд, ки нисбат ба аввали сол 42 фоиз афзоиш ёфтааст. Ҳиссаи пасандозҳои аҳоли 62 фоизи ҳамаи амонатҳои ҷалбгардидаро ташкил менамояд.

Бақияи пасандозҳои муҳлатнок бошад, нисбат ба соли гузашта 108 млн. сомонӣ, ё 22 фоиз зиёд шуда, ба ҳаҷми 603 млн. сомонӣ расонида шудааст. Таносуби байни пасандозҳои муҳлатнок бо асъорӣ милли 40 фоиз ва бо асъори хориҷӣ 60 фоизро ташкил медиҳад, ки дар ин самт бояд чораҳои зарурӣ нисбат ба зиёд намудани ҳиссаи пасандозҳо бо арзи милли андешида шавад.

Дар соли 2014 аз ҷониби филиалҳои бонк 481 млн. сомонӣ маблағҳои коммуналӣ қабул карда шудааст, ки нисбат ба соли 2013 110 млн. сомонӣ, ё ин ки 30 фоиз зиёд мебошад.

БДА ҶТ “Амонатбонк” мисли солҳои пешин бо ташкилотҳои молиявии байналмилалӣ ва сармоягузори хориҷӣ ҳамкориро идома додааст.

Тӯли ҳамкориҳо маблағҳои мувофиқи созишномаҳои байни Бонки давлатии Рушди Чин ва БДА ҶТ “Амонатбонк” ҷудогардида дар ҳаҷми 32 млн. долл.

Соли 2014 БДА ҶТ “Амонатбонк” дар озмуни ташкилнамуудаи маҷаллаи молиявии “The Banker”-и Бритониёи Кабир ба гирифтани ҷоизаи “Бонки сол” ноил гардид, ки ин ифтихори тамоми кормандони соҳа мебошад.

ИМА пурра барои равнақу ривоч додани соҳаи кишоварзӣ ва инчунин пешрави соҳибкории хурду миёна дар ҷумҳурӣ равона карда шудаанд.

Бақияи қарзҳои тавасути маблағҳои Бонки давлатии Рушди Чин пешниҳодшуда ба санаи 31 декабри 2014 22,8 млн. долл. ИМА-ро ташкил медиҳад. Ҳамаи ин маблағҳои инвеститсионӣ ҷиҳати рушди соҳаи соҳибкорӣ ва кишоварзӣ равона карда шудааст, ки барои ташкили ҷойҳои кории нав барои зиёда аз 2000 нафар мусоидат намуд.

Дар моҳи сентябри соли 2014 Созишномаи умумии қарзӣ ба маблағи 28 млн. долл. ИМА ба имзо расонида шуд, ки аз он 18 млн. долл. ИМА барои сохтмони бинои Дастгоҳи марказии бонк ва 10 млн. долл. ИМА барои рушди хоҷагии халқ ва дастгирии соҳибкории хурду миёнаи ҷумҳурӣ пешбинӣ шудааст.

Ҳамкориҳо бо Бонки Ислонии Рушд низ хеле хуб ривоч ёфта истодааст. Аз ҳисоби Созишномаи дар соли 2009 басташуда дар доираи 2,5 млн. долл. ИМА, маблағҳо тариқи қарзҳои имтиёзноки бонкӣ марҳила ба марҳила бо пуррагӣ аз худ карда шуда, дастраси соҳибкорони хурду миёнаи деҳотҷойи ҷумҳурӣ гардонида шуданд.

Дар маҷмӯъ, аз оғози ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ 38,5 млн. долл. ИМА ба бонк

Дар соли 2014 даромади софи бонк 26,5 млн. сомониро ташкил намуд, ки нисбат ба соли 2013 21 фоиз зиёд мебошад.

ворид гардидааст, ки 7,4 млн. долл. ИМА ба давраи ҳисоботи рост меояд.

Бонк дар маҷмуъ аз ҳисоби маблағгузориҳои дохилию хориҷӣ дар соли 2014 ба 34 679 нафар ба маблағи умумии 862 млн. сомонӣ маблағҳои қарзӣ (бе назардошти қарзҳои байнибонкӣ) пешниҳод намуд, ки нисбат ба соли 2013 2,8 маротиба зиёд мебошад.

Аз ҷумла, чиҳати дастгирии соҳибкорони хурду миёна ба 34 419 нафар ба маблағи умумии 299,6 млн. сомонӣ қарзҳои хурд пешниҳод намуд, ки ин 34,8 фоизи ҳаҷми умумии қарзҳои додашударо ташкил медиҳад.

Ҳамчунин, тибқи қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳисоби маблағҳои Вазорати молияи ҷумҳури дар соли ҳисоботи ба омӯзгорони ҷавон 1,2 млн. сомонӣ ва муҳочирони иҷборӣ 1,7 млн. сомонӣ қарзҳои дарозмуддати имтиёзнок пешниҳод шудааст.

Аз рӯзе, ки ҳамкориҳо бо Фонди дастгирии соҳибкорӣ оғоз гардидааст, тавасути БДА ҶТ “Амонатбонк” ба 75 нафар соҳибкорон маблағҳои қарзӣ дар ҳаҷми умумии 54,8 млн. сомонӣ аз ҳисоби Муассисаи давлатии Фонди дастгирии соҳибкорӣ пешниҳод гардидааст.

Бақияи сандуқи қарзии бонк бо назардошти қарзҳои байнибонкӣ маблағи 912 млн. сомониро ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли 2013 зиёда аз 2 маротиба зиёд мебошад.

Боиси хушнудист, ки БДА ҶТ “Амонатбонк” соли ҳисоботи ро бо нишондиҳандаҳои назарраси молиявӣ ҷамъбаст намуд. Ба ҳолати 31 декабри соли 2014 дороиҳои бонк 1,8 млрд. сомониро ташкил медиҳанд, ки нисбат ба аввали сол 37 фоиз зиёд шудааст. Ҳаҷми сармоияи бонк ба 222 млн. сомонӣ расонида шуда, нисбат ба соли 2013 18,3 фоиз зиёд мебошад.

Дар соли 2014 даромади софи бонк 26,5 млн. сомониро ташкил намуд, ки нисбат ба соли 2013 21 фоиз зиёд мебошад. Нақшаи пешбинишуда бо пуррагӣ таъмин гардид.

Бонк дар ин давра дар маҷмуъ 52,3 млн. сомонӣ маблағҳои андозу пардохтҳои ҳатмиро аз рӯйи фаъолияти худ ба буҷетҳои маҳаллӣ ва ҷумҳуриявӣ гузаронидааст, ки нисбат ба соли 2013 10,2 млн. сомонӣ ва ё 24 фоиз зиёд мебошад. Ҳайати воқеии кормандони соҳа ба санаи 31 декабри 2014 2 748 нафарро ташкил медиҳад.

Бояд қайд намуд, ки рӯзҳои шанбе дар Дастгоҳи марказӣ ва филиалҳои бонк чиҳати иҷрои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мурочиатҳои шаҳрвандон” қабули шаҳрвандон ба роҳ монда шудааст. Почтаи электроники бонк барои дар сатҳи зарурӣ доир ба ин масъала мутобиқ гардонида шудааст. Дар соли 2014 129 нафар шаҳрвандон дар рӯзҳои қабули шаҳрвандон ба бонк мурочиат намуданд, ки чиҳати татбиқи ҳалли мушкилоти онҳо аз ҷониби роҳбарияти бонк тавачҷуҳи хоса зоҳир карда шудааст.

БДА ҶТ “Амонатбонк” Паёмҳои харсолаи Президенти кишварро дастури кори худ қарор дода, чиҳати сари вақт иҷро намудани он аз тамоми имкониятҳо васеъ истифода мебарад.

**Ҳадамоти матбуоти
БДА ҶТ “Амонатбонк”**

Паём

дар меҳвари диққати бонувону ҷавонон

“Ҷавонон ҳамчун давомдиҳандагони татбиқи ҳадафҳои олиимо имрӯзҳо бо азму иродаи қавӣ ба хотири пешрафти ояндаи Ватани маҳбубамон саъю талош карда, дар бештари соҳаҳо ба дастовардҳои назаррас ноил гардидаанд”.

(Аз Паёми Президенти Тоҷикистон Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон 23 январи соли 2015)

Дар Паёми Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 23 январи соли 2015 ироа шуд, бори дигар пеши ҷавонон вазифаҳои навбатии созандагӣ бунёдкорӣ гузошта шуд, ки иҷрои он вазифаи ҷонию қарзи вичдонӣ имонии ҳар як фарди ватанхоҳу бедордил аст.

Истиқлолияти давлатии

Ҷумҳурии Тоҷикистон роҳи моро дар оянда муайян сохт. Худшиносии миллӣ, дарки ватандорӣ, ҳаллу фасли мустақилонаи масъалаҳои иқтисодӣ иҷтимоӣ, бунёди ҷомеаи демократию ҳуқуқбунёд аз муҳимтарин рукнуҳои суннатҳои даврони истиқлолият аст. Имрӯз ҳар нафар аз насли ҷавон бояд хуб дарк намояд, ки шукуфоии давлату ҷомеа аз рафтору кирдори ӯ вобаста аст.

Дар давоми соҳибистиклолии кишвар аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати рушди соҳаи сайру саёҳат заминаҳои зарурии меъёрию ҳуқуқӣ ва инфрасохторию ташиқилӣ фароҳам оварда шуда истодааст, ки яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иқтисодии кишвар маҳсуб мешавад.

Дар шароити имрӯз таваҷҷуҳи аҳоли ба ҳаёти сиёсӣ ва талошу кӯшиши онҳо дар дигаргунсозии ҳаёти ҷомеа, яке аз омилҳои муҳимтарини рушду инкишофи кишвар маҳсуб мегардад. Ташаккулу боло бурдани маърифати сиёсӣ аз масъалаҳои муҳимми рӯз ба ҳисоб меравад. Ташаккули маърифати сиёсӣ моро водор месозад, ки ба ҳар як падидаву ҳодисае, ки дар кишварамон ва тамоми кишварҳои минтақаҳои мухталифи олам ба вуқӯъ меоянд, баҳои воқеӣ дода, мавқеи худ ва кишвари худро дар онҳо дақиқ муайян намоем.

Аз ин рӯ, вобаста ба фароҳам овардани шароити мусоид ба рои рушду такомули ҷавонон дар сатҳи маҳалло, баҳусус таъсиси марказҳои ҷавонон таваҷҷуҳи хоса зоҳир гардад. Имрӯз теъдоди марказҳои ҷавонон дар кишвар хело кам (63 адад) буда, ба 10000 ҷавон як марказ рост меояд, ки он мутобиқи талаботи ҷомеаи кунунӣ ногувор арзёбӣ мегардад.

Дар партави Паём

Аз ин рӯ, мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии вилоят ва шаҳру ноҳияҳоро зарур аст, ҷиҳати таъсиси марказҳои ҷавонон чораҳои судманд роҳандозӣ намоянд.

Суръати баланди раванди ҷаҳонишавӣ ва дар ин замина ҷалби фарогири ҷавонон ба пайравӣ аз созмону ташкилотҳои мухталиф моро водор месозад, то пеш аз ҳама ба масъалаи тарбияи дурусти ин табақаи муҳими ҷомеа тавачҷуҳи бештар дошта бошем. Вақтҳои охир падидаҳои номатлубе чун гаравидани ҷавонон ба гурӯҳҳои тундрав дар кишвари мо низ мушоҳида мешавад, ки ин боиси ташвиш аст. Махсусан, ҷалби ҷавонон ба равияҳои мазҳабии ифротӣ ва ҳатто ширкати онҳо дар амалиёти ҷангии кишварҳои хорич хеле нигаронкунанда аст, зеро табиист, ки ин зуҳуроти номатлуб барои ҳамаи кишварҳо оқибатҳои ногувор ва хатарнокро ба бор оварда истодааст. Ба ин хотир, бояд аз тамоми имкониятҳои мавҷуда самаранок истифода шавад, то ҷавонони мо фирефтаи ташвиқоти гурӯҳҳо ва манфиатҳои ғаразнокӣ бегонагон нашаванд.

Бо назардошти муҳимияти масъала масъулони Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, кор бо занон ва оила, вазоратҳои маориф ва илм, қорҳои дохилӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллий, Хадамоти муҳоҷират ва ниҳодҳои онҳоро лозим аст, ки фаъолиятро дар самти пешбурди қорҳои тарбиявӣ ва ташаккули шахсият дар мактабҳо, омӯзишгоҳҳо, литсейҳо, донишгоҳҳо ва дар маҷмӯъ дар байни оммаи ҷавонон ва бахусус онҳое, ки ба муҳоҷирати

Н.Бӯриев, н.и. сиёсатшиносӣ, мушовири баҳши Ёрдамчии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои рушди иҷтимоӣ ва робита бо ҷомеа

Имрӯз Вазорати маориф ва илм, Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳиро зарур аст, ҷиҳати ба танзим даровардани фаъолияти мактабҳои варзишӣ чораҳои мушаххас андешанд ва таъсиси раёсат оид ба омодагии дифоӣ дар Вазорати илм ва маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон андеша ва чораҷӯӣ намуда, пешниҳод манзур намоянд.

меҳнатӣ мераванд, пурзӯр намоянд, то ки дар мафкураи ҷавонон дарку эҳсоси ватандӯстӣ, хидмат ба Ватан-Модар, ташаккул ёфтани ҳамчун як шахсияти худогоҳи мамлакат тарғиб ва талқин карда шавад.

Мавриди зикр аст, ки дар самти таблиғи ташвиқи эҳтиром ва арҷгузорӣ ба арзишҳои муқаддаси миллий ва дар ин замина тарбияи ҳисси ватандӯстии ҷавонон Кумитаи телевизион ва радиои назди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун дастгоҳи пуриқтидори таблиғотӣ метавонад саҳми арзанда дошта бошад. Аз ин рӯ қормандони ин соҳаи муҳими идеологиро зарур аст, ки аҳолии кишвар ва берун аз онро аз рӯйдодҳои сиёсӣ иқтисодӣ ва иҷтимоӣ фарҳангӣ воқеъбинона воқиф намоянд.

Дар ин самт зарур аст, воҳӯриҳо бо ҷавонони ноҳияҳои дурдаст ба роҳ монда шуда, гурӯҳҳои тарғиботӣ барои баргузорию воҳӯрию мулоқотҳо дар сатҳи шаҳраку маҳаллаҳо, деҳа ва ҷамоатҳо аз ҳисоби донишҷӯёни лаёқатманд ва волонтерон дар вақти таътили тобиствона ташкил карда шаванд.

Ҳамчунин, ҷиҳати пешгирии ҷиноятқорӣ назорати толорҳои интернетӣ ва марказҳои дилхушӣ, ки яке аз омилҳои пайдоиши ҷиноятҷиноятқорӣ, ҷалби ҷавонон ба ҳар гуна маводҳои саҳттаъсири мадхушкунанда мебошанд, аз ҷониби Вазорати қорҳои дохила ва сохторҳои алоқаманд ба роҳ монда шавад.

Бо ин мақсад дар Паёми имсолаи худ Сарвари давлат таъкид доштанд: “Ҳукумат ғамхориро нисбат ба наврастони ҷавонон минбаъд низ

идома бахшида, ба ин нерӯи тавонои кишвар, ки марзу буми Тоҷикистонро ҳимоя мекунад, кишварро ободу зебо мегардонад ва номи ватани ачдодиро боз ҳам баланд мебардорад, ҳамеша така менамояд”.

Тайи солҳои охир дар соҳаи варзиши кишвар дигаргуниҳои кулли ба назар мерасанд. Дар самти тарбияи баданӣ, ҷалби мардуми кишвар ба варзиш аввали соли 2015 бо мақсади ҳавасманд намудани ғолибону ҷоизадорони мусобиқаҳои байналмилалӣ варзишӣ ва дар ин робита баланд бардоштани сатҳи иштироки варзишгарони Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин мусобиқаҳо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Ҷоизаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ғолибон ва ҷоизадорони мусобиқаҳои байналмилалӣ варзишӣ” аз 9 январи соли 2015 №328 ба имзо расид.

Боиси эътирофу хушнудист, ки натиҷаҳои варзишгарони мо дар дохил ва хориҷи кишвар сол аз сол беҳтару боло меравад. Варзишгарони мо соли 2014 дар 90 (соли 2013, 48) мусобиқаҳои байналмилалӣ бо теъдоди 1510 (соли 2013, 684) нафар ширкат намуда, теъдоди дастовардҳо аз мусобиқаҳои байналмилалӣ ва чемпионатҳои ҷаҳон, Аврупо, Осиё ва ИДМ, аз ҷумла: медали тилло 250 (2013, 100), нуқра 243 (2013, 130), биринҷӣ 404 (2013, 231) мебошад.

Дар Паёми имсолаи худ Президенти кишвар ба дастовардҳои соҳа така намуда таъкид доштанд: “Барои рушди солими ҷомеаи кишвар ва ҷалби наврасону ҷавонон ба варзиш тайи панҷ соли охир 19 варзишгоҳ, 621 майдонча ва 110 толори варзишӣ, 11 ҳавзи шиноварӣ ва 9 маҷмааи варзишӣ сохта, ба истифода дода шудааст. Инчунин 2700 майдонча ва 635 толори варзишӣ, 14 ҳавзи шиноварӣ ва 5 маҷмааи варзишӣ таъмиру азнавсозӣ гардидааст”.

Дар маҷмӯъ то имрӯз дар кишвар 8025 иншоотҳои гуногуни варзишӣ бунёд шуда мавриди истифодаанд.

Вобаста ба ин дастгириҳо раванди оммави-гардони варзиш бояд қонеъкунанда бошад. Тибқи маълумот, дар ҷумҳурӣ зиёда аз 55 федератсияҳои варзишӣ амал менамоянд, лекин фаъолияти қисми зиёди ин ташкилотҳо ба тала-

боти ҷомеаи муосир ҷавобгӯ намебошад.

Имрӯз Вазорати маориф ва илм, Кумитаи ҷавонон, варзиш ва сайёҳиро зарур аст, ҷиҳати ба танзим даровардани фаъолияти мактабҳои варзишӣ ҷораҳои мушаххас андешанд ва таъсири раёсат оид ба омодагии дифоӣ дар Вазорати илм ва маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон андеша ва ҷорачӯӣ намуда, пешниҳод манзур намоянд.

Дар давоми соҳибистиклолии кишвар аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиҳати рушди соҳаи сайру саёҳат заминаҳои зарурии меъёрию ҳуқуқӣ ва инфрасохторӣ ташкилӣ фароҳам оварда шуда истодааст, ки яке аз самтҳои афзалиятноки сиёсати иқтисодии кишвар маҳсуб мешавад.

Қобили қайд аст, ки вазъи муътадили сиёсий-иҷтимоии кишвар, густариши муносибатҳои иқтисодӣ ва ба маркази баргузории ҷорабиниҳои байналмилалӣ сиёсий, илмӣ ва фарҳангӣ табдил додани пойтахти кишварамон шаҳри Душанбе, барои рушди соҳаи туризм таъсири мусбӣ расонида истодааст.

Дигар бахши суҳанронии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Паём ба нақши занон дар рушди ҳаёти иҷтимоӣ, мавқею манзалати зан-модар, нигоҳдошти пойдории оила ва солимии он нигаронида шуд.

Имрӯз бонувони мо дар баробари мардон қобилияти тавоноӣ, маҳорат ва малакашонро барои иштирок дар равандҳои сиёсий, иқтисодӣ, иҷтимоӣ фарҳангӣ самаранок ва озодона истифода мебаранд, ки таъмини ин кафолат аз рӯйи равандҳои умумии эътирофшуда, меъёрҳои ҳуқуқии байналмилалӣ ва санадҳои меъёриву ҳуқуқии қабулгардида ба роҳ монда шудаанд. Гувоҳи ин он аст, ки дар баробари Рӯзи модар ҳамасола дар кишвари мо Рӯзи байналмилалӣ оила бо шукӯҳ ва шаҳомати хоса ҷашн гирифта мешавад.

Имрӯз моро зарур аст, ки сари баланд бардоштани фарҳанги хонаводагӣ, коҳиш додани талоқ байни оилаҳои ҷавон, масъулиятшиносии волидайн, иртиботи мактабу оиларо беҳтар ба роҳ монда, баҳри бунёди оилаи солим, пойдории суннатҳои тарбияи фарзанд ва пешрафти ҷомеаи обод кӯшиш ба харҷ диҳем.

Эълон шудани “Соли оила” ва баргузор намудани чорабинӣ ва озмунҳои гуногун ҷиҳати баланд бардоштани маърифати рӯзгор ва оиладорӣ, мақом ва нақши зан-модар дар оила ва ҷомеа аз чораҳои навбатии пешгирифтаи Ҳукумати кишвар мебошад, ки бори дигар аз таваҷҷуҳи хоса доштани мақоми зан-модар гувоҳӣ медиҳад.

Ин масъулияти бузург модаронро вазифадор месозад, ки дар баробари нигоҳубину парасторӣ ва камолоти маънавияи ҷисмонии фарзандони худ, онҳоро дар рӯҳияи худоғоҳиву худшиносӣ, хувияту ифтихори миллӣ, ватандӯстиву ватанпарастӣ ва ҳомии марзу бум будан тарбия намоянд.

Пеш аз ҳама, рисолати пурмасъули модар тарбияи ҷавондухтарони солиму солеҳа ва покгина-ту покдоман аст, зеро ҳамаи ин боиси афзоиши ҳурмат, муҳаббат ва устувории пояи зиндагии оилаҳо ва бақои ҷомеа гардида, намунаи ибрати наслҳои оянда хоҳад гашт. Пешрафти давлат ва нерӯмандии ҷомеа, пеш аз ҳама, ба истифода ва риояи арзишҳои олии ахлоқиву маънавий вобаста мебошад.

Новобаста ба он ки дар ин самт якҷанд Барномаҳои давлатӣ ва Стратегияи миллии фаъолгардонии нақши занон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2011-2020 қабул гашта татбиқ шуда истода бошанд ҳам, масъалаҳои пешорӯи мо қарор дорад, ки ҳалли он меҳнату талоши ҳамаҷонибаро талаб менамояд.

Имрӯз сохторҳои масъулро зарур аст ҷанбаҳои ҳуқуқии фаъолияти хонакоронро такмил дода, механизми нави рушди фаъолияти онро таҳия ва ба роҳ монанд. Ин амал имкон медиҳад, ки садҳо нафар занону модарони хонашин ба шуғл фаро гирифта шаванд.

Кумитаҳои кор бо занон ва оила, ҷавонон, варзиш ва сайёҳӣ, мақомоти ҳифзи ҳуқуқро зарур аст, ки корҳои тарғиботӣ ва пешгирикунандаро дар байни аҳоли пурзӯр намоянд.

Ҳамзамон, сохторҳои марбутаро лозим аст, гузаронидани вохӯрию чорабиниҳо ва семинар-машваратҳо бо духтарон ва занони бешуғл, ташкили курсҳои касбомӯзӣ барои занони хонашин, самаранок ва шаффоф доир намудани озмунҳои грантҳоро ба роҳ монанд.

Дигар масъалаҳои, ки дар Паём мавриди ташвишу таъкид қарор гирифт, дар миёни ҷавонон ҳолати никоҳи ҳешовандони наздик ва волидайнӣ гирифтори нашъамандӣ ба дунё омадани кӯдакони маъҷуб ва болоро рафтани гирифтронии бемории масунияти норасоии бадан мебошад.

Дар ин самт ҳамкориҳои муассисаҳои давлатии тиббӣ бо мақомоти давлатии кор бо занону ҷавонон ва созмонҳои ҷамъиятӣ хеле муҳим аст. Бо назардошти мавҷудияти тафовутҳо барои дастрасии маълумот дар байни аҳолии кишвар, хусусан дар байни занони хонашин, бекорон ва дигар гурӯҳҳои аҳоли, гузаронидани корҳои фаҳмондадиҳӣ оид ба пешгирии бемориҳо дар шакли сӯҳбатҳо, паҳн намудани воситаҳои иттилоотӣ зарур мебошад.

Ва боиси хушнудист, ки мардуми кишвари соҳибистиклоламон, махсусан ҷавонони бебоку бонувони оқилаи мо дар ҳамдастӣ ҳамдигар паси беҳбудӣ бахшидани ҳаёту ҷомеаи имрӯзи мо, амалӣ намудани дастуру ҳидоятҳои Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон ҷаҳду талош намуда, ба қуллаи мурод мерасанд.

Худованд мефармояд: **“Эй муъминон, Худоро фармонбардорӣ кунед ва Пайғамбару фармонравоён (ҳокимон) –ро аз ҷинси хеш фармонбардорӣ кунед!”** (Сураи “Нисо”, ояти 59).

Н.Бӯриев,
н.и. сиёсатшиносӣ, мушовири бахши
Ёрдамчии Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон
оид ба масъалаҳои рушди иҷтимоӣ
ва робита бо ҷомеа

БОНҚДОРИИ МОБИЛӢ

дар ташкилотҳои
қарзӣ

*Мақсади асосии татбиқи
бонқдории мобилӣ, ин фа-
роҳам овардани имкония-
ти ба таври электронӣ
амалӣ намудани ҳисобба-
робаркуниҳои ғайринақдӣ,
бо истифода аз воситаҳои
пардохти электронӣ, аз
ҷумла телефонҳои мобилӣ
мебошад.*

Бонқдории мобилӣ – яке аз шаклҳои хизматрасонии фосилавии бонкӣ мебошад, ки тавассути он муштарӣ бо истифода аз таҷҳизоти мобилӣ, аз он ҷумла телефонҳои мобилӣ ба хизматрасонии бонқдории мобилии ташкилоти қарзӣ дастрасӣ пайдо карда, метавонад амалиётҳои бонкиро аз дилҳоҳ ҷой амалӣ намояд.

Натиҷаи таҳқиқоти қаблан дар Тоҷикистон гузаронидашуда нишон дод, ки алоқаи мобилӣ дар кишвар густариш ёфта, аксари аҳолии Тоҷикистон аз он истифода мебаранд. Ин яке аз омилҳои асосӣ барои тавсияи муваффақонаи бонқдории мобилии мувофиқ ба меъёрҳои байналмилалӣ дар кишвар аст.

- **Муштарӣни алоқаи мобилӣ 10,7 млн. нафар**
- **Фароғирии алоқаи мобилӣ дар Тоҷикистон 130 фоиз**
- **Истифодабарандагони интернет 3,8 млн. нафар**
- **Афзалиятҳои бонқдории мобилӣ**
- **Пайваст шудан ба низом ниҳоят осон.**
- **Қобилияти кори низом: 24 соат дар як шабонарӯз ва 7 рӯз дар як ҳафта.**
- **Сарфакори вақт, роғон будани пайвастшавӣ ва истифодабарӣ.**

Ҳангоми истифодаи хизматрасонии бонқдории мобилӣ муштарӣи метавонанд мустақиман аз хона чунин амалиётҳои бонкиро анҷом диҳанд: пардохти маблағи барқу хизматрасониҳои маишӣ, интиқоли маблағ ба суратҳисоби лозима, пардохти молу ашёи харидашуда.

Бо супориши Роҳбари Дастгоҳи иҷроияи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар назди Бонки миллии Тоҷикистон аз ҳайати мутахассисони вазоратҳои молия,

рушди иқтисод ва савдо, адлия, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи андозии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Хадамоти Гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ташкилотҳои қарзӣ Гурӯҳи кории байниидоравӣ оид ба “Чораҷӯӣ намудани масъалаҳои коҳиш додани муомилоти пули нақд дар кулли амалиётҳои тичоратӣ, хариду фурӯши маҳсулот ва хизматгузорӣ” таъсис дода шуд.

Дар доираи фаъолияти Гурӯҳи кории мазкур, дар асоси таклифу пешниҳодҳои аъзои Гурӯҳи корӣ лоиҳаи “Нақшаи чорабиниҳои ҷиҳати васеъ намудани ҳиссаи ҳисоббаробаркуниҳои ғайринақдӣ, танзим ва коҳиши муомилоти пули нақд дар амалиётҳои тичоратӣ, хариду фурӯши маҳсулот ва хизматгузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон” таҳия гардид.

Тибқи банди 8 нақшаи чорабиниҳои мазкур – Ҷорӣ намудани бонқдории мобилӣ (мобайл-бонкинг) ва технологияҳои

ҳисоббарбаркуниҳои ғайринақдӣ бо истифода аз шабакаи Интернет (интернет-банкнинг) ба нақша гирифта шуд.

Мақсади асосии татбиқи банкдории мобилӣ, ин фароҳам овардани имконияти ба таври электронӣ амалӣ намудани ҳисоббарбаркуниҳои ғайринақдӣ, бо истифода аз воситаҳои пардохти электронӣ, аз ҷумла, телефонҳои мобилӣ мебошад.

Бинобар ин, чиҳати иҷрои банди 8 ва бо мақсади васеъ намудани дастрасии аҳоли ба хизматрасониҳои молиявӣ ва ҷорӣ намудани шаклҳои нави хизматрасонӣ, Бонки миллии Тоҷикистон лоиҳаи татбиқи банкдории мобилиро роҳандозӣ намуд.

Дар ин раванд Бонки миллии Тоҷикистон бо ташкилотҳои байналмилалӣ (GIZ, EBRD, IFC ва ғ.), ташкилотҳои қарзӣ ва ширкатҳои пешниҳодкунандагони хизматрасониҳои алоқаи мобилӣ ҳамкориро ба роҳ монда, ҷанбаҳои ҳуқуқӣ ва техникийи масъалаи татбиқи банкдории мобилӣ, инчунин моделҳои имконпазири татбиқи банкдории мобилиро дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҷаласаҳои қорӣ муҳокима намуд.

Яке аз масъалаҳои муҳимму сербас, ин интиҳоби моделҳои имконпазири банкдории мобилӣ буд (моделҳои бонкӣ ва ғайрибонкӣ). Дар якҷоягӣ бо ташкилотҳои қарзӣ, ширкатҳои мобилӣ, ташкилотҳои байналмилалӣ ва Бонки миллии Тоҷикистон, ҳамаи моделҳои имконпазири банкдории мобилӣ баррасӣ гардиданд.

Пешниҳодҳои мутахассисон дар ҷаласаи қорӣ бо иштироки Гурӯҳи қорӣ байнидоравӣ оид ба “Ҷораҷӯӣ намудани масъалаҳои коҳиш додани муомилоти пули нақд дар кулли амалиётҳои тиҷоратӣ, хариду фурӯши маҳсулот ва хизматгузорӣ” баррасӣ гардиданд. Бо назардошти хавфҳои имконпазир, таҷрибаи мӯсири байналмилалӣ, манфиатҳои истеъмолкунандагони ниҳой ва суботи молиявии кишвар, тибқи Қарори ҷаласаи қорӣ Гурӯҳи қорӣ мазкур татбиқ намудани “усули бонкӣ”-и банкдории мобилӣ интиҳоб гардид.

Технологияҳои татбиқи банкдории мобилӣ:

USSD-фармонҳо, барномавӣ (iOS, Android, Java), WAP (сомонаҳои мобилӣ) мебошанд.

Бо иштироки ҶСК “Агроинвестбанк”, ҶСП ТАҚХ “Имон Интернешнл”, ҶДММ ТАҚХ “Авфар” ва ҶДММ ТАҚХ “Самар” барои барпо намудани интиқолҳои аввалини намунавӣ дар банкдории мобилӣ гурӯҳи пилотӣ муайян карда шуд.

Дар доираи фаъолияти Гурӯҳи пилотӣ қорҳои зерин иҷро гардиданд:

I. Рӯйхати амалиёт оид ба “банкдории мобилӣ” муайян гардиданд:

1. Интиқоли маблағ аз як суратҳисоб ба суратҳисоби дигар.

2. Пардохти хариди мол ва хизматрасониҳо.

3. Пардохт аз рӯйи ҳисобномаҳо.

4. Интиқоли маблағ ба гирандае, ки суратҳисоб надорад.

5. Пардохти қарз.

6. Пур кардани суратҳисоб тавассути воҳидҳои сохтории ташкилоти қарзӣ.

7. Гирифтани пули нақд аз суратҳисоб тавассути воҳидҳои сохтории ташкилоти қарзӣ.

8. Гирифтани қарз.

9. Дастрас намудани маълумот оид ба бақияи суратҳисоб, қурби асёр ва ғ.

II. Интиқолҳои аввалини озмоишӣ аз ҷониби иштирокдорони барномаи пилотӣ бомуваффақият гузаронида шуданд;

III. Таклифҳо оид ба ворид намудани тағйири иловаҳо ба санадҳои меъёрию ҳуқуқии дахлдор баррасӣ гардида, аз ҷониби Раёсати Бонки миллии Тоҷикистон тасдиқ гардид ва дар Вазорати адлия ба қайд гирифта шуд.

Дар маҷлиси Гурӯҳи қорӣ татбиқи банкдории мобилӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки 21 июли соли 2014 бо иштироки ташкилотҳои қарзӣ, намояндагони мақомоти давлатӣ, ташкилотҳои байналмилалӣ ва рӯзноманигорон баргузор гардида буд, ташкилотҳои қарзӣ - иштирокдорони гурӯҳи пилотӣ хизматгузориҳои худро вобаста ба

бонқдории мобилӣ ба аҳли чома муаррифӣ намуданд.

Татбиқи бонқдории мобилӣ дар ташкилотҳои қарзие, ки хизматрасониҳои бонқдории мобилиро пешниҳод менамоянд, рӯйи қор гирифтани чунин амалиётҳоро имкон медиҳад:

1. Интиқоли фаврии маблағҳо:

- Аз як суратҳисоб ба суратҳисоби дигар (доҳили ташкилоти қарзӣ ва берун аз он).
- Пардохти хизматрасониҳои мухталиф (аз ҷумла хизматрасониҳои коммуналӣ, алоқа ва ғ.).

- Пардохти қарз.

2. Дастрас намудани маълумот оид ба ҳисобҳои бонкии мизоҷ.

3. Дастрас намудани маълумот оид ба ташкилот (оид ба хизматрасониҳо, навидҳо ва иқдомҳо).

Хизматрасониҳои бонқдории мобилӣ ба муштариён имконияти иҷро намудани чунин амалҳоро фароҳам меорад: интиқоли маблағ аз як суратҳисоб ба суратҳисоби дигар, пардохти хариди мол ва хизматрасониҳо, пардохт аз рӯйи ҳисобномаҳо, интиқоли маблағ ба гирандае, ки суратҳисоб надорад, пардохти қарз ва дастрас намудани маълумот оид ба бақияи суратҳисоб, қурби асъор ва ғайра.

Тибқи иттилоии маҷалаи “Wall Street Journal”, амрикоӣҳо ба таври оммавӣ бонқҳои хизматрасониҳои худро ба бонқҳое, ки хизматрасониҳои бонқдории мобилиро пешниҳод менамоянд, иваз намуда истодаанд. Мувофиқи иттилоии AlixPartners, дар соли 2013 60 фоизи амрикоӣҳо бонки хизматрасониҳои худро бо сабаби надоштани хизматрасониҳои бонқдории мобилӣ, иваз намудаанд.

Бонқдории мобилӣ на танҳо ба муштариёни ташкилотҳои қарзӣ, инчунин ба худди бонқҳо низ аҳамиятнок мебошад. Тибқи иттилоии Javelin Strategy and Research, арзиши аслии аҳдҳое, ки тавассути бонқдории мобилӣ амалӣ мегарданд, нисбат ба дигар роҳҳои амалигардонии пардохтҳо якҷанд маротиба арзонтар мебошад.

Аз моҳи декабри соли 2014 Бонки миллии Тоҷикистон оид ба гузаронидани амалиётҳои пардохти тавассути шабакаи Интернет ва воситаҳои алоқаи мутахарриқи радиотелефонӣ (мобилӣ) аз ташкилотҳои қарзӣ иттилоот дастрас менамояд. Тибқи ҳисоботи дастрасшуда, омили амалиёт оид ба бонқдории мобилӣ (*барои моҳи декабри соли 2014*) чунин мебошад:

Суратҳисобҳои бонкии барои мизоҷон кушодашуда 2,2 млн. ададро ташкил медиҳад. Аз ин шумора ба 23 588 адад суратҳисобҳо дастрасии фосилавӣ тавассути воситаҳои алоқаи мутахарриқи радиотелефонӣ (мобилӣ) дода шудааст;

Шумора ва ҳаҷми амалиёти тавассути воситаҳои алоқаи мутахарриқи радиотелефонӣ (мобилӣ) гузаронидашуда:

- Шумораи амалиёт – 63 440 адад
- Ҳаҷми амалиёт – 1 070 212, 38 сомонӣ

Татбиқи бонқдории мобилӣ барои васеъ намудани дастрасии аҳоли ба хизматрасониҳои молиявӣ ва қорӣ намудани шаклҳои нави хизматрасонӣ мусоидат менамояд.

**Департаменти низоми
пардохти Бонки миллии Тоҷикистон**

200

БОНКИ МИЛЛИИ
ТОҶИКИСТОН

200
ДУСАД СОМОНӢ

JA 0105476

БОНКИ МИЛЛИИ
ТОҶИКИСТОН

500
ПАНҶСАД СОМОНӢ

500

500

DD 1455628

БОНКИ МИЛЛИИ
ТОҶИКИСТОН

20
БИСТ СОМОНӢ

1999

DD 14

ИҚТИСОДИЁТ

ИҚТИСОДИЁТ

ИҚТИСОДИЁТ

ИҚТИСОДИЁТ

ИҚТИСОДИЁТ

Шарҳи макроиқтисодӣ

январ-декабри соли 2014

Тибқи маълумоти омори ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ, ки (зиёда аз 90 намуди маҳсулоти саноатии истеҳсолшавандаро дар бар мегирад) яке аз нишондиҳандаҳои асосӣ дар рушди иқтисодиёти кишвар ба ҳисоб меравад, дар соли 2014 маблағи 10,5 млрд. сомонӣ (12,0 фоизи ММД)-ро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 5,1 фоиз зиёд мебошад.

▼ I. Вазъи макроиқтисодӣ дар кишвар

Дар давоми соли 2014 ноустувории нархи нафт дар бозорҳои ҷаҳонӣ ва вазъи шадиди геосиёсӣ дар минтақа ба суръати рушди иқтисодиёти ҷаҳон таъсири манфӣ расонида, то андозае ба коҳиш ёфтани рушди иқтисодиёти

кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) замина гузошт.

Вазъи воқеии иқтисодиёт дар Ҷумҳурии Тоҷикистон низ ҳамчун узви ҷомеаи ҷаҳонӣ бо нисбатан паст гардидани суръати рушди иқтисодиёт, коҳиш ёфтани ҳаҷми интиқолҳои пулӣ, кам шудани сармоягузориҳои мустақими

хориҷӣ ва афзоиши фишорҳои қурбӣ арзёбӣ мегардад. Новобаста аз ин дар соли баррасишаванда раванди мусбӣи рушди иқтисодиёти миллии нигоҳ дошта шуда, нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ дар сатҳи нисбатан муътадил қарор доштанд.

▼ 1.1. Маҷмӯи Маҳсулоти Дохилӣ (ММД) ва бахши воқеии иқтисодиёт

Ҳаҷми ММД дар соли 2014 ба 45,6 млрд. сомонӣ баробар шуд, ки рушди ҳақиқии он 6,7 фоизро ташкил дод. Коҳиш ёфтани афзоиши ММД-и воқеӣ нисбат ба соли қаблӣ ба андозаи 0,7 банди фоизӣ бо кам гардидани унсури талабот дар иқтисодиёти ҷаҳон ва пастравии рушди иқтисодиёт дар кишварҳои шарикони асосии савдо (Россия, Украина, Чин ва Қазоқистон), ки аз нимсолаи дуюми соли 2014 инчониб бештар мушоҳида гардид, вобастагӣ дошт. Дар соли 2014 рушди воқеии ММД дар минтақа аз ҷумла, Ўзбекистон 8,1 фоиз, Қазоқистон 4,3 фоиз, Қирғизистон 3,6 фоиз, Арманистон 3,4 фоиз, Озарбойҷон 2,8 фоиз, Федератсияи Россия 0,6 фоиз ва Беларус 1,6 фоизро ташкил дод (Диаграммаи 1).

Дар соли ҳисоботӣ рушди иқтисодиёт ва тақлифоти молу маҳсулот дар бахшҳои асосии иқтисодиёти кишвар нисбатан муътадил буда, бо нишондиҳандаҳои мусбат ҷамъбаст гардиданд. Аз ҷумла, афзоиши истеҳсолот дар соҳаи сохтмон 25,3 фоиз, гардиши савдои чакана 6,5 фоиз, истеҳсоли маҳсулоти саноат 5,1 фоиз, маҳсулоти кишоварзӣ 4,5 фоиз ва хизматрасонӣ 1,0 фоиз ба қайд гирифта шуд.

Тибқи маълумоти омори ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти саноатӣ,

ки (зиёда аз 90 намуди маҳсулоти саноати истеҳсолшавандаро дар бар мегирад) яке аз нишондиҳандаҳои асосӣ дар рушди иқтисодиёти кишвар ба ҳисоб меравад, дар соли 2014 маблағи 10,5 млрд. сомонӣ (12,0 фоизи ММД)-ро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 5,1 фоиз зиёд мебошад. Афзоишҳои он бештар аз ҳисоби афзоиши ҳаҷми истеҳсоли истихроҷи маъдан 24,8 фоиз (аз ҳисоби маводҳои ғайриэнергетикӣ 46,2 фоиз), саноати коркард 1,0 фоиз (истеҳсоли маҳсулоти хӯрокворӣ яққоя бо нӯшокиҳо ва тамоку 3350,4 млн. сомонӣ, маҳсулоти нассочӣ ва дӯзандагӣ 1280,8 млн. сомонӣ, маҳсулоти нафтӣ 97,8 млн. сомонӣ, маҳсулоти ғайри филизии маъданӣ 925,5 млн. сомонӣ ва маҳсулоти металлургӣ ва маснуоти тайёри филизӣ 903,1 млн. сомонӣ) ва истеҳсолу тақсими нерӯи барқ, газ ва об 7,1 фоиз ба вуқӯъ пайвастанд.

Ҳаҷми умумии маҳсулоти истеҳсолшудаи кишоварзӣ бошад, дар соли ҳисоботӣ 21,0 млрд. сомониро ташкил намуд, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 4,5 фоиз зиёд мебошад. Ҳиссаи соҳаи кишоварзӣ дар сохтори ММД 23,5 фоизро ташкил дода, дар муқоиса ба соли қаблӣ 2,4 банди фоизӣ зиёд мебошад. Аз ҳаҷми умумии он 69,1 фоиз (ё 14 532,8 млн. сомонӣ) ба соҳаи растанипарварӣ ва 30,9 фоиз (ё 6 489,1 млн. сомонӣ) ба соҳаи чорводорӣ рост меояд, ки нисбат ба соли қаблӣ мувофиқан 0,9 ва 12,5 фоиз зиёд мебошанд.

Дар соҳаи растанипарварӣ 1564,7 ҳазор тонна сабзавот, 545,7 ҳазор тонна маҳсулоти полизӣ, 342,1 ҳазор тонна мева ва 188,8 ҳазор тонна ангур истеҳсол карда шудааст, ки нисбат ба соли қаблӣ сабзавот 4,0 фоиз, полизӣ 10,5 фоиз, мева 4,2 фоиз ва ангур 7,7 фоиз зиёд мебошад. Маҳсулоти ғалладона дар ҳаҷми 1 317,8 ҳазор тонна, пахта 372,6 ҳазор тонна ва картошка 853,7 ҳазор тонна истеҳсол шудааст, ки нисбат ба соли қаблӣ донагӣ 5,4 фоиз, пахта 5,1 фоиз ва картошка 23,5 фоиз кам гардиданд.

Дар соҳаи чорводорӣ ҳаҷми истеҳсоли гӯшт (бо вазни зинда) 198,8 ҳазор тоннаро ташкил намуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 14,9 фоиз зиёд аст. Ҳаҷми умумии истеҳсоли шир бошад, дар соли ҳисоботӣ 3,2 фоиз зиёд гардида, 854,7 ҳазор

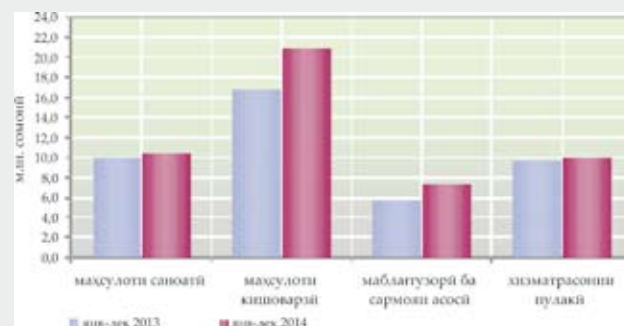
Диаграммаи 1. Пӯёи рушди ММД дар солҳои 2010-2014

Манбаъ: Агентии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

Диаграммаи 2. Нишондиҳандаҳои бахшҳои асосии иқтисодиёт (млрд. сомонӣ ба нархҳои муқоисавӣ)

Манбаъ: Агентии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

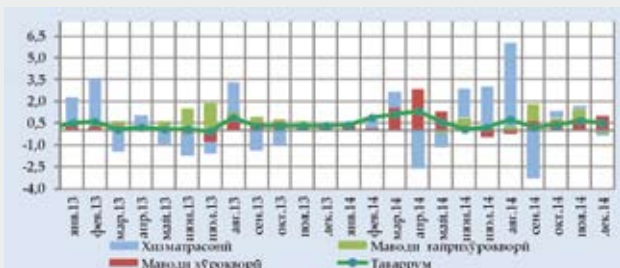
тоннаро ташкил намуд.

Дар соли 2014 бинобар сабаби зиёд гардидани шумораи фабрикаҳои парандапарварӣ дар қаламрави кишвар воридоти тухм 90 фоиз коҳиш ёфта, истеҳсоли он дар соли 2014 ба 350,0 млн. дона расид, ки нисбат ба соли қаблӣ 1,8 фоиз зиёд мебошад (Диаграммаи 2).

Дар соли 2014 ба маблағи 7,4 млрд. сомонӣ сармояи асосӣ аз ҳисоби ҳамаи манбаъҳо аз худ карда шуд, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 25,3 фоиз зиёд мебошад. Ҳиссаи сармоягузориҳои ғайридавлатӣ (шахсӣ 2 245,4 млн. сомонӣ, хоричӣ 1 545,4 млн. сомонӣ ва муштарак 506,9 млн. сомонӣ) рушди аз ҳама зиёд дошта, 58,2 фоизи ҳаҷми умумии сармоягузориҳоро ташкил медиҳад.

Диаграммаи 3. Тағйирёбии таваррум (моҳона бо фоиз)

Манбаъ: Агентии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

Дар сохтмони иншооти энергетикӣ маблағи 1 260,0 млн. сомонӣ сармоя аз худ карда шуданд, ки нисбат ба соли қаблӣ 24,6 фоиз зиёд мебошад. Дар соҳаи нақлиёт ва алоқа бошад, ба маблағи 1 203,9 млн. сомонӣ сармоя равона гардид, ки ба буҷети давлатӣ ва корхонаю ташкилотҳо 500,1 млн. сомонӣ ва сармоягузориҳои хориҷӣ 703,8 млн. сомонӣ рост меояд.

Бо мақсади вусъат бахшидан ба муносибатҳои нави иқтисодӣ ва беҳтар намудани бахши соҳаҳои иҷтимоию иқтисодӣ дар минтақаҳо, аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон солҳои охир як қатор барнома ва нақшаҳои рушди дарозмуҳлат ва миёнамуҳлат қабул гардидаанд, ки бевосита ба рушди иқтисодиёти минтақаҳо нигаронида шудаанд.

Айни замон, дар қаламрави ҷумҳурӣ 4 минтақаи озоди иқтисодӣ фаъолият дошта, дар соли 2014 дар ин минтақаҳо ба маблағи 72,9 млн. сомонӣ маҳсулот истеҳсол намуданд, ки нисбат ба соли қаблӣ 62,7 фоиз зиёд мебошад. Дар минтақаҳои мазкур асосан корҳои сохтмонӣ дар корхонаҳои коркарди нафт, нассочӣ ва истеҳсоли масолеҳи сохтмонӣ, аз ҷумла истеҳсоли семент рафта истодааст.

Ҳаҷми умумии хизматрасонии пулакӣ ба аҳоли 10,0 млрд. сомониरो ташкил дод, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 1,0 фоиз зиёд мебошад. Аз ҳаҷми умумии он 84,5 фоиз аз тарафи корхонаҳои ғайридавлатӣ ва 15,5 фоиз аз ҷониби бахши давлатӣ хизматрасониҳо пешниҳод

гардидааст. Ҳиссаи хизматрасониҳо ба соҳаҳои маишӣ 37,0 фоиз, нақлиёти мусофирбар 21,9 фоиз, алоқа 14,8 фоиз, маориф 8,9 фоиз, хизмати тиббӣ 3,6 фоиз, коммуналӣ 0,6 фоиз ва дигар хизматҳои пулакӣ 13,2 фоиз рост меояд. Шахсони ҳуқуқии (корхона ва ташкилотҳо) расман ба қайд гирифташуда ба маблағи 5,3 млрд. сомонӣ хизматрасониҳои гуногун пешниҳод намуданд, ки 52,5 фоизи ҳаҷми умумии хизматрасониҳоро дар ҷумҳурӣ ташкил дод. Ба шахсони воқеӣ ва хароҷоти хонаводаҳо бошад, 47,5 фоизи ҳаҷми умумии хизматрасониҳо, ки маблағи 4,8 млрд. сомониरो ташкил медиҳанд, рост меояд. Инчунин, дар соли баррасишаванда ҳаҷми хизматрасониҳои пулакӣ ба ҳар сари аҳолии ҷумҳурӣ 1 217,4 сомониरो ташкил медиҳад, ки нисбат ба соли қаблӣ 2,7 фоиз зиёд мебошад.

Нишондиҳандаи ММД ба ҳар сари аҳоли бошад дар интиҳои моҳи декабри соли 2014 маблағи 5,5 ҳазор сомониरो ташкил намуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 10,0 фоиз зиёд мебошад.

1.2. Сатҳи бекорӣ, музди меҳнат ва даромади аҳоли

Тибқи маълумоти Агентии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон шумораи умумии бекорони расман ба қайд гирифташуда аз рӯйи баҳодихии пешакӣ дар соли 2014 ба 57,3 ҳазор нафар расида, 2,5 фоизи шумораи қувваҳои кориро ташкил медиҳад.

Ба интиҳои соли ҳисоботӣ шумораи аҳолии ба кор таъминбуда 2,3 млн. нафарро ташкил дод. Аз шумораи умумии аҳолии бо кор машғул шахсони дар рӯйхатбудаи кироякор дар соҳаҳои кишоварзӣ 45,8 фоиз, маориф 18,9 фоиз, тандурустӣ ва хизматрасониҳои иҷтимоӣ 8,7 фоиз ва саноати коркард 5,2 фоиз фаъолият мебаранд.

Музди миёнамоҳонаи меҳнат дар соли ҳисоботӣ дар қаламрави ҷумҳурӣ 852,3 сомониरो ташкил дод, ки нисбат ба соли қаблӣ 13,8 фоиз зиёд мебошад. Ҳадди ақали музди меҳнат бошад 250 сомониरो ташкил намуд. Ҳамзамон, музди миёнамоҳонаи меҳнат дар бахши воқеии иқтисодиёт 753,8 сомонӣ ва дар бахши хизматрасонӣ бошад 899,2 сомониरो

ташкил дод. Даромадҳои пулии аҳоли дар соли 2014 маблағи 21,8 млрд. сомони ро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 11,2 фоиз зиёд мебошад.

1.3. Сатҳи таваррум ва тағйирёбии нархҳо

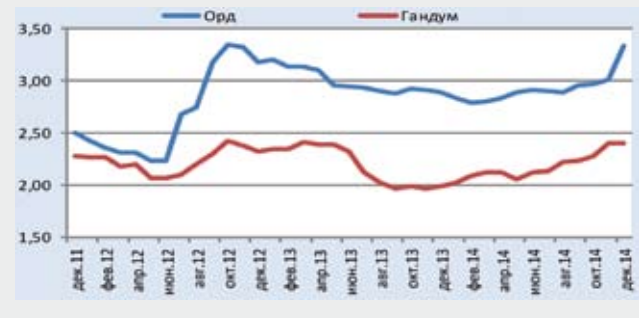
Дар соли 2014 раванди нисбатан номуътадилӣ сатҳи нархҳои маҳсулоти воридотӣ, тағйирёбии қурбӣ бахусус дар кишварҳои шарикони савдо (Россия ва Қазоқистон) ва инчунин болоравии нархи маҳсулоти хӯрокворӣ (орд, картошка, сабзӣ, пиёз ва маҳсулоти гӯшти) ба афзоиши сатҳи таварруми кишвар замина гузошт.

Новобаста аз болоравии нархи маҳсулоти истеъмолӣ, раванди муътадили сатҳи таваррум дар давоми сол нигоҳ дошта шуд. Дар натиҷа меъри солони он 7,4 фоизро ташкил дода, нисбат ба нақшаи дурнамои қабулшуда, ки 7,5 фоизро ташкил меод, 0,1 банди фоизӣ паст мебошад (дар соли 2013 ин нишондиҳанда 3,7 фоизро ташкил дода буд). Таварруми ҳосилшуда асосан аз ҳисоби болоравии нархи маҳсулоти хӯрокворӣ 9,7 фоиз, хизматрасонии пулакӣ 6,5 фоиз ва маҳсулоти ғайрихӯрокворӣ 2,9 фоиз ба вуқӯъ пайваст (Диаграммаи 3).

● **Маҳсулоти хӯрокворӣ.** Яке аз бахшҳои асосии сатҳи таваррумро маҳсулоти хӯрокворӣ ташкил медиҳад, ки дар соли 2014 ҳиссаи он дар сабади истеъмолӣ 57,8 фоизро ташкил медиҳад. Дар соли баррасишаванда болоравии нархи маҳсулоти хӯрокворӣ 9,7 фоизро ташкил дода, ҳиссаи он 75,7 фоизи таварруми бавуқӯъомадаро ташкил намуд. Болоравии нархи маҳсулоти хӯрокворӣ асосан аз ҳисоби қиматшавии нархи пиёз 2,2 маротиба, картошка 32,7 фоиз, шир ва маҳсулоти ширӣ 16,9 фоиз, орди навӣ яқум 16,4 фоиз, гӯшти гов 14,1 фоиз, гӯшти гӯсфанд 10,8 фоиз, биринҷ 9,3 фоиз, чой 6,4 фоиз ва рағани растанӣ 0,8 фоиз мушоҳида гардид. Дар баробари ин, нархи сабзӣ 21,3 фоиз, қарам 16,9 фоиз, тухм 6,4 фоиз ва себ 2,8 фоиз қоҳиш ёфт.

● **Сабзавот.** Тибқи маълумоти Агентии омори назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон истеҳсоли сабзавот дар қаламрави кишвар нисбат ба соли қаблӣ 4,0 фоиз зиёд гардидааст. Сарфи назар аз он, бинобар зиёд будани талаботи дохилӣ, болоравии нархи маҳсулоти мазкур

Диаграммаи 4. Нархҳои дохилии орду гандум дар соли 2011-14 (миёнамоҳона)
Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

38,6 фоизро ташкил дод, ки ноқифоя будани ҳаҷми истеҳсоли онро дар бозори дохилӣ инъикос менамояд.

Болоравии нархи картошка дар соли 2014 вобаста ба қоҳиш ёфтани истеҳсоли он дар кишвар ва қам гардидани воридоти он аз Ҷумҳурии Покистон ба вуқӯъ пайваст (Тибқи маълумоти расмӣ, дар соли 2014 истеҳсоли картошка дар кишвар нисбат ба соли қаблӣ 23,5 фоиз қам гардида воридоти он аз Ҷумҳурии Покистон низ 31,2 фоиз қоҳиш ёфт).

● **Ғалладона.** Дар семоҳаи қоруми соли 2014 тағйирёбии қурбӣ, ки дар бозори дохилии асёр вобаста ба таъсири бухрони сиёсӣ иқтисодӣ дар кишварҳои шарикони савдо мушоҳида гардид, ба болоравии нархи маҳсулоти воридотӣ, аз ҷумла нархи орд таъсир расонид. Нархи миёнаи орди навӣ яқум дар соли ҳисоботӣ 16,4 фоиз афзоиш ёфт. Дар соли 2014 нархи миёнаи як килограмм гандум дар бозорҳои кишвар, нисбат ба соли қаблӣ 21,0 фоиз боло рафтааст, ки аз номусоид омадани боду ҳаво ва баланд гардидани нархи воридоти он вобаста буд.

Мувофиқи маълумоти Бонки Ҷаҳонӣ, дар соли 2014 нархи як тонна гандум (навӣ амриқӣ) дар бозорҳои ҷаҳонӣ ба ҳисоби миёна 269,6 долл. ИМА-ро ташкил намуда, нисбат ба соли қаблӣ 7,5 фоиз қоҳиш ёфтааст. Яке аз сабаби асосии пастравии нархи гандум дар бозорҳои ҷаҳонӣ, ҳосили хуб ба даст овардан дар кишварҳои со-

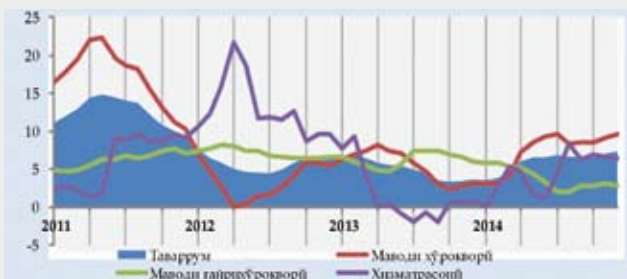
Диаграмма 5. Тағйирёбии нархҳои маҳсулоти гӯштӣ (миёнамоҳона)

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

Диаграмма 6. Тағйирёбии таварруми солна (12 моҳи охир бо фоиз)

Манбаъ: Агентии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

диркунанда, бахусус Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Қазоқистон мебошад (Диаграммаи 4).

● **Маҳсулоти гӯштӣ.** Вобаста ба баланд гардидани сатҳи зиндагии некӯаҳволии мардуми кишвар ва даромадҳои пулӣ, талаботи аҳоли ба гӯшт ва маҳсулоти гӯштӣ зиёд гардидааст. Бинобар ин, мувофиқи маълумоти Агентии омор дар соли 2014 ҳаҷми истеҳсоли гӯшт (дар вазни зинда) 198,7 ҳазор тоннаро ташкил намуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 14,9 фоиз зиёд гардид.

Нархи маҳсулоти гӯштӣ, бахусус гӯшти гов ва гӯсфанд дар давраи ҳисоботӣ тамоюли болоравӣ дошта, нархи миёнаи як килограми он дар ҷумҳурӣ мутаносибан 33,8 ва 35,1 сомонино ташкил намуданд, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 13,1 фоиз ва 11,0 фоиз зиёд мебошад.

Аммо дар семоҳаи чоруми соли 2014 бинобар сабаби зиёд гардидани пешниҳоди маҳсулоти гӯштӣ ва кам гардидани талабот ба ин намуди маҳсулот, аз ҷумла, бо сабаби коҳиш ёфтани да-

ромади аҳоли пастравии нархи он дар охири сол ба назар расид (Диаграммаи 5).

● **Маҳсулоти ғайрихӯрокворӣ.** Дар соли ҳисоботӣ нархи маҳсулоти ғайрихӯрокворӣ, ки 28,8 фоизи сабади намоёи нархҳоро ташкил медиҳад, 2,9 фоиз афзоиш ёфта, дар муқоиса ба соли қаблӣ 3,2 банди фоизӣ кам мебошад.

Аз маҳсулоти ғайрихӯрокворӣ афзоиши нархи бензин 14,3 фоиз (бештар дар нимсолаи аввал дида мешавад), газвор 6,4 фоиз, маснуоти бофандагӣ 3,2 фоиз, мебел 3,1 фоиз, либосворӣ 2,8 фоиз ва маводи шустушӯӣ 2,8 фоиз ба болоравии сатҳи таваррум таъсир расониданд. Дар баробари ин, нархи хишти сохтмонӣ 15,0 фоиз, фурӯзонакҳои барқӣ 6,9 фоиз, семент 5,2 фоиз, шифери асбестии сементи 1,5 фоиз ва маҳсулоти доруворӣ 1,4 фоиз коҳиш ёфт, ки ба зиёд гардидани ҳаҷми истеҳсоли онҳо дар кишвар вобаста буд.

● **Хизматрасонии пулакӣ.** Дар соли 2014 болоравии нарху тарифаҳои хизматрасонии пулакӣ нисбат ба соли қаблӣ 5,7 банди фоизӣ афзоиш ёфта, 6,5 фоизро ташкил дод. Ба афзоиши тарифаҳои хизматрасонии пулакӣ болоравии арзиши пардохти нақлиёти роҳи оҳан 21,8 фоиз, муассисаҳои санаторию истироҳатӣ ва солимгардонӣ 14,7 фоиз, манзилию коммуналӣ 12,3 фоиз, нақлиёти ҳавопаймо 11,7 фоиз, хизматрасонии маишӣ 8,4 фоиз, муассисаҳои томактабии бачагона 8,4 фоиз, хизматрасонии тандурустӣ ва маориф 5,0 фоиз ва арзиши нақлиёти мусофирбар 2,8 фоиз мусоидат намуд (Диаграммаи 6).

Нархҳои истеҳсолкунандагони маҳсулоти саноатӣ дар соли ҳисоботӣ 4,7 фоиз зиёд шуд, ки асосан аз ҳисоби қиматшавии нархҳои истеҳсолу тақсимоти қувваи барқ 9,1 фоиз, маҳсулоти саноати коркард 4,0 фоиз ва истихроҷи канданиҳои ғайримаъданиҳои бинокорӣ 15,6 фоиз, истихроҷи ангиштсанг 10,7 фоиз ва истихроҷи нафти хом 7,5 фоиз ба қайд гирифта шуд. Дар истеҳсоли маҳсулоти коркард бошад, болоравии нархи маснуоти зерин мушоҳида гардид: маҳсулоти шири 14,5 фоиз; спирти этилӣ 21,1 фоиз; орд

11,8 фоиз; маснуоти тамоку 9,4 фоиз; нӯшокиҳо 4,4 фоиз ва маҳсулоти нонӣ 3,9 фоиз.

Сатҳи таварруми асли дар соли ҳисоботӣ 2,9 фоизро ташкил дод, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 1,6 банди фоизӣ зиёд мебошад. Меъёри таварруми асли бе дарназардошти афзоиши нархҳои ба тариқи маъмури муқарраршаванда ва нархи маҳсулоти хосиятҳои мавсимӣ ва воридоти дошта, ки ба омилҳои ғайримонетарӣ дохил мешаванд, ҳисоб карда мешавад (Диаграммаи 7).

● **Таваррум дар минтақаи ИДМ.** Тибқи маълумоти Кумитаи омили байнидавлатии мамлакатҳои ИДМ, дар соли 2014 сатҳи таваррум дар кишварҳои минтақа бо нишондиҳандаҳои дар ҷадвали 1 овардашуда чамъбаст гардид. Аз ҳама бештар болоравии сатҳи таваррум дар Ҷумҳурии Украина, Ҷумҳурии Беларус, Федератсияи Россия ва Ҷумҳурии Қирғизистон ба қайд гирифта шуд (Ҷадвали 1).

● **Ҷумҳурии Украина.** Дар давраи мазкур сатҳи таваррум 24,9 фоизро ташкил дод, ки сабаби асосии болоравии он бо вазъи мураккаби сиёсӣ иқтисодӣ ва иҷтимоӣ дар кишвар алоқаманд буд.

● **Ҷумҳурии Беларус.** Сабабҳои асосии болоравии нархҳо дар Ҷумҳурии Беларус аз омилҳои зерин вобастаанд: болоравии тарифҳои хизматрасонии коммуналӣ ва нақлиёти мусофирбар (зиёда аз 2 маротиба), болоравии нархи маҳсулоти хӯрокворӣ, аз ҷумла гӯшт, орд ва картошка, коҳишҳои рубли Беларус нисбат ба доллари ИМА (25,2 фоиз) ва болоравии музди номиналии меҳнат.

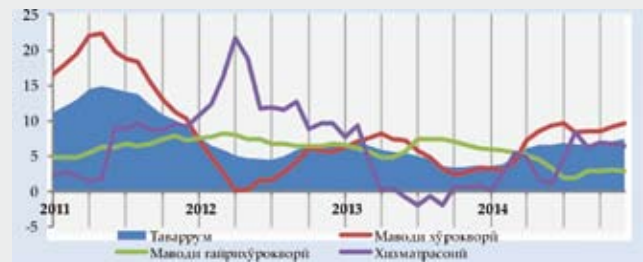
● **Федератсияи Россия.** Ба болоравии сатҳи таварруми ин кишвар қорӣ намудани таҳримҳои кишварҳои ғарб ва ИМА бо маҳдудиятҳои воридоти маҳсулоти озуқаворӣ, болоравии нархи баъзе маҳсулоти озуқаворӣ ва коҳишҳои рубли русӣ нисбат ба доллари ИМА дар соли 2014 замина гузошт.

● **Ҷумҳурии Қирғизистон.** Дар Ҷумҳурии Қирғизистон ба болоравии сатҳи таваррум афзоиши нархи маҳсулоти хӯрокворӣ 13,9 фоиз, маҳсулоти ғайрихӯрокворӣ 6,8 фоиз ва хизматрасонӣ 5,9 фоиз саҳм гузоштанд.

Аз рӯи таҳлилҳо дар соли 2015 интизории ноустувории сатҳи нархҳо дар бозорҳои ҷаҳонӣ

Диаграммаи 7. Таваррум ва таварруми асли (тағйирёбии моҳона)

Манбаъ: Агентии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

Ҷадвали 1. Таваррум дар кишварҳои ИДМ (соли 2014)

Кишварҳо	Хӯрокворӣ	Ғайри-хӯрокворӣ	Хизматрасонӣ	Таваррум
Украина	24,8	14,5	34,3	24,9
Беларус	18,5	8,1	27,5	16,3
Россия	15,4	8,1	10,5	11,4
Қирғизистон	13,9	6,8	5,9	10,4
Қазоқистон	8,0	7,8	6,4	7,4
Тоҷикистон	9,7	2,9	6,5	7,4
Молдова	5,1	6,5	1,6	4,7
Озарбойҷон	-0,7	0,0	-0,1	-0,1

Манбаъ: Кумитаи омили байнидавлатии мамлакатҳои ИДМ

мол ва ашёи хом, бахусус маҳсулоти нафти ва кишоварзӣ дар назар аст. Барқароршавии иқтисодиёти ҷаҳон ҳоло ҳам бо суръати суст ҷараён меёбад, ки ин метавонад ба ноустувор мондани талабот ба маҳсулоти асосии содироти иқтисоди милли сабаб гардад.

Дар ин раванд, рушди суст ва номуътадили иқтисодӣ дар Федератсияи Россия, ки яке аз шарикони асосии тичоратии кишвар ба ҳисоб меравад, пешбинӣ мегардад. Раванди мазкур ба камшавии вуруди интиқолҳои пулӣ ва дар навбати худ ба сустшавии талаботи дохилӣ (фаълнокии иқтисодӣ ва рушди иқтисодиёти кишвар) таъсир мерасонад.

II. РУШДИ БАХШИ БЕРУНӢ

2.1. Гардиши савдои хориҷӣ

Дар соли 2014 вазъи номуътадили сиёсӣ иқтисодӣ дар ҷаҳон, ноустувории рушди иқтисодиёти кишварҳои шарикони асосии савдо

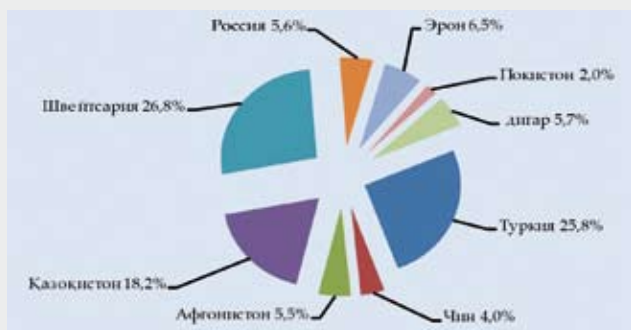
Диаграммаи 8. Гардиши савдои берунӣ
(млн. долл. ИМА)

Манбаъ: Агенсии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

Диаграммаи 9. Сохтори ҷуғрофии содирот

Манбаъ: Агенсии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

(Россия ва Украина), тағйирёбиҳо дар бозорҳои молиявии ҷаҳонӣ ва вобаста ба ин суръати пасти рушди иқтисодиёти ҷаҳон ба афзоиши фишорҳои қурбӣ, касри тавозуни савдо ва то андозае ба сустшавии фаъолнокӣ дар бахшҳои алоҳидаи иқтисодиёти кишвар таъсир расонид.

● **Гардиши савдо.** Гардиши савдои хориҷӣ дар соли ҳисоботӣ маблағи 5 316,2 млн. долл. ИМА-ро ташкил намуда, нисбат ба соли қаблӣ 6,6 фоиз зиёд гардид. Ҳаҷми гардиши савдои хориҷӣ бо кишварҳои ИДМ 15,8 фоиз ё 329,7 млн. долл. ИМА зиёд ва бо кишварҳои хориҷаи дур бошад 0,1 фоиз ё 2,3 млн. долл. ИМА кам мебошад.

● **Тавозуни савдо.** Дар ин давра тавозуни савдои кишвар манфӣ ташаккул ёфта, касри он 3 361,3 млн. долл. ИМА (бо кишварҳои ИДМ 1 922,9 млн. долл. ИМА ва бо кишварҳои хориҷаи дур 1 438,4 млн. долл. ИМА)-ро ташкил на-

муд, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 13,6 фоиз ё 403,4 млн. долл. ИМА зиёд мебошад. Ин пеш аз ҳама дар натиҷаи зиёдшавии талабот ба маҳсулоти воридотӣ барои сохтмони иншоот, татбиқи лоиҳаҳои инвестиционӣ, коҳиш ёфтани маҳсулоти асосии содиротӣ (алюминий ва пахта) дар бозорҳои ҷаҳонӣ ва нисбатан кам гардидани ҳаҷми истеҳсоли маҳсулоти ватанӣ вобастагӣ дошт (Диаграммаи 8).

2.2. Содироти молҳо

Ҳаҷми содироти молҳо дар соли 2014 ба 977,4 млн. долл. ИМА расид, ки нисбат ба соли қаблӣ 3,6 фоиз ё 34,1 млн. долл. ИМА зиёд мебошад. Содироти молҳо бо кишварҳои ИДМ 40,9 фоиз зиёд шуда, бо кишварҳои хориҷаи дур бошад 5,0 фоиз кам гардид.

Дар соли 2014 ба афзоиши ҳаҷми содироти молҳо нисбат ба соли гузашта маҳсулоти зерин мусоидат намуданд, аз ҷумла маҳсулоти маъданӣ 63,5 фоиз, сангу филизоти қиматбаҳо ва нимқиматбаҳо 90,7 фоиз ва асбобу анҷоми оптикӣ ва тиббӣ 18,5 фоиз, ки аз зиёдшавии талабот ва нархи он дар бозори ҷаҳонӣ вобаста буданд.

Дар ин давра бинобар коҳиш ёфтани нархи маҳсулоти асосии содиротӣ, ба мисли филизоти арзон ва маснуоти онҳо, ки 24,9 фоизи ҳаҷми умумии содиротро ташкил медиҳад, ба андозаи 37,0 фоиз, нахи пахта 30,2 фоиз, маҳсулоти растанӣ 23,9 фоиз ва васоити нақлиёт 40,1 фоиз таъсири худро дар суръати рушди ҳаҷми содирот расонид. (Барои маълумот: тибқи оморҳои Бонки Ҷаҳонӣ, дар соли 2014 дар бозори ҷаҳонӣ нархи 1 тонна нахи пахта 21,8 фоиз коҳиш ёфтааст).

Содироти молҳо ба кишварҳои хориҷаи дур афзалият дошта, 74,4 фоизи ҳаҷми умумии содиротро ташкил доданд. Дар байни ин мамлакатҳо мавқеи асосӣ ба Швейтсария 26,8 фоиз, Туркия 25,8 фоиз, Эрон 6,5 фоиз, Афғонистон 5,5 фоиз, Чин 4,0 фоиз ва Италия 1,7 фоиз рост меояд. Молҳои асосии ба ин кишварҳо содиршаванда алюминий, нахи пахта ва чарм мебошад.

Дар байни кишварҳои ИДМ бошад, шарикони асосӣ Россия, Қазоқистон ва Ўзбекистон мебошанд, ки 30,1 фоизи ҳаҷми умумии содирот

ба онҳо рост меояд. Содироти маҳсулот ба ин кишварҳо бештар аз меваҷоту сабзавот ва нахи пахта иборат мебошад (Диаграммаи 9).

2.3. Воридоти молҳо

Ҳаҷми воридоти молҳо 4 338,8 млн. долл. ИМА-ро ташкил дод, ки ин нишондиҳанда нисбат ба соли қаблӣ 7,3 фоиз ва ё 293,3 млн. долл. ИМА зиёд мебошад.

Воридоти молҳо аз кишварҳои хориҷаи наздик 2 172,8 млн. долл. ИМА ва аз кишварҳои хориҷаи дур 2 166,0 млн. долл. ИМА-ро ташкил намуд, ки дар муқоиса ба соли 2013 мутаносибан 13,4 фоиз ва 1,7 фоиз зиёд мебошад.

Зиёдшавии ҳаҷми воридот дар соли ҳисоботӣ аз рӯйи бештари гурӯҳи молҳо мушоҳида гардид. Пеш аз ҳама воридоти чӯбу тахта ва маснуоти он ба андозаи 26,9 фоиз, маҳсулоти растанӣ 6,1 фоиз, филизоти арзон ва маснуоти онҳо 7,3 фоиз, маҳсулоти маъданӣ 14,0 фоиз, маҳсулоти тайёри озуқа 13,0 фоиз, маснуот аз санг, гулғач ва семент 24,6 фоиз ва рағғани чорво ва растанӣ 8,4 фоиз ба назар расид.

Афзоиши ҳаҷми воридоти молҳо дар соли ҳисоботӣ бо коҳиш ёфтани нархи молҳои воридшаванда ва зиёд гардидани талаботи дохилӣ ба молҳои истеъмолӣ ва инвеститсионӣ (маҳсулоти сохтмонӣ барои татбиқи лоиҳаҳо) вобаста мебошад.

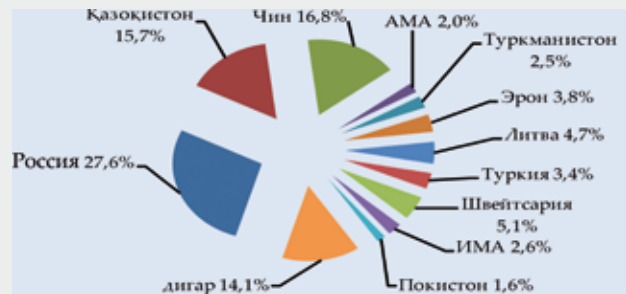
Ҳамзамон, коҳиш ёфтани нархи баъзе аз маҳсулоти воридотӣ бинобар зиёд гардидани истеҳсоли маҳсулоти дохилӣ ва кам гардидани талабот раванди коҳишбӣ доштанд, аз қабилӣ маҳсулоти саноати кимиё 13,9 фоиз, мошинолот ва таҷҳизот 4,6 фоиз ва васоити нақлиёт 28,2 фоиз.

Воридоти маҳсулот аз кишварҳои ИДМ асосан ба Россия 27,6 фоиз, Қазоқистон 15,7 фоиз, Туркменистон 2,5 фоиз ва Украина 2,1 фоиз рост меояд. Аксарияти молҳои аз ин кишварҳо воридшавандаро маводи сӯзишворӣ ва маҳсулоти истеъмолӣ ташкил медиҳанд.

Аз мамлакатҳои хориҷаи дур бошад, фоизи зиёди воридот ба Чин 16,8 фоиз, Швейтсария 5,1 фоиз, Эрон 3,8 фоиз, Туркия 3,4 фоиз ва Амороти Муттаҳидаи Араб 2,0 фоиз рост омад, ки асосан аз ин мамлакатҳо молҳои нассочӣ ва маҳсулоти истеъмолӣ ворид гардид (Диаграммаи 10).

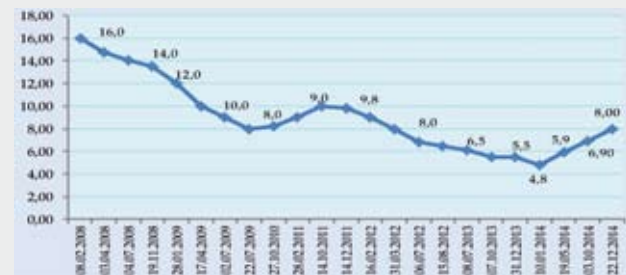
Диаграммаи 10. Сохтори ҷуғрофӣи воридот

Манбаъ: Агенсии омор ва таҳлилҳои Бонки миллии Тоҷикистон

Диаграммаи 11. Меъёри бозтамвили Бонки миллии Тоҷикистон (солҳои 2008-2014)

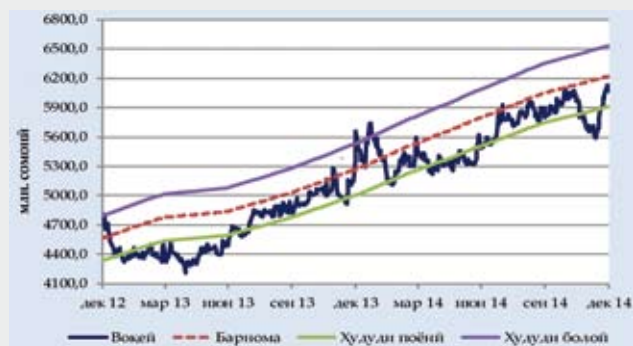
Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

Чӣ тавре маълум аст, номукаммалии сохтори истеҳсолии иқтисодиёт дараҷаи ҳассосӣ ва вобастагии бозори дохилиро аз таъсири омилҳои берунӣ, аз ҷумла тағйирёбиҳои қурбӣ ва нархҳои ҷаҳонӣ ашӯи хом инъикос менамояд. Бақияи манфии тавозуни савдо, ки тӯли чандин солҳо ба таври систематикӣ мушоҳида мегардад, аз ин гувоҳӣ дода, аз талаботи афзоияндаи иқтисодиёт ба маҳсулоти воридотӣ, ки дар дохили кишвар қонё ва истеҳсол намегардад ва мувофиқан иқтидори содиротро кам менамояд, шаҳодат медиҳад.

Дар баробари ин, ҳолати мазкур ба нишондиҳандаҳои бахши берунӣ-иқтисодӣ низ таъсири мустақим расонида, ба ноустувории нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ, пеш аз ҳама қурбӣ пули милли таъсир мерасонад.

Диаграмма 12. Тағйирёбии ҳаҷми пулҳои захиравӣ аз 31 декабри соли 2012 то инҷониб
Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

III. БАХШИ МОЛИЯВИЮ БОНКӢ

3.1. Сиёсати пулию қарзӣ

Бонки миллии Тоҷикистон дар соли 2014 вобаста ба вазъи иқтисодию молиявӣ сиёсати пулию қарзиро баҳри рушди бозётидоли ҳаҷми пул, кам намудани тағйирёбиҳои қурби пули милли ва бартарафсозии фишорҳои таваррумӣ равона намуд. Вобаста ба ин, дар ин давра фишангҳои монетарӣ, аз қабилӣ меъёри бозтамвил, ҷудо намудани қарзҳои пардохтпазирӣ, амалиёт дар бозори озод ва бозори байнибонкии асёр мавриди истифода қарор гирифтанд.

Бо назардошти вазъи нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ, меъёри бозтамвил дар симоҳаи аввали соли 2014 аз 5,5 Ҷоиз то 4,8 Ҷоизи соллона паст карда шуд. Ҳамзамон, вобаста ба зиёд гардидани фишорҳои таваррумӣ дар моҳи май, меъёри бозтамвил то 5,9 Ҷоиз, моҳи октябр то 6,9 Ҷоиз ва моҳи декабр то 8,0 Ҷоизи соллона зиёд карда шуд (*Диаграмма 11*).

Меъёри захираҳои ҳатмӣ бошад, баҳри таъмини пардохтпазирии низоми бонкӣ, дастгирӣ баҳши воқеии иқтисодиёт тавассути рушди маблағгузориҳои қарзӣ ва коҳиш додани сатҳи долларикунони иқтисодиёт, барои пасандозҳо бо пули милли 3 банди Ҷоизӣ паст ва барои пасандозҳо бо асёри хориҷӣ 1 банди Ҷоизӣ зиёд карда шуда, мутаносибан дар сатҳи 2,0

Ҷоиз ва 8,0 Ҷоизи соллона муқаррар гардиданд.

Меъёри Ҷоизи қарзҳои, ки барои таъмини пардохтпазирии ташкилотҳои қарзӣ аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон пешниҳод мешаванд, бо назардошти Ҷоизи қарзҳои байнибонкӣ аз 17,3 Ҷоизи соллона дар аввали сол то 18,7 Ҷоизи соллона дар интиҳои сол зиёд шуд. Баҳри нигоҳ доштани устувории низоми бонкии кишвар ва таъмини пардохтпазирии ташкилотҳои қарзӣ, дар соли ҳисоботӣ ба бонкҳои ватанӣ 366,0 млн. сомонӣ, 12,0 млн. долл. ИМА ва 140,0 млн. рубли русӣ қарзҳои кутӯҳмуддат дода шуд.

Ҳаҷми пулҳои захиравӣ ҳамчун нишондиҳандаи асосии пулӣ, ба ҳолати 31 декабри соли 2014 маблағи 6 067,5 млн. сомони-ро ташкил дод, ки нисбат ба ҳамин санаи соли қаблӣ 13,2 Ҷоиз зиёд мебошад.

Аз ибтидои соли 2014 сар карда омили монетарии Бонки миллии Тоҷикистон мутобиқ ба шакли нави ҳисобҳо – Омил монетарии байналмилалӣ ҳисоб карда мешавад. Нишондиҳандаҳои асосии пулӣ, ба монанди ҳаҷми захираҳои софи байналмилалӣ ва доройҳои софи дохилӣ ба интиҳои моҳи декабри соли 2014 тибқи омили байналмилалӣ мувофиқан 1 908,3 млн. сомонӣ ва 4 911,9 млн. сомони-ро ташкил дод. (*Барои маълумот: дар муқоиса ба ҳамин санаи соли 2013, захираҳои софи байналмилалӣ 72,6 Ҷоиз ва доройҳои софи дохилӣ 33,6 Ҷоиз зиёд гардидаанд*) (*Диаграмма 12*).

Вобаста ба рушди бахшҳои иқтисодиёт нишондиҳандаи васеи ҳаҷми пул (M4) бошад, ба интиҳои моҳи декабри соли ҳисоботӣ 9 088,1 млн. сомони-ро ташкил дода, афзоиши он нисбат ба ҳамин давраи соли қаблӣ 7,0 Ҷоизро ташкил намуд.

Баҳри идораи самаранок ва афзун намудани захираҳои байналмилалӣ, ки ба устувории низоми молиявӣ равона шудааст, дар соли ҳисоботӣ амалиётҳои гуногуни ҳисоббаробаркунӣ ва мубодилаи асёрҳои хориҷӣ, ҷалби қарзҳои кутӯҳмуддати байнибонкӣ ва пардохти он, харид ва фурӯши филизоти қиматбаҳо анҷом дода шуданд.

Бо мақсади ба танзим даровардани мавқеъҳои асёрӣ, кам намудани уҳдадориҳо дар назди

ташкilotҳои қарзӣ ва васеъ намудани доираи амалиётҳо дар бозорҳои байналмилалӣ, дар соли ҳисоботӣ бо бонкҳои аврупоӣ ва Федератсияи Россия мунтазам амалиётҳои хариду фурӯши асьор гузаронида мешуд, ки ба танзим даровардани мавқеи асьорӣ ва тақсими самараноки дороиҳои асьорӣ мусоидат намуд. Ба интиҳои соли 2014 ҳаҷми дороиҳои софи хориҷии Бонки миллии Тоҷикистон маблағи 1 155,6 млн. сомони ташкил намуд, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 31,4 фоиз кам гардидааст.

Дар соли 2014 бақияи пулҳои нақди дар муомилотбуда ба интиҳои соли баррасишаванда маблағи 4 756,7 млн. сомони ташкил дод, ки 6,0 млн. сомони он тангаҳои филизӣ мебошад. Ҷиҳати ташкил ва таъмини босамари гардиши пул, вобаста ба талаботи иқтисодӣ кишвар дар ин давра ба муомилот 2 427,6 млн. сомони пули нақд бароварда шуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 19,7 фоиз зиёд мебошад. Ҳамзамон, 2 143,4 млн. сомони аз муомилот гирифта шуд, аз ҷумла 1 294,6 млн. сомони пулҳои қоғазии фарсуда ва 848,4 млн. сомони пулҳои қоғазии коршоям.

● **Амалиёт дар бозори озод.** Барои таъмини пардохтпазирии кӯтоҳмуддати низоми бонкӣ ва мусоидат ба фаъолияти бозори қоғазҳои қиматнок, дар соли 2014 барориши қоғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон ҳамчун воситаи муҳими сиёсати пулию қарзӣ самаранок идома ёфт.

Амалиёт дар бозори озод, ки хариду фурӯши қоғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон ва Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар бар мегирад, фаъолон идома ёфт. Амалиёт дар бозори озод яке аз фишангҳои асосии сиёсати пулию қарзӣ буда, барои ба танзим даровардани ҳаҷми пулҳои захиравӣ ва идоракунии дороиҳои софи дохилӣ истифода бурда мешавад.

Аз ҷониби Бонки миллии Тоҷикистон дар соли 2014 бо назардошти талаботи мавҷуда ва вазъи низоми молиявии кишвар 143 музоядаи қоғазҳои қиматнок ба маблағи 968,3 млн. сомони гузаронида шуд, ки ин нишондиҳанда нисбат ба соли қаблӣ 22 музояда кам ва маблағи он 104,5 млн. сомони зиёд мебошад. Меъёри

Диаграммаи 13. Меъёри даромаднокии миёнавазнии қоғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон (фоизи солони)

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

даромаднокии миёнавазнии солони онҳо 3,2 фоизро ташкил намуда, дар муқоиса ба соли қаблӣ 0,3 банди фоизи зиёд мебошад.

Дар ин давра 5 музоядаи векселҳои давлатии хазинадорӣ ба маблағи 154,8 млн. сомони (124,7 млн. сомони дар соли 2013) гузаронида шуд, ки муҳлати барориши онҳо 91 рӯз ва меъёри даромаднокии миёнавазнии солони 0,4 фоизро ташкил намуд (*Диаграммаи 13*).

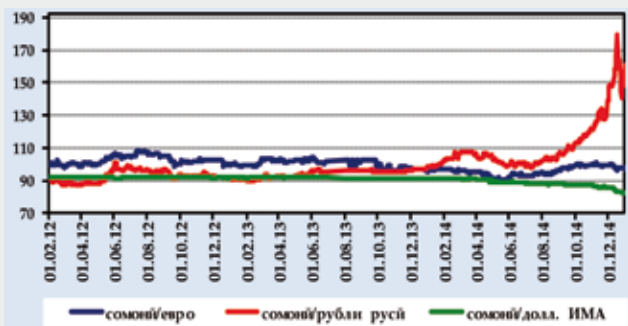
● **Қурби пули милли.** Сиёсати асьорӣи Бонки миллии Тоҷикистон дар соли 2014 бо дарназардошти нигоҳдории сатҳи муътадили нархҳо ба таъмини фаъолияти муназзами бозори дохилии асьор ва суботи низоми молиявии кишвар равона гардид.

Дар ин давра дар ҷумҳурии афзоиши фишорҳои қурбии берунӣ мушоҳида гардид, ки пеш аз ҳама ба омилҳои берунӣ-иқтисодӣ, бахусус вазъи шадиди геосиёсӣ дар минтақа ва ноустувории рушди иқтисодӣ кишварҳои шарикони асосии савдо вобастагӣ дорад, ки боиси номувозинатии ҳаракати сармояи хориҷӣ ва лаппишҳои қурбӣ дар иқтисодӣ кишварҳои рӯ ба инкишоф гардидааст.

Ҷиҳати пешгирии тағйирёбиҳои қурбӣ иштироки ҳамарӯзаи Бонки миллии Тоҷикистон дар бозори байнибонкӣ асьор тавассути низоми ягонаи электронии савдо таъмин гардида, дар баробари анҷомдиҳии амалиёти хариду фурӯши асьори хориҷӣ бо ташкilotҳои қарзӣ, инчунин амалиётҳои фурӯши яктарафаи асьори хориҷӣ,

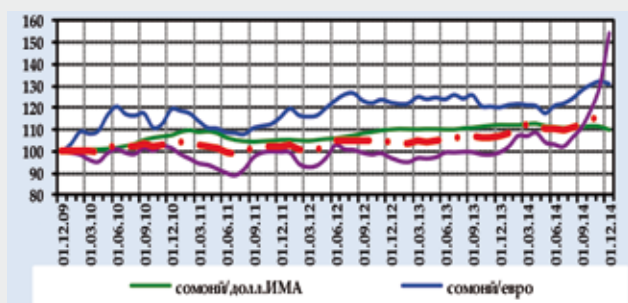
Диаграммаи 14. Намояи қурби сомонӣ нисбат ба асърҳои хориҷӣ

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

Диаграммаи 15. Намояи қурби самараноки воқеӣ (дек.09=100)

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

ки барои баргараф кардани норасоии пешниҳоди он ва таъмини пардохтпазирии асърҳои ташкилотҳои қарзӣ мусоидат менамоянд, анҷом дода шуд. Инчунин, дар ҳолатҳои зарурӣ фурӯши бевоситаи асърҳои нақд тавассути нуқтаҳои мубодилаи асър ба роҳ монда шудааст.

Дар соли 2014 бо мақсади муътадил нигоҳ доштани қурби пули миллии Бонки миллии Тоҷикистон дар бозори нақдӣ ба маблағи 137,1 млн. долл. ИМА ва дар бозори байнибонкӣ 984,7 млн. долл. ИМА мудохилаҳои асърориро анҷом дод.

Новобаста аз чораҳои андешидашуда, дар соли 2014 тамоюли пастравии бемайлони қурби сомонӣ ҷой дошт ва қурби расмӣ он нисбат ба доллари ИМА аз 4,7741 сомонӣ дар ибтидои сол то 5,3079 сомонӣ дар интиҳои сол ё худ 11,2 фоиз коҳиш ёфт. Қурби бозории хариду фурӯши асър-

ри хориҷии нақдӣ бошад, дар соли 2014 барои 1 долл. ИМА аз 4,9300 сомонӣ то 5,4600 сомонӣ ё худ 10,7 фоиз паст гардид.

Барои муқоиса, дар ин давра коҳишҳои қурби асърҳои дигар кишварҳои минтақа нисбат ба доллари ИМА низ дида мешавад, аз қабили гривнаи Украина 92,6 фоиз, рубли Россия 71,6 фоиз, тенгеи Қазоқистон 19,6 фоиз, рубли Беларус 25,2 фоиз, соми Қирғизистон 19,7 фоиз ва суми Ўзбекистон 10,3 фоиз (Диаграммаи 14).

Ҷиҳати муайян намудани вазъи тавозуни савдо ва татбиқи босамари сиёсати пулию қарзии кишвар, Бонки миллии Тоҷикистон қурби самараноки воқеии сомониро бо назардошти намояи нархи истеъмолӣ ва қурби мубодилавии асър дар кишварҳои шарикони савдо муайян намуда, пайваста оид ба тағйирёбиҳои он таҳлилу мушоҳидаҳо мегузаронад.

Қурби самараноки воқеии сомонӣ дар соли 2014 тамоюли қавӣ гаштан дошт ва тағйирёбии он 11,5 фоизро ташкил дод. Ҳамзамон, дар давраи мазкур қурби воқеии сомонӣ нисбат ба доллари ИМА 2,0 фоиз коҳиш ёфта, нисбат ба евро 9,0 фоиз ва нисбати рубли русӣ 54,7 фоиз қавитар гардид (Диаграммаи 15).

Истифодаи бомаврид ва саривақтии фишангҳои сиёсати пулию қарзӣ ҷиҳати рушди нишондиҳандаҳои монетарӣ (ҳаҷми пулҳои захиравӣ, захираҳои софи байналмилалӣ ва дороиҳои умумии хориҷӣ) дар доираи барномаи монетарӣ, баҳри расидан ба сатҳи таварруми пешбинигардида мусоидат менамояд.

3.2. Низоми бонкӣ

Дар соли 2014 фаъолияти низоми бонкии кишвар пеш аз ҳама ба таъмини рақобатнокии бозори хизматрасониҳои бонкӣ, устувории вазъи молиявии ташкилотҳои қарзӣ, боло бурдани эътимоди аҳоли ба низоми бонкӣ, рушди маблағгузорию дарозмуддат, дастгирии соҳибкории хурду миёна, ҷалби пасандозҳои аҳоли ва сармояи хориҷӣ равона шуд.

Ба ҳолати 31 декабри соли 2014 дар қаламрави мамлакат 138 ташкилоти қарзӣ, аз ҷумла 17 бонк, 120 ташкилоти маблағгузорию хурд, 1 ташкилоти қарзии ғайрибонкӣ ва 344 филиалҳои

бонкҳо фаъолият доранд. Шумораи бонкҳо 1 адад ва филиалҳои онҳо 17 адад нисбат ба ҳамин санаи соли қаблӣ зиёд гардиданд (*Ҷадвали 2*).

Дороиҳои умумии ташкилотҳои қарзӣ ба интиҳои моҳи декабри соли ҳисоботӣ 14,9 млрд. сомониро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 15,7 фоиз зиёд шудаанд. Уҳдадориҳои умумӣ ва сармояи тавозунии ташкилотҳои қарзӣ бошад, мувофиқан 12,5 млрд. сомонӣ ва 2,3 млрд. сомониро ташкил намуда, дар муқоиса ба интиҳои соли қаблӣ мутаносибан 22,8 фоиз зиёд ва 11,5 фоиз кам шуданд. Қайд намудан зарур аст, ки дар таркиби дороиҳои ташкилотҳои қарзӣ ҳиссаи қарзҳо 53,9 фоиз ва дар таркиби уҳдадориҳо ҳиссаи пасандозҳо 52,0 фоизро ташкил дод.

● **Пасандозҳо.** Пасандозҳои низоми бонкӣ ҳамчун манбаи маблағгузори дохилӣ ва ташаккул ёфтани пойгоҳи захиравии ташкилотҳои қарзӣ ба ҳисоб рафта барои таъмини рушди иқтисодиёти кишвар мусоидат менамояд.

Ба ҳолати 31 декабри соли 2014 ҳаҷми бақияи пасандозҳо маблағи 6 690,6 млн. сомониро ташкил дода, нисбат ба ҳамин санаи соли қаблӣ 21,2 фоиз зиёд мебошад. Афзоиши мазкур бештар аз ҳисоби зиёдшавии ҳаҷми пасандозҳо бо пули миллӣ 2 308,4 млн. сомонӣ ё 32,1 фоиз ва бо асъори хориҷӣ ба маблағи 4 382,2 млн. сомонӣ ё 16,1 фоиз ба вуқӯъ пайваст.

Бояд тазакур дод, ки афзудани нишондиҳандаи мазкур аз баланд гардидани эътимодноки ба низоми бонкӣ ва зиёд шудани ҳаҷми сармоягузориҳои дохилӣ гувоҳи медиҳад.

Ҳиссаи пасандозҳо бо пули миллӣ ва асъори хориҷӣ ба интиҳои соли 2014 дар таркиби бақияи умумии пасандозҳо мувофиқан 34,5 ва 65,5 фоизро ташкил дода, афзоиши он нисбат ба соли қаблӣ бо пули миллӣ 32,1 ва асъори хориҷӣ 16,1 фоизро ташкил намуд.

Дар соли 2014 фоизи миёнавазни пасандозҳои муҳлатнок, ки аз ҷониби ташкилотҳои қарзӣ ҷалб карда шуданд, бо пули миллӣ 15,1 фоиз ва бо асъори хориҷӣ 11,9 фоизро ташкил намуд, ки нисбат ба соли 2013 бо пули миллӣ 0,7 банди фоизӣ паст ва бо асъори хориҷӣ 0,2 банди фоизӣ баланд мебошад.

Дар таркиби пасандозҳо аз рӯи шакли моли-

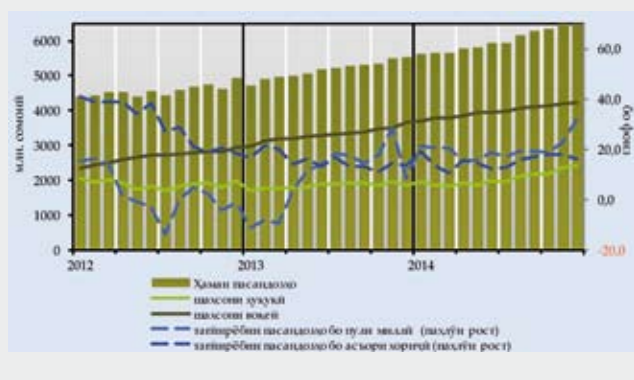
Ҷадвали 2. Низоми бонкии Ҷумҳурии Тоҷикистон (адад)

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

Номгӯи ташкилотҳои қарзӣ	31.12.2013	31.12.2014
1. Бонкҳо	16	17
2. Ташкилотҳои амонатии қарзии хурд	39	42
3. Ташкилотҳои қарзии хурд	43	43
4. Фондҳои қарзии хурд	39	36
Ҷамағӣ:	137	138

Диаграммаи 16. Пӯёии тағйирёбии кулли пасандозҳо (*бақия, охири давра*)

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

кият 63,6 фоизро пасандозҳои шахсони воқеӣ ва 36,4 фоизро пасандозҳои шахсони ҳуқуқӣ ташкил намуд. Ҳаҷми пасандозҳои шахсони ҳуқуқӣ нисбат ба соли гузашта 30,9 фоиз ва пасандозҳои шахсони воқеӣ бошад 16,2 фоиз зиёд мебошад.

Дар таркиби пасандозҳо 59,4 фоиз ба пасандозҳои муҳлатнок, 25,6 фоиз ба пасандозҳои дархостшаванда, 10,3 фоиз ба амонатҳои пасандозӣ ва 4,7 фоиз ба пасандозҳои дигар (пасандозҳои буҷавии ҳукумат, пасандозҳои ғайррезидентҳо ва ғайра) рост меояд.

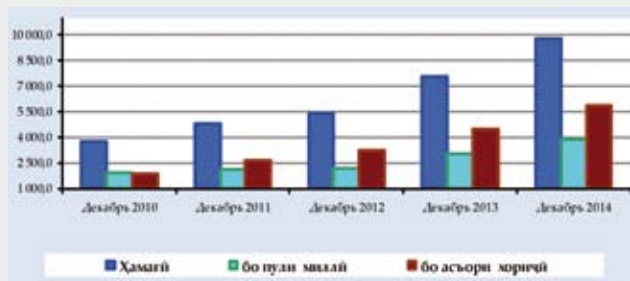
Ба интиҳои соли ҳисоботӣ ҳаҷми бақияи пасандозҳо нисбат ба ММД 14,7 фоизро ташкил намуда, дар муқоиса ба ҳамин давраи соли қаблӣ 1,1 банди фоизӣ зиёд мебошад (*Диаграммаи 16*).

Маблағгузориҳои қарзӣ яке аз воситаҳои асосии таъмини рушди устувори иқтисодиёт ба ҳисоб рафта, баҳри зиёд гардидани ММД, рушди соҳибкориҳои хурду миёна, афзоиши истехсолоти

Диаграммаи 17. Ҳаҷми бақияи кулли қарзҳо (млн. сомонӣ, охири давра)

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

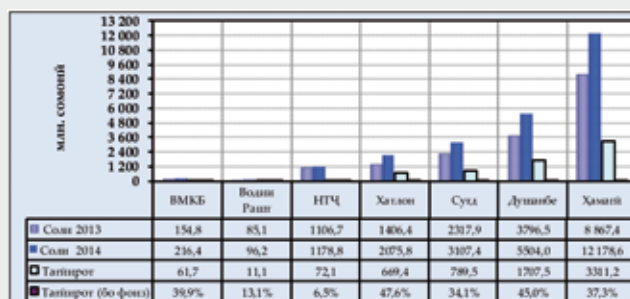
Ҷадвали 3. Бақияи қарзҳо ва пасандозҳо нисбат ба ММД барои солҳои 2010–2014 (бо фоиз, охири давра)

	Соли 2010	Соли 2011	Соли 2012	Соли 2013	Соли 2014
Бақияи қарзҳо	15,1	14,4	15,0	18,6	21,5
Бақияи пасандозҳо	13,2	14,7	13,6	13,6	14,7

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

Диаграммаи 18. Қарзҳои додашуда аз рӯи минтақаҳо

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

маҳсулооти содиротӣ ва ташкили ҷойҳои нави корӣ равона гардидааст. Ҳаҷми бақияи умумии қарзҳои низоми бонкӣ дар соли 2014 маблағи 9 783,2 млн. сомониро ташкил дода, зиёдшавии он нисбат ба соли қаблӣ 29,9 фоизро ташкил намуд. Афзоиши он бештар аз ҳисоби зиёдшавии қарзҳо бо асъори хориҷӣ 31,2 фоиз ва бо пули миллий 28,0 фоиз ба вуқӯъ пайваст (Диаграммаи 17).

Дар давраи ҳисоботӣ ҳаҷми бақияи қарзҳо нисбат ба ММД 21,5 фоизро ташкил намуда, дар муқоиса ба соли қаблӣ 2,9 банди фоизӣ зиёд

мебошад (Ҷадвали 3).

Дар соли ҳисоботӣ ба туфайли нисбатан муътадил рушд намудани иқтисодиёти кишвар, зиёд шудани ҷалби маблағгузориҳои хориҷӣ ва ҳаҷми пасандозҳои шахсони воқеӣ, ҷараёни пешниҳоди маблағҳои қарзӣ дар қаламрави ҷумҳурии афзоиши нисбатан муътадилро идома дод.

Ҳаҷми қарзҳои ба иқтисодиёт додашуда дар давраи баррасишаванда маблағи 12 178,6 млн. сомониро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 37,3 фоиз афзудааст. Ҳаҷми қарзҳои пардохташуда бошад, маблағи 9 925,0 млн. сомониро дар бар гирифта, коэффитсиенти бозгашти он 81,5 фоизи қарзҳои дар ин давра додашударо ташкил намуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 5,4 банди фоизӣ зиёд мебошад.

Афзудани пешниҳоди қарзҳои дарозмуддат (зиёда аз як сол) яке аз омилҳои мусбати рушди иқтисодиёт ва муътадили низоми молиявии кишвар мебошад. Бақияи қарзҳои дарозмуддат сол то сол афзоиш ёфта, дар соли ҳисоботӣ 38,6 фоизи ҳаҷми умумии қарзҳои додашударо ташкил дод, ки нисбат ба соли қаблӣ 5,9 банди фоизӣ зиёд мебошад. Қарзҳои дарозмуддат дар соли ҳисоботӣ маблағи 4 698,4 млн. сомониро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 1 795,4 млн. сомонӣ ё 61,8 фоиз афзоиш ёфт.

Ҳиссаи қарзҳои кӯтоҳмуддат бошад 52,0 фоизи ҳаҷми умумии бақияи қарзҳо ва 41,8 фоизи қарзҳои додашудаи давраи ҳисоботиро ташкил намуд.

Маблағи зиёди қарзҳои додашуда дар соли 2014 бештар ба шаҳри Душанбе ва вилояти Суғд рост меоянд, ки 8 611,4 млн. сомонӣ ё 70,7 фоизи ҳаҷми умумии қарзҳои дар ҷумҳурии додашударо ташкил намуда, сабаби баланд шудани суръати афзоиши пешниҳоди қарзҳо дар миқёси ҷумҳурии гардид. Қисми боқимондаи қарзҳои додашуда ба вилояти Хатлон 17,0, фоиз, ноҳияҳои тобеи марказ 9,7 фоиз, VMKB 1,8 фоиз ва ноҳияҳои водии Рашт 0,8 фоиз рост меояд (Диаграммаи 18).

Аз ҳаҷми умумии қарзҳои додашуда ба бахшҳои гуногуни иқтисодиёт, аз ҷумла савдои хориҷӣ 21,4 фоиз, сохтмон 15,8 фоиз, матлубот 14,6 фоиз, кишоварзӣ 12,0 фоиз, саноат 12,6 фоиз, нақлиёт 5,2 фоиз, хизматрасонӣ 4,0 фоиз

ва дигар соҳаҳо 14,4 фоиз рост омад.

Ҳамзамон, дар соли 2014 пешниҳоди маблағгузориҳои қарзӣ барои рушди соҳибкорӣ, ҳамчун самти афзалиятнок дар кишвар раванди болоравии худро нигоҳ дошт.

Аз ҳаҷми умумии қарзҳои аз ҷониби бонкҳо дар соли ҳисоботӣ додашуда 46,6 фоизи он ба соҳибкории истеҳсоли рост омада, маблағи 4,0 млрд. сомониро ташкил дод, ки нисбат ба соли қаблӣ 18,7 фоиз ё 622,5 млн сомонӣ зиёд мебошад.

Дар соли ҳисоботӣ яке аз сарчашмаҳои зиёд гардидани афзоиши қарзҳои додашуда (37,3 фоиз) нисбат ба афзоиши бақияи пасандозҳо (21,2 фоиз) бештар ҷалб намудани маблағҳои қарзӣ аз хориҷа ба кишвар тавассути ташкилотҳои қарзӣ мебошад. Дар соли 2014 ҳаҷми қарзҳои дарозмуддати (зиёда аз 1 сол) аз хориҷи кишвар ҷалбшуда 207,2 млн. долл. ИМА-ро ташкил намуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 51,5 фоиз зиёд мебошад. Аз ин маблағ 62,5 фоиз (129,4 млн. долл. ИМА) аз ҷониби соҳибкорон ва 37,5 фоиз (77,8 млн. долл. ИМА) бевосита аз ҷониби ташкилотҳои қарзӣ ҷалб шуда, барои маблағгузориҳои соҳаҳои гуногуни иқтисодиёт равона гардид.

Дар соли 2014 фоизи миёнавазнии қарзҳои аз тарафи ташкилотҳои қарзӣ додашуда бо пули милли 23,9 фоиз ва бо асъори хориҷӣ 22,6 фоизро ташкил намуда, нисбат ба соли қаблӣ бо пули милли бетағйир ва бо асъори хориҷӣ 0,8 банди фоизӣ кам гардид.

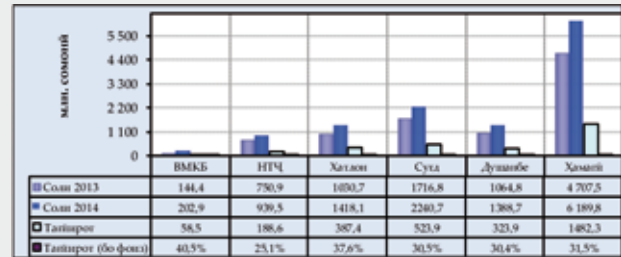
● **Қарздиҳии хурд.** Дар соли ҳисоботӣ ҳаҷми қарзҳои хурди додашуда дар ҷумҳурӣ 4 488,1 млн. сомониро ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 42,1 фоиз зиёд мебошад.

Ҳаҷми қарзҳои хурди пардохташуда маблағи 4 859,4 млн. сомониро дар бар гирифта, коэффитсиенти бозгашти он 78,5 фоизи қарзҳои додашударо ташкил намуд, ки ин нисбат ба соли қаблӣ 0,7 банди фоизӣ кам мебошад.

Маблағи зиёди қарзҳои хурди додашуда ба вилояти Суғд рост меояд, ки 2 240,7 млн. сомони (36,2 фоиз)-и ҳаҷми умумии қарзҳои хурди дар ҷумҳурӣ додашударо ташкил дода, нисбат ба соли қаблӣ 30,5 фоиз зиёд мебошад. Қисми дигари он ба вилояти Хатлон 22,9 фоиз, шаҳри Душанбе 22,4

Диаграммаи 19. Қарзҳои хурди додашуда аз рӯйи минтақаҳо

Манбаъ: Бонки милли Тоҷикистон

фоиз, ноҳияҳои тобеи марказ 15,2 фоиз ва VMKB 3,3 фоиз рост меояд (Диаграммаи 19).

Ба ноҳияҳои дурдасти кӯҳистон бошад, маблағи 1 161,5 млн. сомонӣ қарзҳои хурд дода шудаанд, ки дар муқоиса ба соли қаблӣ 29,2 фоиз зиёд мебошад.

Дар давраи ҳисоботӣ ҳаҷми пардохти қарзҳои хурди ба ноҳияҳои дурдасти кӯҳистон додашуда маблағи 908,5 млн. сомониро дар бар гирифта, коэффитсиенти бозгашти он 78,2 фоизи қарзҳои дар соли ҳисоботӣ додашударо ташкил намуд, ки нисбат ба соли қаблӣ 3,2 банди фоизӣ кам мебошад.

Ривоч додани қарздиҳии хурд дар қаламрави ҷумҳурӣ, хусусан дар ноҳияҳои дурдасти кӯҳистон ҳамчун вазифаи муҳим арзёбӣ гардид, баҳри иҷрои он низоми бонкии кишвар тамоми имкониятҳоро равона месозад.

3.3. Низоми пардохт

Дар соли 2014 дар қаламрави ҷумҳурӣ зиёда аз 50,8 млн. амалиёти пардохти ба маблағи умумии 675,3 млрд. сомонӣ тавассути низомҳои гуногуни ҳисоббаробаркунӣ амалӣ гардиданд, ки нисбат ба соли қаблӣ шумораи пардохтҳо 60 фоиз ва ҳаҷми онҳо 47 фоиз афзуданд.

Миқдори умумии қарзҳои пардохтии аз ҷониби бонкҳои ватанӣ ба муомилот баровардашуда, ба санаи 31 декабри соли ҳисоботӣ 1 107,1 ҳаз. ададро ташкил намуд, ки нисбат ба ҳамин санаи соли қаблӣ 45,4 фоиз зиёд мебо-

Ҷадвали 4. Сохтори шабакаи хизматрасониҳои бонкӣ бо истифодаи қартаҳои пардохтӣ (адад)

Нишондиҳанда	31.12.2013	31.12.2014	номиналӣ	бо фоиз
Банкоматҳо	548	704	156	28,5
Нуқтаҳои пешниҳоди пули нақд	1 082	1 576	494	45,7
Терминалҳои дар нуқтаҳои савдо ва хизматрасонӣ	343	432	89	25,9

Манбаъ: Бонки миллии Тоҷикистон

шад. Миқдори дорандагони қартаҳои пардохтӣ бошад, 1 070,7 ҳаз. нафарро ташкил намуда, 43,6 фоиз зиёд гардидаанд.

Дар баробари ин, ба санаи 31 декабри соли 2014 шумораи банкоматҳо ва терминалҳои электронӣ мувофиқан 704 адад ва 1 576 ададро ташкил намуда, дар муқоиса ба ҳамин давраи соли қаблӣ 156 адад банкоматҳо ва 494 адад терминалҳои электронӣ афзуданд.

Шумораи умумии суратҳисобҳои бонкии барои мизочон дар ташкилотҳои қарзӣ кушодашуда дар соли 2014 нисбат ба соли қаблӣ 45,5 фоиз афзоиш ёфта, 2,2 млн. ададро ташкил намуд, ки ин аз беҳтар гардидани фарогирии аҳоли ба хизматрасониҳои бонкӣ шаҳодат медиҳад.

Дар соли 2014 фаъолияти мунтазами Низоми пардохти миллии “КОРТИ МИЛЛӢ” таъмин гардид, ки дар интиҳои давра шумораи умумии иштирокдорони низоми мазкур ба 16 адад (дар аввали сол 3 ададро ташкил медод) расид. Аз ҷониби ташкилотҳои қарзии иштирокдорони Низоми пардохти миллии “КОРТИ МИЛЛӢ” 657 599 адад кортҳои милли бароварда шуданд, ки нисбат ба соли қаблӣ 106,5 фоиз зиёд мебошад.

Ҳамзамон, чиҳати иҷрои банди 4 Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 20 январи

соли 2014, №69 бо мақсади муайян намудани дурнамои рушди низоми пардохти Ҷумҳурии Тоҷикистон, “Стратегияи рушди низоми пардохти Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2015-2025” ва Нақшаи чорабиниҳои миёнамуҳлати татбиқи Стратегияи мазкур таҳия гардида, бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон 31 октябри соли 2014, таҳти №679 тасдиқ гардиданд (Ҷадвали 4).

Дар соли 2015 ноустувории бардавоми иқтисодиёти ҷаҳон бахусус кишварҳои шарикони асосии иқтисодӣ аз ҷумла Федератсияи Россия ва Украина, номуътадилиҳои нархҳои ҷаҳонӣ ба маҳсулоти зерин (нафт, тилло, алюминий ва пахта) таъсири манфии худро ба иқтисодиёти кишвар (аз ҷумла, ноустувориҳои қурбӣ, баланд шудани сатҳи нархҳо ва кам гардидани ҳаҷми содирот) мерасонад.

Аз ин лиҳоз чиҳати маҳдуд намудани ин хавфҳои андешидани чораҳои зерин зарур мебошад:

- дастгирии соҳибкориҳои истеҳсолии хурду миёна ва молистеҳсолкунандагони ватанӣ;
- васеъ намудани муносибатҳои зичи иқтисодии молиявӣ бо Ҷумҳурии Мардумии Чин, кишварҳои Осиёи Ҷанубӣ ва Араб;
- фароҳам овардани заминаҳои мусоид барои ҷалби сармоягузориҳои хориҷӣ;
- фароҳам овардани имкониятҳои истеҳсоли ва бартараф сохтани фишорҳои мақомоти назоратӣ, ҷалб намудани соҳибкорон - ҳамватанони бурунмарзӣ чиҳати ба роҳ мондани фаъолияти истеҳсоли дар кишвар ва ташкили ҷойҳои нави корӣ.

**Департаменти сиёсати пули
Бонки миллии Тоҷикистон**

Тамоюли нишондиҳандаҳои асосии макроиқтисодии кишвар дар моҳҳои январ-феврари 2015

Вазъи иқтисодиёти кишвар вобаста ба ноустувории ҳолати сиёсӣ-иқтисодии кишварҳои минтақа, номӯътадили бардавоми нархи молу ашёи асосии содиротӣ дар бозорҳои ҷаҳонӣ ва афзоиши фишорҳои қурбӣ, дар моҳҳои январ-март соли 2015 нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта дар сатҳи нисбатан заифтар қарор дошт.

Ҳаҷми Маҷмӯи Маҳсулоти Дохилӣ (ММД) дар семоҳаи аввали соли 2015 ба 8,3 млрд. сомонӣ расида, рушди воқеии он 5,3 фоиз-

ро ташкил намуд. Коҳиш ёфтани суръати афзоиши ММД-и воқеӣ нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта ба андозаи 1,7 банди фоизӣ, пеш аз ҳама ба паст гардидани унсури талабот дар иқтисоди ҷаҳон ва ноустувории иқтисодиёт дар кишварҳои шарикони асосии савдо, ки аз нимсолаи дуюми соли 2014 инҷониб бештар мушоҳида гардид, вобастагӣ дошт.

Сарфи назар аз он раванди рушди истеҳсолот ва тақлифоти молу маҳсулоти ватанӣ дар бахшҳои асосии иқтисодиёти кишвар аз ҷумла, маҳсулоти саноатӣ 16,7 фоиз, гардиши савдои чакана 10,7 фоиз, кишоварзӣ 5,3 фоиз ва сохтмон 0,9 фоиз ба қайд гирифта шуд (*Диаграммаи 2*).

Дар моҳҳои январ-март соли ҷорӣ сатҳи таваррум 1,5 фоизро ташкил дод, ки нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 0,9 банди фоизӣ кам гардид.

Дар шароити бӯхрони молиявӣ иқтисодии ҷаҳонӣ, коҳишҳои талаботи дохилӣ ва даромаднокии аҳоли ба паст гардидани сатҳи таваррум дар кишвар мусоидат намуд. Таварруми ҳосилшуда асосан аз ҳисоби болоравии нархи маҳсулоти озуқа 2,1 фоиз, маҳсулоти ғайриозуқа 0,4 фоиз ва хизматрасонии пулакӣ 1,9 фоиз ба вуқӯъ пайваст.

Ҳамзамон, сатҳи таварруми солана (барои 12 моҳи охир) 6,5 фоизро ташкил дода, нисбат ба ҳамин

давраи соли гузашта 1,7 банди фоизӣ зиёд мебошад.

Сатҳи таварруми асли бе дарназардошти омилҳои ғайримонетарӣ дар ин давра бо нишондиҳандаи манфӣ чамъбаст гардида, -0,5 фоизро ташкил дод, ки дар муқоиса ба ҳамин давраи соли гузашта 1,6 банди фоизӣ кам мебошад. Таварруми аслии солона бошад, дар ин давра ба 1,3 фоиз расид, ки нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 1,0 банди фоизӣ зиёд мебошад.

Дар давраи баррасишаванда раванди коҳишёбии нархи маҳсулоти истеҳсоли ватанӣ (картошка 18,7 фоиз, сабзӣ 9,4 фоиз, гӯшти гов 4,8 фоиз, гӯшти гӯсфанд 1,9 фоиз, асал 2,9 фоиз, тухм 2,0 фоиз ва нахӯд 5,3 фоиз) ба сатҳи таварруми асли замина гузошт (*Диаграмма 2*).

Мутобиқи маълумоти Агенсии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, гардиши савдои хориҷӣ дар моҳҳои январ-марти соли 2015 маблағи 966 млн. долл. ИМА-ро ташкил намуда, нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 11,8 фоиз кам гардид.

Ҳаҷми гардиши савдои хориҷӣ бо кишварҳои Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил 13,7 фоиз ва бо кишварҳои хориҷи дур 9,8 фоиз коҳиш ёфт. Коҳишёбии мазкур бо назардошти номуътадили сиёсӣ иқтисодӣ дар ҷаҳон, коҳиш ёфтани ҳаҷми интиқолҳои пулӣ ва ба ин

Диаграмма 1. ММД аз рӯи соҳаҳо (бо фоиз, нисбат ба давра)

Таваррум ва таварруми асли (тағйирёбии моҳона)

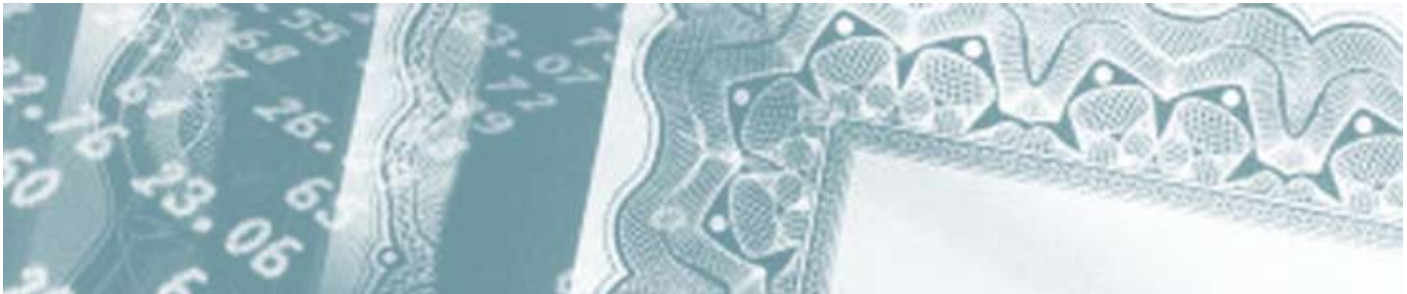
васила кам гардидани талаботи аҳоли алоқамандӣ дошт.

Ҳаҷми содироти молҳо дар давраи баррасишаванда 21,5 млн. долл. ИМА-ро ташкил дода, дар муқоиса ба ҳамин давраи соли гузашта 12,7 фоиз зиёд шуд. Воридоти молҳо бошад 751,7 млн. долл. ИМА-ро ташкил карда, нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 16,9 фоиз коҳиш ёфт. Вобаста ба ин, тавозуни савдо дар ин давра манфӣ чамъбаст гардида, ба 537,2 млн. долл. ИМА баробар шуд, ки нисбат ба ҳамин

давраи соли гузашта 23,2 фоиз кам мебошад.

Ин пеш аз ҳама дар натиҷаи коҳишёбии талабот ба маҳсулоти воридотӣ, аз ҷумла барои сохтмон, маҳсулоти тайёри хӯрокворӣ, маҳсулоти маъданӣ, инчунин нисбатан зиёд гардидани ҳаҷми содирот ва коҳиш ёфтани қурби пули милли вобастагӣ дошт.

**Департаменти сиёсати пули
Банки миллии Тоҷикистон**

Шарҳи бозори коғазҳои қиматнок

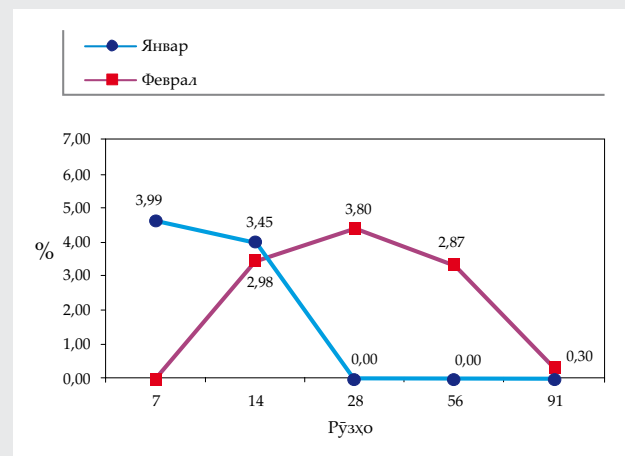
Дар моҳи март соли чорӣ 8 музоядаи коғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон ба маблағи 218,18 млн. сомонӣ (моҳи феврал 3 музояда ба маблағи 15,95 млн. сомонӣ) ва 1 музоядаи Векселҳои давлатии хазинадории Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маблағи 39,97 млн. сомонӣ (моҳи феврал 1 музояда ба маблағи 34,97 млн. сомонӣ) гузаронида шуд. Моҳи март шумора ва ҳаҷми барориши коғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон ба маблағи 202,23 млн. сомонӣ афзудааст. Афзоиши маблағи барориш ба бештар фаъл намудани истифодаи ин фишанг чун воситаи самараноки татбиқи сиёсати пулӣ вобаста буда, барои комёб шудани ҳадафҳои гузошташуда, мусоидат намуд.

Дар ин давра тағйирёбии меъёри фоизи коғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон низ тамоюли болоравӣ дошт. Агар дар моҳи феврал фоизи миёнавазн ба 3,22 фоиз баробар шуда бошад, дар моҳи март он ба андозаи 0,19 банди фоизӣ афзоиш ёфта, 3,41 фоизи солонаро ташкил намуд.

Мухлати дар муомилот будаи коғазҳои қиматноки Бонки миллии Тоҷикистон ва Векселҳои давлатии хазинадории Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ин моҳ 7, 14, 28, 56 ва 91 рӯзро ташкил дод.

Тамоюли тағйирёбии фоизи даромаднокии коғазҳои қиматноки давлатӣ дар моҳҳои феврал ва март соли 2015 дар ҷадвали зерин оварда шудааст:

Тамоюли фоизи даромаднокии коғазҳои қиматноки давлатӣ дар моҳҳои январ-феврالی соли 2015

■ Идораи амалиёт дар бозори озоди Бонки миллии Тоҷикистон

Нархи миёнаи маҳсулот дар ҷумҳури ба 31 март 2015

№	Номгӯи маҳсулот	воҳиди ченак	шаҳрҳо						Нархи миёна дар ҷумҳури
			Душанбе	Хуҷанд	Қўрғонтеппа	Кўлоб	Ғарм	Хоруғ	
1	Картошка	кг	2,20	3,00	2,30	2,20	2,50	3,50	2,62
2	Карам	кг	2,50	3,30	2,10	2,00	2,50	3,25	2,61
3	Пиёз	кг	3,40	3,70	3,80	3,50	4,00	3,75	3,69
4	Сабзӣ	кг	1,10	1,10	1,30	1,00	1,20	2,00	1,28
5	Биринҷ	кг	7,50	7,00	6,50	7,00	9,00	10,00	7,83
6	Равғани пахта	литр	7,60	8,00	7,50	8,00	8,00	11,00	8,35
7	Равғани маска	кг	30,00	32,00	22,00	22,00	16,00	40,00	27,00
8	Гўшти гов	кг	333,50	32,30	32,00	32,00	34,00	29,00	82,13
9	Гўшти гўсфанд	кг	36,00	37,50	35,00	34,00	34,00	30,00	34,42
10	Гўшти мурғ	кг	13,00	11,80	13,50	12,00	14,00	12,50	12,80
11	Ҳасиб	кг	10,00	11,00	10,00	11,00	14,00	15,00	11,83
12	Шир	литр	4,00	3,10	4,00	3,50	5,00	5,00	4,10
13	Асал	кг	40,00	25,00	40,00	40,00	38,00	50,00	38,83
14	Тухм	10 дона	6,75	6,10	7,00	8,00	7,00	8,00	7,14
15	Шакар	кг	5,00	5,50	5,00	5,00	5,00	6,00	5,25
16	Макарони маҳалли	кг	4,75	4,50	4,50	5,00	5,00	6,00	4,96
17	Орди навъи якум	кг	3,40	3,30	3,50	3,60	3,60	3,50	3,48
18	Гандум	кг	2,50	2,20	2,00	2,50	3,00	3,00	2,53
19	Нон	кг	3,20	3,00	2,80	3,00	3,50	3,00	3,08
20	Каду	кг	4,00	2,00	3,00	2,50	3,00	0,00	2,90
21	Себ	кг	7,00	5,50	7,00	6,00	10,00	10,00	7,58
22	Нок	кг	8,00	9,10	8,00	8,00	10,00	8,00	8,52
23	Ангур	кг	9,00	8,00	13,00	8,00	13,00	15,00	11,00
24	Нахуд	кг	7,50	9,80	8,00	8,00	7,00	9,00	8,22
25	Мош	кг	8,00	8,70	6,50	5,50	8,50	9,00	7,70
26	Помидор	кг	7,00	12,00	8,00	10,00	10,00	15,00	10,33
27	Бодиринг	кг	8,00	8,80	8,00	10,00	10,00	14,50	9,88
28	Намак	кг	1,00	0,80	0,70	1,00	1,00	1,50	1,00
29	Чой	кг	12,00	12,00	13,00	7,00	10,00	10,00	10,67
30	Семент	кг	0,84	0,90	0,84	1,00	1,10	1,20	0,98
31	Хишти пухта	дона (10)	6,50	7,00	9,00	9,00	0,00	0,00	7,88
32	Собуни хоҷагӣ	дона	2,10	2,00	2,10	2,50	2,50	3,00	2,37
33	Қувваи барқ	1кВт	0,1265	0,1265	0,1265	0,1265	0,1265	0,143	0,1293
34	Ангишт	кг	0,70	0,70	1,00	1,17	1,20	1,20	1,00
35	Бензини 92	литр	4,65	4,50	4,60	4,60	5,00	5,00	4,73
36	Гази моеъ	литр	2,25	2,00	2,00	2,20	2,40	3,30	2,36

■ Департаменти сиёсати пулии Банки миллии Тоҷикистон

Қурби асърҳо дар моҳи марти 2015

Рамзи асър	Воҳид	Номи асър	Кишвар	Рӯзҳо			
				1	10	20	28
036	1	Доллар	Австралия	4,2786	4,2543	4,3624	4,4752
944	1	Манат	Озарбойҷон	5,1849	5,2065	5,4305	5,4816
826	1	Фунт-стерлинг	Бритониёи Кабир	8,3713	8,2674	8,5031	8,5660
051	100	Драм	Арманистон	1,1361	1,1398	1,1890	1,2166
971	10	Афғонӣ	Афғонистон	0,9478	0,9510	0,9880	0,9963
974	100	Рубл	Белорус	0,0369	0,0364	0,0386	0,0393
981	1	Лар	Гурҷистон	2,4198	2,5523	2,5907	2,5858
208	1	Крона	Дания	0,8284	0,8050	0,8176	0,8361
784	1	Дирхам	АМА	1,4819	1,4881	1,5521	1,5650
840	1	Доллар	ИМА	5,4431	5,4658	5,7009	5,7480
978	1	ЕВРО	Иттиҳоди Аврупо	6,1372	6,0048	6,0520	6,2089
356	10	Рупия	Ҳиндустон	0,8811	0,8784	0,9113	0,9161
364	1000	Риёл	Эрон	0,1960	0,1963	0,2052	0,2054
352	10	Крона	Исландия	0,4136	0,4050	0,4127	0,4264
398	10	Танга	Қазақистон	0,2941	0,2951	0,3076	0,3099
124	1	Доллар	Канада	4,3578	4,3768	4,4645	4,5663
417	10	Сом	Қирғизистон	0,8877	0,8900	0,9149	0,8996
156	1	Юан	Чин	0,8698	0,8723	0,9201	0,9248
414	1	Динор	Кувайт	18,4075	18,3972	18,9840	19,1792
458	1	Ринггит	Малайзия	1,5204	1,4980	1,5377	1,5696
498	1	Лей	Молдова	0,3016	0,2867	0,3110	0,3087
949	1	Лираи Нав	Туркия	2,1998	2,1091	2,1974	2,2093
934	1	Манати Нав	Туркменистон	1,9099	1,9178	2,0003	2,0168
578	1	Крона	Норвегия	0,7225	0,7013	0,7065	0,7216
586	10	Рупия	Покистон	0,5347	0,5370	0,5593	0,5635
985	1	Злотий	Лаҳистон	1,4904	1,4586	1,4776	1,5501
682	1	Риёл	Арабистони Саудӣ	1,4514	1,4575	1,5200	1,5322
810	1	Рубл	Россия	0,0885	0,0917	0,0943	0,1001
960	1	СДР		7,6975	7,6374	7,8142	8,0052
702	1	Доллар	Сингапур	4,0334	3,9931	4,1177	4,2101
764	1	Бат	Таиланд	0,1684	0,1685	0,1741	0,1767
860	100	Сўм	Ўзбекистон	0,2212	0,2216	0,2300	0,2314
980	1	Гривна	Украина	0,1675	0,2376	0,2609	0,2459
752	1	Крона	Шветсия	0,6576	0,6281	0,6574	0,6685
756	1	Франк	Швейтсария	5,7604	5,6132	5,7742	5,9750
392	10	Йен	Чопон	0,4579	0,4571	0,4706	0,4814

■ Департаменти танзими асари Бонки миллии Тоҷикистон

● Ҳисоботи бонкҳо

Ҷадвали 1. Ҳисоботи тавозунии ҶСК "Ориёнбанк" барои моҳи март солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомонӣ, интиҳои давра)

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
Қисми А. Доройҳо				
Нақд	289 568	273 635	-15 933	-5,5
Гирифтани аз БМТ	57 965	75 950	17 985	31,0
Гирифтани аз бонкҳои маҳаллӣ	1 470	1 470	0	0,0
Гирифтани аз бонкҳои хориҷӣ	44 496	50 748	6 252	14,1
<i>Захира аз рӯйи қарзҳои байнибонкӣ</i>	0	0	0	0,0
Коғазҳои қиматнок	0	0	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи коғазҳои қиматнок</i>	0	0	0	0,0
Қарзҳо	922 422	1 162 551	240 129	26,0
<i>Захира аз рӯйи қарзҳо</i>	185 878	284 254	98 376	52,9
Сармоягузорӣ	3 512	3 512	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи сармоягузорӣ</i>	0	0	0	0,0
Воситаҳои асосӣ	357 296	351 144	-6 152	-1,7
Доройҳои дигар	47 137	68 823	21 686	46,0
Ҷамағӣ дар қисми А:	1 723 866	1 987 833	263 967	15,3
Қисми Б. Уҳдадорӣҳо				
Пардохт ба БМТ	65 638	23 786	-41 852	-63,8
Пардохт ба бонкҳои маҳаллӣ	23 714	31 488	7 774	32,8
Пардохт ба бонкҳои хориҷӣ	74 455	127 543	53 088	71,3
Амонатҳо	774 577	1 128 007	353 430	45,6
Уҳдадорӣҳои дигар	399 756	201 175	-198 581	-49,7
Ҷамағӣ дар қисми Б:	1 338 140	1 511 999	173 859	13,0
Қисми В. Сармоя				
Сармояи пардохташуда ва изофа	300 000	355 823	55 823	18,6
Захираҳои сармоявӣ	80 875	63 067	-17 808	-22,0
Фоида	4 851	56 944	52 093	1073,9
Қарзҳои субординарӣ	0	0	0	0,0
Ҷамағӣ дар қисми В:	385 726	475 834	90 108	23,4
Ҷамағӣ дар қисмҳои Б ва В:	1 723 866	1 987 833	263 967	15,3

**Қадвали 2. Ҳисоботи фоида ва зарари ҶСК "Ориёнбанк" барои моҳи март
солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомонӣ)**

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
Фоизҳо				
а. Гирифташуда	29 917	113 735	83 818	280,2
б. Пардохташуда	15 068	20 082	5 014	33,3
Ҳолис:	14 849	93 653	78 804	530,7
Хизматрасони қарзӣ				
а. Даромад	7 776	6 371	-1 405	-18,1
б. Харочот	643	443	-200	-31,1
Ҳолис:	7 133	5 928	-1 205	-16,9
Амалиёт бо қоғазҳои қиматнок				
а. Даромад	0	0	0	0,0
б. Харочот	0	0	0	0,0
Ҳолис:	0	0	0	0,0
Амалиёт бо асъори хориҷӣ				
а. Даромад	16 302	47 576	31 274	191,8
б. Харочот	5 490	6 918	1 428	26,0
Ҳолис:	10 812	40 658	29 846	276,0
Амалиёти ғайритавозунӣ				
а. Даромад	2 966	2 502	-464	-15,6
б. Харочот	140	92	-48	-34,3
Ҳолис:	2 826	2 410	-416	-14,7
Амалиёти дигар				
а. Даромади дигар	540	187	-353	-65,4
б. Харочоти дигар	400	421	21	5,3
Ҳолис:	140	-234	-374	-267,1
Тағйироти амалиётӣ				
а. Харочоти амалиётӣ	18 776	19 386	610	3,2
б. Даромад аз қоғазҳои захираҳо	16 085	80 862	64 777	402,7
в. Харочот аз ташкили захираҳо	26 601	128 965	102 364	384,8
Ҳолис:	-29 292	-67 489	-38 197	-130,4
Фоидаи пеш аз андоз	6 468	74 926	68 458	1058,4
Андоз аз фоида	1 617	17 982	16 365	1012,1
Даромад/харочоти фавқуллодда	0	0	0	0,0
Фоида (+)/зарари (-) соф	4 851	56 944	52 093	1073,9

**Ҷадвали 3. Ҳисоботи тавозуни ҶСК "Бонки Эсхата" барои моҳи март
солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомони, интиҳои давра)**

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомони)	Тағйирот (бо фоиз)
Қисми А. Доройҳо				
Нақд	192 277	315 456	123 179	64,06
Гирифтани аз БМТ	269 824	63 291	(206 533)	-76,54
Гирифтани аз бонкҳои маҳаллӣ	22 840	40 011	17 171	75,18
Гирифтани аз бонкҳои хориҷӣ	10 728	45 582	34 854	324,89
<i>Захира аз рӯйи қарзҳои байнибонкӣ</i>	0	351	351	0,0
Коғазҳои қиматнок	186	0	(186)	-100,00
<i>Захира аз рӯйи коғазҳои қиматнок</i>	13	0	(13)	-100,00
Қарзҳо	633 136	860 668	227 532	35,94
<i>Захира аз рӯйи қарзҳо</i>	15 774	25 506	9 732	61,70
Сармоягузорӣ	2 600	2 600	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи сармоягузорӣ</i>	0	0	0	0,0
Воситаҳои асосӣ	50 523	72 061	21 538	42,63
Доройҳои дигар	55 000	48 336	(6 664)	-12,12
Ҷамағӣ дар қисми А:	1 237 114	1 448 005	210 891	17,05
Қисми Б. Уҳдадорӣҳо				
Пардохт ба БМТ	0	0	0	0,0
Пардохт ба бонкҳои маҳаллӣ	40 080	98 695	58 615	146,25
Пардохт ба бонкҳои хориҷӣ	462 424	547 776	85 352	18,46
Амонатҳо	331 663	451 950	120 287	36,27
Уҳдадорӣҳои дигар	245 507	59 482	(186 025)	-75,77
Ҷамағӣ дар қисми Б:	1 079 674	1 157 903	78 229	7,25
Қисми В. Сармоя				
Сармояи пардохташуда ва изофа	16 344	16 344	0	0,0
Захираҳои сармоявӣ	119 904	177 774	57 870	48,26
Фоида	11 584	28 688	17 104	147,65
Қарзҳои субординарӣ	9 608	67 296	57 688	600,42
Ҷамағӣ дар қисми В:	157 440	290 102	132 662	84,26
Ҷамағӣ дар қисмҳои Б ва В:	1 237 114	1 448 005	210 891	17,05

Ҷадвали 4. Ҳисоботи фоида ва зарари ҶСК "Бонки Эсхата" барои моҳи март солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомони)

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомони)	Тағйирот (бо фоиз)
Фоизҳо				
а. Гирифташуда	42 368	58 357	15 989	37,74
б. Пардохташуда	16 280	24 011	7 731	47,49
Ҳолис:	26 088	34 346	8 258	31,65
Хизматрасони қарзӣ				
а. Даромад	54 911	118 369	63 458	115,57
б. Хароҷот	6 883	15 355	8 472	123,09
Ҳолис:	48 028	103 014	54 986	114,49
Амалиёт бо коғазҳои қиматнок				
а. Даромад	8	0	(8)	-100,00
б. Хароҷот	0	0	0	0,0
Ҳолис:	8	0	(8)	-100,00
Амалиёт бо асъори хориҷӣ				
а. Даромад	39 175	117 136	77 961	199,01
б. Хароҷот	69 266	174 277	105 011	151,61
Ҳолис:	(30 091)	(57 141)	(27 050)	89,89
Амалиёти ғайритавозунӣ				
а. Даромад	67	92	25	37,31
б. Хароҷот	428	292	(136)	-31,78
Ҳолис:	(361)	(200)	161	-44,60
Амалиёти дигар				
а. Даромади дигар	1 478	3 234	1 756	118,81
б. Хароҷоти дигар	93	109	16	17,20
Ҳолис:	1 385	3 125	1 740	125,63
Тағйироти амалиётӣ				
а. Хароҷоти амалиётӣ	26 347	34 650	8 303	31,51
б. Даромад аз коҳиши захираҳо	5 167	3 788	(1 379)	-26,69
в. Хароҷот аз ташкили захираҳо	8 432	14 535	6 103	72,38
Ҳолис:	(29 612)	(45 397)	(15 785)	53,31
Фоидаи пеш аз андоз	15 445	37 747	22 302	144,40
Андоз аз фоида	3 861	9 059	5 198	134,63
Даромад/хароҷоти фавқуллодда	0	0	0	0,0
Фоида (+)/зарари (-) соф	11 584	28 688	17 104	147,65

● Ҳисоботи бонкҳо

Ҷадвали 5. Ҳисоботи тавозунии ҶСП "Спитамен Бонк" барои моҳи март солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомонӣ, интиҳои давра)

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
Қисми А. Дориҳо				
Нақд	38 102	44 022	5 920	15,5
Гирифтани аз БМТ	46 571	133 666	87 095	187,0
Гирифтани аз бонкҳои маҳаллӣ	1 667	1 168	-499	-29,9
Гирифтани аз бонкҳои хориҷӣ	3 739	58 818	55 079	1473,1
<i>Захира аз рӯйи қарзҳои байнибонкӣ</i>	0	0	0	0,0
Коғазҳои қиматнок	0	0	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи коғазҳои қиматнок</i>	0	0	0	0,0
Қарзҳо	94 569	142 853	48 284	51,1
<i>Захира аз рӯйи қарзҳо</i>	3 523	8 781	5 258	149,2
Сармоягузорӣ	714	785	71	9,9
<i>Захира аз рӯйи сармоягузорӣ</i>	0	0	0	0,0
Воситаҳои асосӣ	14 331	26 795	12 464	87,0
Дориҳои дигар	10 333	85 147	74 814	724,0
Ҷамағӣ дар қисми А:	210 026	493 254	283 228	134,9
Қисми Б. Уҳдадориҳо				
Пардохт ба БМТ	0	0	0	0,0
Пардохт ба бонкҳои маҳаллӣ	0	6 622	6 622	0,0
Пардохт ба бонкҳои хориҷӣ	0	0	0	0,0
Амонатҳо	48 031	62 625	14 594	30,4
Уҳдадориҳои дигар	100 792	344 129	243 337	241,4
Ҷамағӣ дар қисми Б:	148 823	413 376	264 553	177,8
Қисми В. Сармоя				
Сармояи пардохташуда ва изофа	50 122	53 622	3 500	7,0
Захираҳои сармоявӣ	9 142	23 376	14 234	155,7
Фоида	1 939	2 880	941	48,5
Қарзҳои субординарӣ	0	0	0	0,0
Ҷамағӣ дар қисми В:	61 203	79 878	18 675	30,5
Ҷамағӣ дар қисмҳои Б ва В:	210 026	493 254	283 228	134,9

Ҷадвали 6. Ҳисоботи фоида ва зарари ҶСП "Спитамен Бонк" барои моҳи март солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомонӣ)

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
Фоизҳо				
а. Гирифташуда	6 096	9 994	3 898	63,9
б. Пардохташуда	3 002	7 729	4 727	157,5
Ҳолис:	3 094	2 265	-829	-26,8
Хизматрасонии қарзӣ			0	
а. Даромад	846	1 139	293	34,6
б. Харочот	59	107	48	81,4
Ҳолис:	787	1 032	245	31,1
Амалиёт бо коғазҳои қиматнок				
а. Даромад	0	0	0	0,0
б. Харочот	0	0	0	0,0
Ҳолис:	0	0	0	0,0
Амалиёт бо асъори хориҷӣ				
а. Даромад	14 845	32 586	17 741	119,5
б. Харочот	12 574	27 763	15 189	120,8
Ҳолис:	2 271	4 823	2 552	112,4
Амалиёти ғайритавозунӣ				
а. Даромад	109	0	-1	-100,0
б. Харочот	0	0	-1	0,0
Ҳолис:	109	0	-1	-100,0
Амалиёти дигар				
а. Даромади дигар	380	102	3	-73,2
б. Харочоти дигар	16	4	-1	-75,0
Ҳолис:	364	98	-1	-73,1
Тағйироти амалиётӣ				
а. Харочоти амалиётӣ	3 017	4 460	1 443	47,8
б. Даромад аз коҳиши захираҳо	180	1 270	1 090	605,6
в. Харочот аз ташкили захираҳо	1 203	1 238	35	2,9
Ҳолис:	-4 040	-4 428	-388	9,6
Фоидаи пеш аз андоз	2 585	3 790	1 205	46,6
Андоз аз фоида	646	910	264	40,9
Даромад/харочоти фавқуллода	0	0	0	0,0
Фоида (+)/зарари (-) соф	1 939	2 880	941	48,5

Қадвали 7. Ҳисоботи тавозуни ҚСП ТАҚХ "Боварӣ ва ҳамкорӣ" барои моҳи март солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомонӣ, интиҳои давра)

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
Қисми А. Доройҳо				
Нақд	11	145	134	1235,6
Гирифтан аз БМТ	0	0	-0	0,0
Гирифтан аз бонкҳои маҳаллӣ	3 497	3 251	-245	-7,0
Гирифтан аз бонкҳои хориҷӣ	0	0	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи қарзҳои байнибонкӣ</i>	0	0	0	0,0
Коғазҳои қиматнок	0	0	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи коғазҳои қиматнок</i>	0	0	0	0,0
Қарзҳо	15 216	25 025	9 809	64,5
<i>Захира аз рӯйи қарзҳо</i>	0	0	0	0,0
Сармоягузорӣ	0	0	0	0,0
<i>Захира аз рӯйи сармоягузорӣ</i>	0	0	0	0,0
Воситаҳои асосӣ	133	123	-10	-7,3
Доройҳои дигар	209	700	491	234,5
Ҳамагӣ дар қисми А:	19 066	29 245	10 179	53,4
Қисми Б. Уҳдадорӣҳо				
Пардохт ба БМТ	0	0	0	0,0
Пардохт ба бонкҳои маҳаллӣ	7 069	6 351	-718	-10,2
Пардохт ба бонкҳои хориҷӣ	0	0	0	0,0
Амонатҳо	0	0	0	0,0
Уҳдадорӣҳои дигар	6 352	16 037	9 685	152,5
Ҳамагӣ дар қисми Б:	13 421	22 389	8 967	66,8
Қисми В. Сармоя				
Сармояи пардохташуда ва изофа	4 804	5 874	1 070	22,3
Захираҳои сармоявӣ	638	638	0	0,0
Фоида	202	344	142	70,2
Қарзҳои субординарӣ	0	0	0	0,0
Ҳамагӣ дар қисми В:	5 645	6 856	1 212	21,5
Ҳамагӣ дар қисмҳои Б ва В:	19 066	29 245	10 179	53,4

Ҷадвали 8. Ҳисоботи фоида ва зарари ҶСП ТАҚХ "Боварӣ ва ҳамкорӣ"
барои моҳи марти солҳои 2014 ва 2015 (бо ҳаз. сомонӣ)

Нишондиҳандаҳо	31 мар 14	31 мар 15	Тағйирот (ҳаз. сомонӣ)	Тағйирот (бо фоиз)
Фоизҳо				
а. Гирифташуда	864	1 306	442	51,1
б. Пардохташуда	377	667	290	76,7
Ҳолис:	487	639	152	31,3
Хизматрасонии қарзӣ				
а. Даромад	0,0	0,0	0	0,0
б. Хароҷот	2,0	3,1	1	56,9
Ҳолис:	-2,0	-3,1	-1	56,9
Амалиёт бо коғазҳои қиматнок				
а. Даромад	0	0	0	0,0
б. Хароҷот	0	0	0	0,0
Ҳолис:	0	0	0	0,0
Амалиёт бо асъори хориҷӣ				
а. Даромад	4	39	35	934,7
б. Хароҷот	15	0	-15	-100,0
Ҳолис:	-12	39	51	-437,8
Амалиёти ғайритавазунӣ				
а. Даромад	0	0	0	0,0
б. Хароҷот	0	0	0	0,0
Ҳолис:	0	0	0	0,0
Амалиёти дигар				
а. Даромади дигар	1	0	-1	-100,0
б. Хароҷоти дигар	0	0	0	0,0
Ҳолис:	1	0	-1	-100,0
Тағйироти амалиётӣ				
а. Хароҷоти амалиётӣ	203	221	17	8,5
б. Даромад аз коҳиши захираҳо	0	0	0	0,0
в. Хароҷот аз ташкили захираҳо	0	0	0	0,0
Ҳолис:	-203	-221	-17	-8,5
Фоидаи пеш аз андоз	271	454	183	67,7
Андоз аз фоида	69	110	41	60,4
Даромад/хароҷоти фавқуллодда	0	0	0	0,0
Фоида (+)/зарари (-) соф	202	344	142	70,2

Меъёри истифодаи пули нақд

Шумораи зиёди амалиёти нақдӣ ва истифодаи бесобиқаи он дар муомилот муҷиби рушди “иқтисоди соягӣ”, фасоди молиявӣ ва пардохт нашудани андозу дигар пардохтҳои давлатӣ мегардад.

▼ ГАРДИШИ БЕСОБИҚАИ ПУЛИ НАҚД ДАР ТОҶИКИСТОН

Яке аз ҳуҷҷатҳои қабулнамудаи Бонки миллии Тоҷикистон “Стратегияи рушди бонкдорӣ барои солҳои 2010-2015” меъёри гардиши берун аз бонкии пули нақдро дар иқтисодиёти кишвар ҳанӯз панҷ сол муқаддам дар ҳаҷми 69,6 фоизи пули миллии ба муомилот баровардашуда, арзёбӣ карда буд. Ин нишондиҳандаро ба ҳаҷми умумии дар он давра ба муомилот

баровардаи пули нақд (3,7 млрд. сомони) баргардонем, 2,5 млрд. сомониро ташкил медиҳад. Албатта, дар 5 соли ахир аз ҷониби Ҳукумати ҷумҳурӣ ва низоми бонкдорӣ кишвар як зумра қарору барномаҳо ҷиҳати паст кардани шиддати гардиши пули нақди берун аз суратҳисобҳои бонкӣ қабулу роҳандозӣ гардидаанд. Дар доираи ҷорӣ шудани хизматрасонии қартаҳои бонкӣ, барномаҳои музди меҳнат ва нафақа тавассути

корт, барномаи ба таври электронӣ қабули пардохтҳои давлатӣ ва интернет - бонкинг аз ҷумлаи ҷолибу муосиртарин ҷорабиниҳо дар ин маврид мебошанд. Ахиран, меарзад Қарори №815 аз 30 декабри соли 2014 қабулнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистонро низ мисол овард, ки дар доираи ин ҷорабиниҳо ба имзо расидааст.

Мутаассифона, мушоҳида ва омор нишон медиҳад, ки ҷорабиниҳои тазаққурёфта бо сабабҳои гуногун ба қадри кофӣ ба шиддати гардиши пули нақд таъсир расонида натавонистаанд. Ҳарчанд ба таври расмӣ ин омор аз ҷониби мақомоти ваколатдор расонаӣ нашавад ҳам, мушоҳидаҳо аз ҳаҷми бузурги пули нақди берун аз суратҳисобҳои бонкиро собит менамояд. Ба ин девалватсия, яъне дар як муҳлати кӯтоҳ ба андозаи бесобиқа поён рафтани қурби арзи милли далел шуда метавонад.

▼ ШИДДАТИ ГАРДИШИ ПУЛИ НАҚД ДАР КИШВАРҶОИ ИДМ

Тибқи оморҳои бонкӣ, ҳаҷми гардиши пули нақд дар ҷумҳуриҳои пасошӯравӣ нисбат ба дигар кишварҳо даҳҳо баробар зиёд буда, монеаи асосии рушди иқтисодиёти ин кишварҳо ба ҳисоб меравад. Шумораи зиёди амалиёти нақдӣ ва истифодаи бесобиқаи он дар муомилот муҷиби рушди “иқтисоди соягӣ”, фасоди молиявӣ ва пардохт нашудани андозу дигар пардохтҳои давлатӣ мегардад. Ба қавли бонкдори маъруфи рус Герман Греф, “Россия бо касофати ин масъала солоне 8 фоиз камтар ММД-ро дастрас менамояд”. Ҳаҷми гардиши пули нақд дар иқтисодиёти Россия ба 25 фоизи пули ба муоми-

лот баровардашуда муайян шудааст. Ин нишондиҳанда дар дигар ҷумҳуриҳо аз ҳаҷми нишондиҳандаҳои Россия болотар буда, масъалаи мазкур мубраму ҳалталаб мебошад. Аз ин хотир, имрӯз дар Украинаву Озорбойҷон ва Қазоқистону Россия ҷихати пешгирӣ ва паст кардани шиддати гардиши бесобиқаи пули нақд чораҳои амалӣ андешида мешавад.

Аз ҷумла, Вазорати молияи ФР лоиҳаи барномаеро ба ҳукумати кишвар пешниҳод намудааст, ки тибқи он муомилот бо пули нақд маҳдуд карда мешавад. Лоиҳаи барномаи номбурда ҳаҷми муомилот бо пули нақдро барои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ дар ҳудуди кишвар то 600 ҳаз. рубл иҷозат медиҳад. Дар ҳолати маблағи пардохт аз меъёри муайяншуда боло рафтани ҳаҷми муайяншуда (600 ҳазор рубл) бо пули нақд ва боқимондаи маблағ танҳо тавассути суратҳисобҳои бонкӣ бояд пардохт шаванд.

▼ МЕЪЁРИ МАҲДУДИЯТ ДАР КИШВАРҲОИ ҶАҶОН

Дар ИМА, Фаронса, Белгия, Италия, Юнон ва Мексика маҳдудияти меъёри пардохт бо пули нақд аз миёнаҳои асри гузашта ҷорӣ шудааст. Масалан, барои харидҳои бузург аз қабилҳои автомобил, хона ва ғайра меъёрҳо аз 10 000 долл. ИМА то 100 000 долл. ИМА-ро ташкил медиҳанд. Норвегия, Нидерландия, Австрия тамоман аз истифодаи пули нақд даст кашидаанд. Олмон, Испания, Шветсия ва Литва бошанд, масъалаи манъи харидҳоро бо пули нақд ба нақша гирифтаанд.

Дар Иттиҳоди Аврупо ҳамагӣ 10 фоизи амалиётҳо тавассути пули нақд анҷом меёбанд. Ин амалиётҳо дар Шветсия ҳамагӣ 3 фоизро ташкил дода, як идда бонкҳои ин кишвар аз қабули маблағҳои нақдӣ канораҷӯӣ мекунанд.

Сиёсати устуворро дар ин маврид ҳукумати Италия раҳандозӣ намудааст. Италия ҳама гуна амалиёти ҳаҷми пардох-

О.Муродов, коршиноси соҳаи бонкдорӣ, сардори Шуъбаи таҳлил ва баҳогузориҳои ширкати аудитори "BMG Audit"

ташон бо пули нақди аз 1000 евро болобударо барои аҳолии маҳаллӣ манъ намуда, танҳо хориҷиён имкони аз меъёри муайяншуда зиёд харидорӣ намуданро доро мебошанд.

Испания бошад, тамоми амалиёт бо пули нақд аз 2500 евро ҳангоми муомилаҳои тичоратӣ манъ карда, соҳаи сохтмон ва фурӯши манзил таҳти назорати қатъии ҳукумат қарор дорад. Маҳдудият на танҳо барои испаниҳо, балки ба хориҷиён ҳам тааллуқ дорад.

Булғористон ҳамаи ҳисоббаробаркуниҳоро бо пули нақд дар ҳаҷми 15 000 лев (баробар ба 7 500 евро) муайян карда, барои нақзи қонуни мазкур шахсони воқеӣ ба миқдори 25 фоиз ва ҳуқуқӣ ба андозаи 50 фоизи маблағи харидуфурӯш ҷарима карда мешаванд.

▼ УСУЛИ ИМТИЁЗНОК ДАР ҶИНДУСТОН

Ҷиндустон масъалаи мазкурро бо ташаббус ва дастгирии иттиҳодияҳои тичоратӣ ҳаллу фасл менамояд. Таваҷҷуҳи иттиҳодияҳои тичоратии Ҷинд ба рушди пардохтҳои ғайринақдӣ дар он зоҳир мешавад, ки дар бонкҳо нархи коркарди як амалиёт барои истифодаи корти дебетӣ ва ё амалиёти ғайринақдӣ муассисаҳои савдою хизматрасонӣ қариб 10 баробар арзонтар аз иҷрои амалиётҳо барои гирифтани пули нақд мебошад. Гуфтан ҷои аст, ки бонкҳо ба мизочон барои ба таври ғайринақдӣ муомила кардан, имтиёзҳои хуб пешниҳод мекунанд, аз ин хотир таваҷҷуҳи мизочон низ ба ин шакли пардохт зиёд ба назар мерасад.

Ҷамҷунин, бо мақсади рушди пардохт тавассути қартаҳои бонкӣ дар муассисаҳои хурд ва миёнаи савдо дар Ҷиндустон, нархи терминалҳои пардохтӣ аз ҷумла POS-терминалҳо дар натиҷаи ҳамкориҳои ширкати маҳаллии Linkwell Telesystems бо Низоми байналмилалӣ пардохтии Visa ва ба роҳ мондани истеҳсоли онҳо дар дохили кишвар, ин таҷҳизот ба қадри 50 фоиз арзонтар карда шудааст.

Ҳаҷми гардиши пули нақд дар иқтисодиёти Россия баробар ба 25 фоизи пули ба муомилот баровардашуда муайян шудааст. Ин нишондиҳанда дар дигар ҷумҳуриҳо аз ҳаҷми нишондиҳандаҳои Россия болотар буда, масъалаи мазкур мубраму ҳалталаб мебошад.

▼ МЕЪЁРИ МУОМИЛАИ НАҚДИ ДАР ЧИН

Тамоми ташкилотҳои бучетӣ ва корхонаҳои бузургу миёнаи кишвари Чин музди меҳнатро тавассути қартаҳои бонкӣ мегиранд. Аз ин хотир, ҳиссаи аъзаи кортҳои ин кишвар дар доираи барномаи “маош” бароварда шудааст. Ҳамзамон, бо мақсади танзим ва рушди пардохтҳои ғайринақдӣ қартаҳои корпоративӣ (“қартаҳои расмӣ”) ба муомилот бароварда шудааст, ки тавассути он маблағҳо барои сафари хизматӣ, хароҷоти хоҷагидорӣ ва намояндагии корхонаҳо пардохт карда мешаванд.

Соли 1988 тибқи санади маъмурии Бонки Мардумии Чин меъёри ҳисоббаробаркунӣ бо пули нақд барои ташкилотҳо дар ҳаҷми 50 ҳазор юан (баробар ба 7400 долл. ИМА) муайян карда шуд. Ин тартиби қабулшуда имконияти истифодаи пули нақдро барои ҳисоббаробаркуниҳо маҳдуд карда, барои рушди муомилоти ғайринақдӣ мусоидат мекунад.

▼ МЕЪЁРИ ҲАТМИИ ҚАБУЛИ ПАРДОХТ ТАВАССУТИ КОРТ

Яке аз кишварҳои тараққиқардаи Осиё-Кореяи Чанубӣ ҷиҳати ҳавасмандгардонии истифодабарандагони қартаҳои бонкӣ, аз пешниҳоди имтиёзҳо барои андоз ба муассисаҳои савдо ва хизматрасоние, ки ба қабули пардохтҳо тавассути корт фаъолият мекунанд, аз кам кардани андоз аз даромади шахсони воқеии дорандагони қартаҳои бонкӣ, истифода мебарад. Кам кардани андоз аз даромади шахсони воқеӣ барои до-

рандагони кортҳо дар Кореяи Чанубӣ ба ҳаҷми хариди кардашон бо корт вобаста буда, то 4000 долл. ИМА-ро дар як сол ташкил медиҳад.

Ҳамзамон, тавассути санадҳои меъёрӣ ҳаҷми максималии пешниҳоди қарзҳо бо пули нақд маҳдуд карда шудааст. Ин меъёр барои қартаҳои кредитӣ барои як моҳ 610 долл. ИМА муайян шудааст. Тибқи талаботи ҳукумат, ҳамаи муассисаҳои савдои Кореяи Чанубӣ, ки ҳаҷми солонаи савдошон аз 18 000 долл. ИМА болотар аст, ҳатман қабули пардохтҳоро тавассути корт бояд анҷом диҳанд.

▼ СИЁСАТИ МОНИТАРИИ САХТУ ОҲАНИН ДАР БЕЛГИЯ

Дар Белгия баъзе аз санадҳои меъёрӣ ва ҳуқуқӣ қабул шудаанд, ки барои маҳдуд намудани доираи истифодаи пули нақд равона карда шудаанд. Тибқи фармон, аз соли 1967 барои муассисаҳои савдо ва хизматрасонӣ аз 250 евро зиёд ҳисоббаробаркуниҳоро бо пули нақд ва ё чек манъ мекунад. Барои хариду фурӯши амволи манқул низ мувофиқи фармони мазкур, пардохтҳо бо пули нақд бояд аз 10 фоизи маблағи умумӣ, дар ҳолате, ки он аз 15 000 евро зиёд набошад, иҷозат дода мешавад. Боқӣ маблағ бояд тавассути ҳисобҳои бонкӣ пардохт карда шавад.

Ҳамчунин, тибқи дигар санадҳои меъёрии Белгия як идда андозҳо, аз қабили андоз аз даромади шахсони воқеӣ, андоз барои мерос ва ғайраҳо танҳо тавассути ҳисобҳои бонкӣ пардохт карда мешаванд.

▼ ТАҲФИФ ҲАНГОМИ ХАРИД БО КОРТ

Солҳои 80-уми асри гузашта дар марҳилаҳои аввалини гузариш ба пардохтҳои ғайринақдӣ, бонкҳои Финландия созишномаҳо оид ба комиссияи байнибонкии ба сифр баробарро барои қартаҳои дебети низоми миллии қартаҳои пардохтӣ ба имзо расониданд. Нишондиҳандаи асосии созишномаи мазкур ҳаҷми маблағи комиссияи байнибонкӣ барои хизматрасонӣ ва амалиёт бо қартаҳои пардохтӣ дар тамоми низоми бонкии кишвар ройгон ба роҳ монда шуда буд. Ин восита ба ҳавасмангардӣ ва ҷалбу

нуфузи хизматрасонии мазкур ҳамаҷониба мусоидат намуд. Ҳамзамон, бояд қайд кард, ки ҳангоми гузариш ба Фазои ягонаи пардохтҳои аврупоӣ (евро) Финландия ҳам тартиб ва қоидаҳои низоми хизматрасониҳояшро ба он мутобиқ гардонид, пардохти комиссия барои хизматрасонии кортхоро дар ҳаҷми 0,19 фоиз аз маблағи амалиёт, дар ҳоле, ки дар тамоми кишварҳои Иттиҳоди Аврупо меъёри пасттарин 0,2 фоиз муайян шудааст, нигоҳ медорад.

▼ КАМТАРИН ҲИССАИ ПУЛИ НАҚД

Дар Бритониёи Кабир, ки ҳиссаи пули нақди берун аз бонкҳо дар гардишбуда, дар сатҳи пасттарин (3,8 фоиз) қарор дорад, соли 1997 аз тарафи ҳукумат барномаи “Корти давлатии харид” (Government Procurement card ё GPC) ҷорӣ карда шуд. Барномаи мазкур ба хизматчиёни давлатӣ имкони хариди молҳои чаканаро бевосита аз таъминкунандагон, тавассути қартаҳои давлатии харид (GPC) фароҳам меорад. Ҳанӯз аз замони ҷорӣ намудан, барномаи номбурда дар Бритониёи Кабир дастгирӣ ва тавачҷуҳи зиёди аҳолиро ба худ ҷалб намуд. Аз ҳама зиёд соҳаҳои тандурустӣ, маориф ва ҳадамоти ёри таъҷилӣ бо барномаи мазкур фаро гирифта шуд. Соли 1998 ҳамагӣ 12 барномаи GPC агар ҷорӣ шуда бошад, теъдоди онҳо дар соли 2005 ба 800 адад расид. Ҳаҷми харид бошад, тавассути GPC аз 200 млн. фунт стерлинги соли 2001 то 700 млн. фунт стерлинг дар соли 2003 боло рафт.

▼ МЕЪЁР БА ХОТИРИ ПЕШГИРИИ БУҲРОН

Мавҷи 2-юми буҳрони ҷаҳонии молиявӣ бо “ҷанги шадиди асъорӣ” оғоз гардид, ки иқтисодҳои

азими оламо ба ларза овардааст. Насими сарди ин буҳрон ин дафъа дар як муддати кӯтоҳ ба молиёти Тоҷикистон, хусусан қурби пулли миллӣ таъсири амиқ мерасонад. Тоҷикистон ҳам дар қатори дигар кишварҳои ҷаҳон дар ҷустуҷӯ ва дарёфти роҳу василаҳои пешгирӣ ва муътадил гардонидани оқибатҳои ин буҳрон қарор дорад. Биноан, дар доираи ҷорабиниҳои зиддибуҳронӣ ҷорӣ намудани таҷрибаҳои дар боло тазаккурёфта шояд аз ғоидаи холӣ набошад. Моҳиятан, ҷорӣ намудани аксари таҷрибаҳои номбурда, барои фаъолияти муназзами низоми бонкӣ ва иқтисодиёти кишвар мутобиқ мебошанд. Бахусус, вобаста ба хусусияти бозори бонкӣ, ҷорӣ намудани маҳдудият ва муайян кардани меъёр барои муомилот бо пули нақд, пешниҳоди имтиёз ва тахфифу гузаштҳо барои амалиётҳои ғайринақдӣ, таъмини кафолатҳо барои ҳифзи манфиатҳои дорандагони корт, паст кардани комиссияҳои байнибонкӣ, ҳавасмандгардонии муассисаҳои савдо ва хизматрасонӣ ҳангоми муомила бо пардохти ғайринақдӣ ва аз бочу пардохтҳои давлатӣ озод кардани воридоти таҷҳизоти технологияҳои пардохтӣ барои рушди амалиётҳои ғайринақдӣ ва аз байн бурдану паст кардани шиддати гардиши бесобиқаи пули нақд дар иқтисодиёт, самарабахш мебошанд.

О.Муродов,

*коршиноси соҳаи бонкдорӣ,
сардори Шӯъбаи таҳлил ва баҳогузориш
ширкати аудиторию “BMG Audit”*

Рӯйхати адабиёт

1. Обзор сферы использования наличных денег в Российской Федерации и зарубежных странах.
2. Указание Банка России N2003-У "О внесении изменения в пункт 2 указания Банка России от 20 июня 2007 года N1843-У "О предельном размере расчетов наличными деньгами и расходовании наличных денег, поступивших в кассу юридического лица или кассу индивидуального предпринимателя" от 28 апреля 2008 г.
3. Сомонаи <http://www.consultant.ru> "Справочная информация: "Расчет наличными деньгами в Российской Федерации".
4. Сомонаи www.newsru.co.il матлаби "Правительство утвердило ограничение использования наличных".
5. Сомонаи www.audit-it.ru матлаби "Ограничение оборота наличных денег и расчетов наличными".
6. Суроғаи <http://protivkart.org/main/1164-razrabotan-zakon-ob-ogranichenii-oborota-nalichnyh-deneg.html> матлаби "Разработан закон об ограничении оборота наличных денег".
7. Дмитрий Анатольевич Кочерги. Учебник "Электронные деньги".

НАҚШИ ТАШКИЛОТҲОИ ҚАРЗӢ ДАР РУШДИ КИШОВАРЗӢ

Бояд тазаккур дод, ки дар пешрафту тараққиёти кишоварзии мамлакат на танҳо саҳми Вазорати кишоварзӣ ва кишоварзони Тоҷикистон, балки нақши ташкилотҳои қарзӣ низ калон аст. Дар тамоми давлатҳои пешрафтаи ҷаҳон ҳам ҳукуматҳо ва ҳам ташкилотҳои қарзӣ дар доираи барномаҳои махсуси давлатӣ соҳаи кишоварзии кишварро кумак менамоянд.

Тибқи маълумоти Вазорати кишоварзии ҷумҳурӣ, имрӯз теъдоди хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ), ки шакли асосии хоҷагидорӣ дар соҳаи кишоварзӣ ба ҳисоб мераванд, дар ҷумҳурӣ 150 ҳазор ададро ташкил медиҳанд.

Имрӯз дар ҷумҳурӣ (аз рӯйи маълумоти сомонии Бонки миллии Тоҷикистон) 17 Бонк, 1 Ташкилоти қарзии ғайрибонкӣ, 42 Ташкилоти амониатии хурд, 42 Ташкилоти қарзии хурд ва 36 Фонди қарзии хурд фаъолият мекунанд, ки ҳар яки онҳо сандуқи қарзӣ доранд ва ҳар яки онҳо метавонанд, дар рушди кишоварзии кишварамон саҳми худро гузоранд.

▼ МАБЛАҒГУЗОРИ БА СОҲАИ КИШОВАРЗӢ

Дар давоми соли 2014 ташкилотҳои қарзӣ ба соҳаи кишоварзии мамлакат ба андозаи 1 023,6 млн. сомонӣ қарзҳо пешниҳод намудаанд, ки ин 12 фоизи тамоми қарзҳои ба соҳаҳо пешниҳодгардидаро ташкил менамояд (*нигаред ба ҷадвали 1*). Ҳаҷми маблағи қарзҳои ба соҳаи кишоварзӣ пешниҳодгардида агарчӣ нисбат ба соли 2013 ба

маблағи 229,4 млн. сомонӣ афзоиш ёфта бошад ҳам, вале дар қиёс ба қарзҳои сандуқи қарзии ҷумҳурӣ нисбат ба соли 2013 ба андозаи 0,05 фоиз камтар аст. Яъне, агар дар соли 2013 ҳаҷми қарзҳои соҳаи кишоварзӣ 12,09 фоизи сандуқи қарзии ҷумҳуриро ташкил намояд, дар соли 2014 ин нишондиҳанда ба 12,04 фоиз баробар аст.

Аммо, чунин ба назар мерасад, ки ҳар қадаре нисбат ба соҳаи кишоварзӣ кумаку дастгириӣ шавад,

хамон қадар эҳсоси қарахтӣ ва қафомонии ин соҳа ҳис мегардад. Аз як тараф афзоиши аҳоли, аз тарафи дигар бештар шудани сабади истеъмолии мардум ва мунтазам зиёд гардидани талаботи рӯзмарраи истеъмолкунандагон низ ба ин сабаб шуда метавонад.

Тибқи маълумоти Вазорати кишоварзии ҷумҳурӣ, имрӯз теъдоди хоҷагиҳои деҳқонӣ (фермерӣ), ки шакли асосии хоҷагидорӣ дар соҳаи кишоварзӣ ба ҳисоб мераванд, дар ҷумҳурӣ 150 ҳазор ададро ташкил медиҳанд. Бояд қайд намуд, ки имрӯз истеҳсолкунандагони маҳсулоти кишоварзӣ ва коркарди он дар ҷумҳурӣ ба қарзҳои имтиёзнок, низоми андозии мувофиқ, маблағгузори пурсамар, лизинг ва дастрасӣ ба натиҷаҳои иноватсионӣ ниёз доранд. Лозим ба ёдоварист, ки дар Паёми имсолаи Президенти кишвар Роҳбари давлат дар ин самт қайд намуд, ки “Нақш ва саҳми соҳаи кишоварзӣ дар таъмини амнияти озуқаворӣ мамлакат, рушди соҳаҳои саноат, афзоиши имконияти содироти кишвар ва таъсиси ҷойҳои нави корӣ бисёр муассир мебошад”. Бинобар ҳамин, дастгирии ин соҳа аз тарафи ташкилотҳои қарзӣ шарт ва зарур аст.

▼ КАРТОШКАПАРВАРӢ – СОҲАИ БА МАБЛАҒГУЗОРӢ НИЁЗДОШТА

Тасаввур намоед, ҳар сол чӣ қадар картошкаву помидору бодрингу дигар анвои сабзавоту мевачот аз хориҷи кишвар вориди бозорҳои Душанбе мегардад. Акнун тасаввур намоед, чиҳати ворид гаштани чунин сабзавоту мевачот аз хориҷи кишвар чӣ миқдор асёр лозим мешавад ва агар ин миқдор

О.Сафолов, иқтисодчии БДА
ҚТ “Амонатбанк”

Аз рӯйи маълумоти дастрасгашта, имрӯз дар ҳудуди 60-70 гектар боғҳо дар Тоҷикистон тавассути обёри қатрагӣ обёрӣ карда шудаасту халос.

маблағ дар ҷумҳурӣ монад, ба иқтисодии мамлакат чӣ қадар фоида меорад...

Ҳамагӣ чанд сол пештар дар ҷумҳурӣ, қариб нисф ва ё зиёдтар аз нисфи сементи ба фуруш мерафта аз хориҷи кишвар ворид мешуд. Ҳукумати ҷумҳурӣ бо ҷалби маблағгузорӣ дар ин самт тавонист на танҳо воридоти сементи аз хориҷ қатъ намояд, балки Тоҷикистонро ба қатори содиркунандагони ин намуди маҳсулот дохил гардонад.

Модоме, ки бо маблағгузорӣ дар сохтмону ба истифодадиҳии заводу корхонаҳои сементбарорӣ воридоти семент аз хориҷи кишвар барҳам хӯрд, чаро бо чунин тарзу усул воридоти картошка низ аз хориҷ барҳам дода нашавад? Заминҳои оби мавзёҳои картошкапарварии ҷумҳурӣ сад дар сад метавонанд, тамоми аҳолии кишварро бо ин намуди маҳсулот таъмин намоянд. Фақат зарур аст, дар ин самт ва дар ин соҳа маблағгузорию дуруст роҳандозӣ кунанд.

Аммо, набояд фаромӯш намуд, ки истеҳсоли картошка чун истеҳсоли семент нест, ки ашёи хомро ба таҷҳизот ворид намоию тугмачаро пахш карда, аз он тарафи таҷҳизот семент истеҳсол гардад. Барои ҳосили хуби картошка гирифтани меҳнати дақиқкорона ва пурмасъулияте лозим аст, ки имрӯз соҳаи кишоварзии ҷумҳурӣ ба ин гуна заҳмат ниёз дорад. Чунки худ кишоварзӣ ҳамеша дар ҳама давру замон заҳмати бештарро талаб менамуд.

Имрӯз барои зиёд истеҳсол намудани картошка чӣ талошҳое, ки намекунанд. Дар аксар ноҳияҳои ҷумҳурӣ, бахусус минтақаи Рашт

барои дастгирии соҳаи мазкур чунин иқдом ба роҳ монда шудааст, ки ҳар як корхонаву муассисаи ноҳия бояд картошка кишт намояд. Аз ин рӯ, дар моҳҳои апрел - май намоёндагони қариб тамоми ташкилоту муассисаҳои ин ноҳияҳо барои гирифтани қарзи бонкӣ чиҳати кишту кори картошкаи ватанӣ ба ташкилотҳои қарзии ноҳия, хусусан бонки давлатӣ муроҷиат менамоёнд.

Ин маърака боиси он гардидааст, ки дар ноҳияҳои минтақаҳои зикршуда шумораи қарзҳои пешниҳодгардида аз тарафи ташкилотҳои қарзӣ дар фасли баҳор меафзояд. Дар баробари ин, зарурият ба қарз аз тарафи аҳоли дар мавсими кишту кор бештар мегардад ва ҳамчунин, барои ба муҳочирати қарз сафар намудан низ муштариёни қарзгирро дар назди ташкилотҳои қарзӣ зиёд менамояд. Аз ин рӯ, ташкилотҳои қарзии ин минтақаҳо зарур аст, маҳз дар ин мавсим барои дастгирии ин соҳа фаъл шаванд.

Дар соли 2014 дар фасли баҳор нархи тухмии картошка ба 4-5 сомонӣ расид. Дар ин давра кишоварзони ноҳияҳои картошкапарвар тухмиро бо нархи баланд харидорӣ намуданд. Аксари картошкапарвароне, ки аз ташкилотҳои қарзӣ барои харидани тухмӣ қарз мегирифтанд, шикоят аз он мекарданд, ки имсол барояшон соли гарону пур аз хавф аст. Вобаста ба ин масъала, Ҳукумати Ҷумҳурии вазро омӯхта ба он даҳлат намуд ва ба ташкилотҳои қарзӣ супориш дода шуд, ки дар ин самт кишоварзонро кумак намоёнд. Ин буд, ки бонки давлатӣ ва дигар ташкилотҳои қарзии кишвар барои картошкапарварон қарзҳои имтиёзнок ҷудо намуданд.

Лозим ба ёдоварист, ки ҳар сол БДА ҶТ “Амонатбонк” дар ин самт бетафовут набуда, саҳми худро дар соҳаи кишоварзии кишвар мегузорад. Қарзҳои имтиёзноки ба соҳаҳои пахтақорӣ, картошкапарварӣ пешниҳодшаванда ва ё иҷозаи то 20 фоизи сандуқи қарзиро барои пешрафти хоҷагиҳои деҳқонӣ истифода намудан, худ далели он аст, ки дастгирию кумак дар пешрафти соҳаи кишоварзии мамлакат аз тарафи бонки

давлатӣ сураат мегирад.

Вале, новобаста ба ҷидду ҷаҳди Ҳукумати кишвар ва дастгирии ташкилотҳои қарзӣ, ҳосили картошка дар соли 2014 нисбат ба соли 2013 камтар гардид. Агар дар соли 2013 ҳосили картошкаи ҷамъиятӣ, деҳқонӣ ва аҳоли дар якҷоягӣ дар мамлакат 1 115 596 тоннаро ташкил намоёнд, пас ин рақам дар соли 2014 ба 853 714 тонна баробар буд, ки ин 76,5 фоизи ҳосили соли 2013-ро ташкил медиҳад.

▼ МАБЛАҒГУЗОРИ ДАР САМТҲОИ НАВИНИ КИШОВАРЗӢ

Имрӯз вақти он расидааст, ки дар соҳаи кишоварзии кишвар роҳҳои нави замонавиро бояд интихоб намоём. Ба андешаи банди, дар соҳаи кишоварзӣ се самте аст, ки ташкилотҳои қарзӣ бояд маҳз дар ин самтҳо кишоварзони мамлакатро бештар маблағгузорӣ намоёнд:

1. Обёрии қатрагӣ;
2. Сохтмони гармхонаҳо;
3. Сохтмони сардхонаҳо барои меваю сабзавот.

▼ ОБЁРИИ ҚАТРАГӢ

Мутаассифона, дар кишвари мо низоми обёрикунонии қатрагӣ хеле кам ба назар мерасад. Дар Тоҷикистон кам нестанд заминҳои, ки бо обёрии қатрагӣ метавон онҳоро сероб намуда, ҳосили дилхоҳ ба даст овард. Аксари минтақаҳои кишварамон бо вучуди минтақаи дорой сарчашмаи обҳои тоза будан, аз беобии заминҳои бекорхобида танқисӣ мекашанд. Дар ин ҳолат, аз ин намуди обёрикунӣ истифода намудан хеле муфид аст. Ин намуди обёрикунонӣ маблағи бештарро талаб менамоёнд, вале таҷрибаи ҷаҳонӣ нишон медиҳад, ки ҳосилнокӣ аз ин намуди обёрикунонӣ хело хубу самаранок аст.

Аз рӯи маълумоти дастрасашта, имрӯз дар ҳудуди 60-70 гектар боғҳо дар Тоҷикистон тавассути обёрии қатрагӣ обёрӣ карда шудаасту халос. Обёрии қатрагӣ дар самти сабзавотҳои гуногуни хоҷагии қишлоқ бошад хеле камтар аст.

Соли 2014 БДА ҚТ “Амонат-банк” дар ноҳияи Мастчоҳ як лоиҳаи калонро дар самти сохтмону ба истифодадиҳии гармхонаҳо тавассути хати қарзӣ дар ҳаҷми зиёда аз 4 млн. сомонӣ маблағгузорӣ намуд, ки тибқи он дар майдони 7 гектар заминҳои бекорхобида 35 адад гармхонаҳо бо усули чинӣ сохта ба истифода дода шудааст.

БДА ҚТ “Амонатбанк” дар соли 2014 яке аз лоиҳаҳоеро бо харчи қариб 5 млн. сомонӣ дар самти обёри қатрагӣ ба соҳаи пиёзпарварӣ дар деҳаи “Гулистон”-и ноҳияи Қ. Румӣ амалӣ намуд, ки тавассути ин лоиҳа зиёда аз 50 гектар заминҳои бекорхобидаи ноҳияи мазкур бо обёрикунии қатрагӣ обёрӣ карда шуд. Имрӯз ҚДММ “Навобод 1” аз ин заминҳо ҳосили хело хуб ба даст оварда, ба хорич аз кишвар ба фуруш мебарорад.

СОХТМОНИ ГАРМХОНАҲО

Бояд қайд намуд, ки сохтмону ба истифодадиҳии гармхонаҳо дар кишвар ҷавобгӯии талабот нест. Гарчанде, ки дар солҳои Шӯравӣ дар баъзе минтақаҳои ҷумҳурӣ бархе аз гармхонаҳо бо усули шӯравӣ сохта шуда каму беш амал менамуд, вале дар даврони истиқлолият онҳо ё вайрону валангор шуда аз кор баромаданд ё имрӯз аксарашон корношоам гардидаанд. Аммо дар панҷ – даҳ соли истиқлолият дар як қисми минтақаҳои ҷумҳурӣ бо усули чинӣ чандин гектар

Ҷадвали 1. Пешниҳоди қарзҳо аз тарафи ташкилотҳои қарзӣ ба соҳаҳо дар солҳои 2013-2014 (бо сомонӣ)

Соҳаҳои қарз	Қарзҳои додашуда		Фарқият
	2013	2014	
Ҳамагӣ	6 571 026 448	8 498 688 536	1 927 662 088
Кишоварзӣ	794 238 397	1 023 645 655	229 407 258
Растанипарварӣ	471 750 765	629 748 331	157 997 566
Пахтакорӣ	285 975 080	418 221 533	132 246 453
Ғаллакорӣ	47 972 770	42 285 282	-5 687 487
Боғкорӣ	17 732 494	12 939 980	-4 792 514
Токпарварӣ	612 610	2 089 583	1 476 973
Картошкапарварӣ	45 711 253	56 035 722	10 324 470
Намудҳои дигари растанипарварӣ	73 624 058	98 174 730	24 550 673
Чорвопарварӣ	112 060 173	190 054 170	77 993 997
Ҳайвони калони шохдор	83 861 368	131 250 804	47 389 437
Ҳайвони хурди шохдор	20 485 939	30 165 310	9 679 371
Аспарварӣ	1 210 490	3 550 468	2 339 978
Намудҳои дигари чорвопарварӣ	5 253 405	18 929 205	13 675 800
Парандапарварӣ	18 262 137	13 304 750	-4 957 387
Ғайраҳо	191 845 572	187 582 587	-4 262 985
Замбурпарварӣ	7 705 966	10 236 617	2 530 651
Моҳипарварӣ	1 133 069	2 727 921	1 594 852
Захиракунии маҳсулоти кишоварзӣ	1 612 696	11 506 863	9 894 167
Гирифтани нуриҳои минералӣ, маводи сӯхту молиданӣ, қисмҳои эҳтиётӣ ва дигарҳо барои эҳтиёҷоти кишоварзӣ	6 910 951	7 819 390	908 439
Хариду фуруши маҳсулоти кишоварзӣ (ба ғайр аз пахта)	21 208 171	10 155 524	-11 052 647
Хариду фуруши пахта	118 548 636	104 981 731	-13 566 904
Ғайраҳо	34 570 085	38 620 930	4 050 845
Саноат	1 305 606 182	1 072 899 152	-232 707 030
Сохтмон	678 835 231	1 345 028 215	666 192 984
Нақлиёт	256 358 416	440 147 821	183 789 405
Ҳӯроки умумӣ	24 463 256	24 466 201	2 945
Хизматрасонӣ	310 447 233	339 746 497	29 299 264
Савдои хориҷӣ	1 661 204 590	1 818 420 134	157 215 544
Миёнаравии молиявӣ	32 810 954	264 253 154	231 442 200
Истеъмолот	987 055 198	1 243 028 559	255 973 361
Дигар соҳаҳо	520 006 991	927 053 146	407 046 155

Ҷадвали 2. Истеҳсоли картошка дар ҷумҳурӣ дар солҳои 2013 ва 2014

	Соли 2013				Соли 2014				с.2014 нисб. с.2013. %
	ҷамъиятӣ	деҳқонӣ	аҳоли	ҳамагӣ	ҷамъиятӣ	деҳқонӣ	аҳоли	ҳамагӣ	
Ҳамагӣ дар ҷумҳурӣ	74 593	444 249	596 754	1 115 596	91 729	343 448	418 537	853 714	76,5
ВМКБ	914	37 265	19 781	57 960	879	34 318	18 748	53 945	93,1
Сугд	48 321	160 586	223 015	431 922	51 331	146 760	127 476	325 567	75,4
Хатлон	13 364	78 217	192 987	284 568	8 053	54 608	164 356	227 017	79,8
ш. Душанбе	0			0				0	
НТҶ	11 994	168 181	160 971	341 146	31 466	107 762	107 957	247 185	72,5

гармхонаҳо сохта шуда ба истифода дода шуданд. Имрӯз дар ҷумҳурӣ ҳаҷми гармхонаҳо аз рӯи маълумоте, ки аз Вазорати кишоварзӣ дастрас гардид, ҳамагӣ майдони 88,14 гектарро ташкил менамояд, ки мутаассифона, ин хело кам аст. Аз ин майдон 54,8 гектар ё 62,1 фоизи гармхонаҳо ба ду ноҳия ва ду шаҳр рост меоянд: ноҳияҳои Ёвон, Рӯдакӣ ва шаҳрҳои Б. Ғафуров ва Норақ. Дар дигар минтақаҳо мутаассифона, ба ин соҳаи хубу сардаромад маблағгузорӣ ва таваҷҷуҳ зоҳир намегардад.

Дар ҷаҳони имрӯза намудҳои нави гармхонаҳои замонавӣ сохта мешавад, ки тамоми фаъолият дар он автоматикунонидашуда аст. Масалан, дар чунин гармхонаҳо ҳар як бех помидор ва ё дигар намуди сабзавот, тавассути компютер назора мегардад ва ҳуди таҷҳизот ҳар як буттаро ба таври автоматӣ бо обу нуриҳо таъмин менамояд. Ҳосилнокӣ аз чунин гармхонаҳо ба маротиб зиёд аст. Аз ин рӯ, маблағгузори ташкилотҳои қарзӣ дар ин самт ба истеҳсоли маҳсулоти соҳаи кишоварзӣ мамлакат набзи тоза бахшида, ин соҳаро тақвият мебахшад.

Соли 2014 БДА ҶТ “Амонатбанк” дар ноҳияи Мастҷоҳ як лоиҳаи

калонеро дар самти сохтмону ба истифодадиҳии гармхонаҳо тавасути хати қарзӣ дар ҳаҷми зиёда аз 4 млн. сомони маблағгузорӣ намуд, ки тибқи он дар майдони 7 гектар заминҳои бекорхобида 35 адад гармхонаҳо бо усули чинӣ сохта ба истифода дода шудааст.

Қайд кардан ба маврид аст, ки БДА ҶТ “Амонатбанк” нисбат ба он лоиҳаҳо, ки барои истеҳсоли коркарди маҳсулоти соҳаи кишоварзӣ равона шудаанд, аҳамияти ҷиддӣ дода, амалӣ намудани онҳоро аз самтҳои афзалиятноки фаъолияти қарзии худ меҳисобад. Имрӯз помидору бодиринги истеҳсолнамудаи гармхонаҳои бо маблағгузори БДА ҶТ “Амонатбанк” дар ноҳияи Мастҷоҳ сохташуда, дар фаслҳои зимистону баҳор дар бозорҳои Хучанду Душанбе ба фурӯш мераванд.

▼ САРДХОНАҲО

Бояд тазаккур дод, ки то вақте, ки шумораи сардхонаҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон рушд намекунад, мо мевачотамонро ба таври васеъ ба хориҷ бароварда наметавонем. Тамоми давлатҳои пешрафтае, ки ба содироти меваю сабзавот машғуланд, сардхонаҳо доранд,

ки дар онҳо меваю сабзавоти соҳаи кишоварзӣ муддатҳои тӯлонӣ нигоҳ дошта мешаванд. Ангур ва ё себу ноке, ки дар фасли тирамоҳ ба даст меояд, то мавсими дигар дар сардхона онро нигоҳ доштан мумкин аст.

Солҳои охир дар баъзе минтақаҳои ҷумҳурӣ, бахусус дар ноҳияҳои Ҳисору Шаҳринав ва шаҳри Турсунзода сардхонаҳои одӣ сохта мешавад, ки то фаслҳои дигар меваи ангурро тару тоза нигоҳ медоранд. Натиҷаи ҳамин буд, ки имсол дар бозорҳои ангири тару тоза бештар ба чашм мерасад. Дар минтақаҳо, ки кишоварзӣ, бахусус боғу тоқпарварӣ рушд мекунад, маблағгузорӣ дар самти сардхонаҳо муфид ба ҳисоб меравад.

Дар охир ҳаминро бояд қайд намуд, ки бунёди ба роҳмонии гармхонаҳою дигар корхонаҳои истеҳсоли, дар коҳиш додани сафи бекорон ва ба танзим даровардани вазъи иқтисодии мардум мусоидат хоҳад кард. Чунин корро метавон бо ҷалби ташкилотҳои қарзӣ амалӣ сохт.

О.Сафолов,
иқтисодчии БДА ҶТ “Амонатбанк”

Тағйирёбии нарх дар бозори ҷаҳонӣ

дар семоҳаи аввали соли 2015

Дар семоҳаи якуми соли 2015 намояи нархҳо дар бозорҳои ҷаҳонии маҳсулот ва ашёи хом, алалхусус нархи маҳсулоти кишоварзӣ ва сӯзишворӣ, ки ба нархҳои истеъмолии воридотии кишвар таъсири махсус мерасонанд, раванди пастравиро идома дод. Омилҳои мухталиф, ба монанди вазъи сиёсӣ-иқтисодӣ, раванди устуворёбии қурби доллари ИМА, пешниҳоди барзиёд ва талаботи начандон устувор дар миқёси ҷаҳон таъсири худро ба сатҳи умумии нархҳо расониданд.

Соли ҷорӣ тибқи пешбинихо, сатҳи умумии нархҳои ҷаҳонии мол ва ашёи хом вобаста ба пастравии нархи маводи сӯзишворӣ ва дурнамои мусбии ҳосилноки раванди муътадили коҳишёбро идома хоҳанд дод.

МАҲСУЛОТИ КИШОВАРЗӢ

Тағйирёбии нархҳои ҷаҳонии маҳсулоти кишоварзӣ, бахусус ғаллагӣ, бо назардошти саҳми назарраси онҳо дар сохтори хароҷоти аҳоли ва сабади истеъмолии кишварамон, бо сатҳи таваррум алоқамандии зиёд дорад. Бинобар

ин, мушоҳидаи доимӣ ва пешбинии тағйирёбии нархҳои ҷаҳонии ин намуди маҳсулот барои пешгирии таъсири болоравии он ба нишондиҳандаҳои макроиқтисодӣ басо муҳим мебошад.

Тибқи маълумоти Бонки Ҷаҳонӣ, дар моҳи март соли 2015 нархи ҷаҳонии маҳсулоти кишоварзӣ нисбат ба аввали сол 6,0 фоиз коҳиш ёфт, ки дар таркиби он пастравии нархи маҳсулоти ғаллагӣ (аз қабилӣ гандум ва биринҷ), рағғани растанӣ ва инчунин пахта назаррас буд.

Аз маҳсулоти асосии кишоварзӣ нархи маҳсулоти ғаллагӣ нисбат ба аввали сол 5,6 фоиз, аз он ҷумла гандум 14,4 фоиз ва биринҷ 1,9 фоиз паст гардидааст, ки ин бо таносуби мусбии пешниҳод нисбат ба талаботи он вобастагӣ дорад. Аз ҷумла, истеҳсоли барзиёд дар Россия ва Иттиҳоди Аврупо дар маҷмӯъ ба ҳосили зиёди мавсими 2013/14 ва ба раванди пастравии нархи гандум мусоидат намуд. Бояд қайд кард, ки дар мавсими соли ҷорӣ низ, яъне солҳои 2014/15 аз ҷониби Шӯрои байналмилалӣ оид ба ғалла (IGC) ва Бонки Ҷаҳонӣ афзоиши муътадили истеҳсоли ҷаҳонии маҳсулоти ғаллагӣ ва захираи он пешбинӣ гардидааст.

Нархи рағғани растанӣ – офтобпараст) бошад, тамоили коҳишёбро идома дода, дар муқоиса ба аввали сол 9,1 фоиз коҳиш ёфт. Инчунин, нархи нуриҳои минералӣ вобаста ба коҳиш ёфтани нархи сӯзишворӣ, бахусус гази табиӣ, ки ашёи асосӣ барои истеҳсоли он мебошад, 5,9 фоиз паст гардид.

Маҳсулоти дигари соҳаи кишоварзӣ барои иқтисодиёти

Бозори ҷаҳонӣ

Тоҷикистон муҳим, пахта мебошад, ки нархи ҷаҳонии он ("CotlookA index") тибқи намоия Бонки Ҷаҳонӣ дар семоҳаи аввали соли 2015 муътадил буда, нисбат ба аввали сол ба андозаи 1,5 фоиз афзоиш ёфт.

СЌЗИШВОРИ

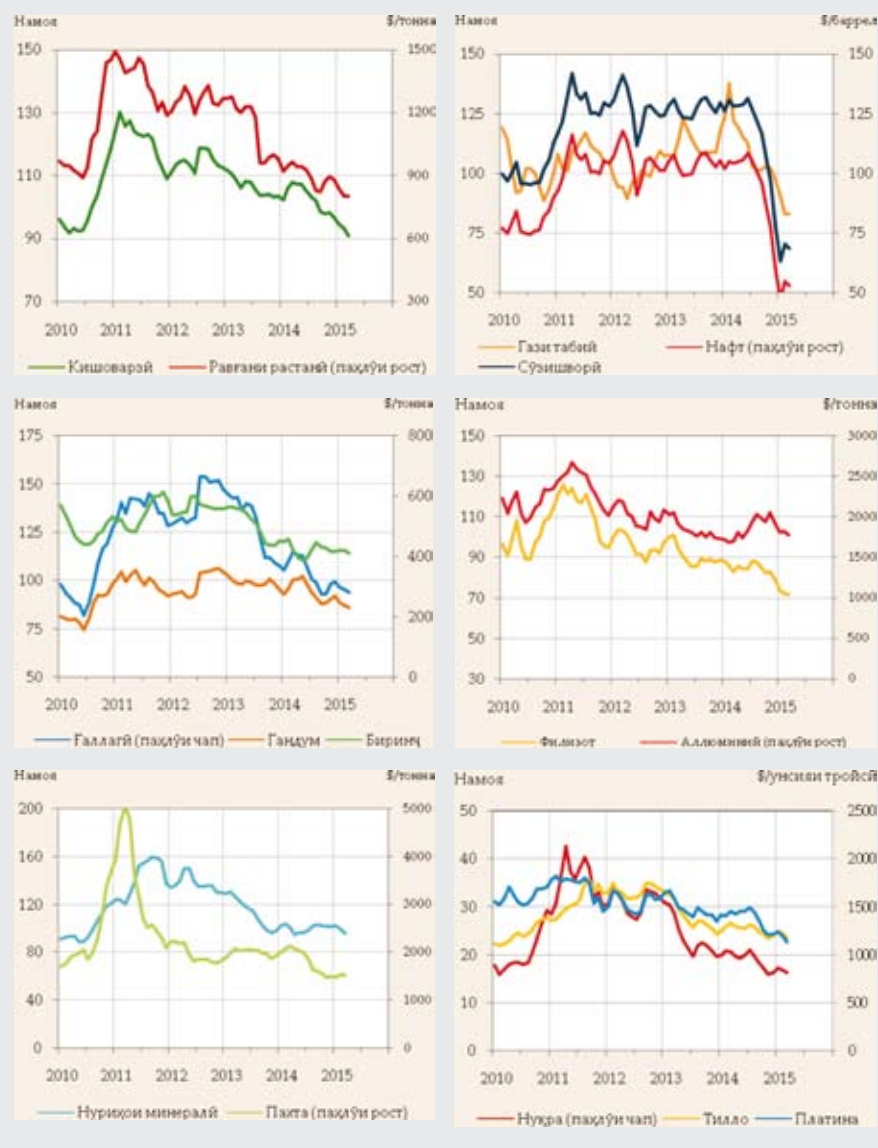
Намоия нархҳои ҷаҳонии сўзишворӣ дар семоҳаи аввали соли 2015 тамоили коҳишёбро идома дода, нисбат ба аввали сол 12,9 фоиз ва ҳамин давраи соли гузашта 46,6 фоиз поён рафт. Раванди мазкур пеш аз ҳама дар натиҷаи пастравии бемайлони нархи нафти хом ба вуқӯъ омад. Чунончӣ, агар дар моҳҳои январ-август соли 2014 нархи нафт барои 1 баррел дар атрофи 100-105 долл. ИМА тағйир меёфт, дар моҳҳои боқӣ тамоили назарраси пастравии он мушоҳида гардид. Дар натиҷа, дар интиҳои семоҳаи аввали соли ҷорӣ нархи нафт барои як баррел ба 52,8 долл. ИМА расида, тағйирёбии он нисбат ба аввали сол 13,0 фоиз ва ҳамин давраи соли қаблӣ атрофи 50 фоизро ташкил намуд.

Намоия нархҳои дигар намуди сўзишворӣ, аз ҷумла ангишт ва гази табиӣ низ дар ин давра зери раванди пастравии нархи нафт, нисбат ба аввали сол мувофиқан 6,6 фоиз (нисбат ба ҳамин давраи соли қаблӣ 15,2 фоиз) ва 15,0 фоиз (нисбат ба ҳамин давраи соли қаблӣ 32,1 фоиз) коҳиш ёфтанд.

Тибқи мушоҳидаҳо якҷанд омил дар якҷоягӣ ба коҳишёбҳои намоия нархҳои сўзишворӣ оварда расонид:

- **Раванди сол аз сол афзоиши устувори истихроҷи навь ва роҳҳои алтернативии пешниҳоди маводи сўзишворӣ.** Афзои-

Диagramмаҳои тағйирёбии нарх дар бозорҳои ҷаҳонии мол ва ашёи хом
Манбаъ: Бонки Ҷаҳонӣ

ши тарҳрезии истихроҷи навьҳои алтернативии сўзишворӣ, аз қабилӣ биосўзишворӣ, нафт аз конҳои регсанг (oil sands) ва варақсанг (shale oil) дар Америкаи Шимолӣ рақобатро дар бозори ҷаҳонии нафт зиёд намуд.

-**Коҳишёбии талабот ба нафт.**

Се соли охир раванди суст гардидани талаботи нафт дар ҷаҳон, пеш аз ҳама аз ҷониби гурӯҳи кишварҳои мутараққии Созмони ҳамгирони иқтисодӣ ва рушд ва кишвари Чин мушоҳида мешавад, ки асосан аз вазъии ноустувори рушди иқтисодӣ ва истеъмо-

ли сӯзишвориҳои алтернативии экологӣ вобастагӣ дорад.

-Қарори қабулкардаи созмони кишварҳои содиркунандаи нафт (ОПЕК) ҷиҳати гузаштан аз сиёсати ҳадафгирии нарх ба нигоҳдории ҳаҷми истеҳсоли он. Созмони ОПЕК ҳамчун истеҳсолкунандаи бузурги нафт, тӯли солҳои охир ҳадафи худро аз нигоҳдории нархи нафт дар ҳудуди 100-110 долл. ИМА барои як баррел арзёбӣ мекард ва воқеан, истихроҷ ва пешниҳоди нафт мувофиқи ҳадафи мазкур роҳандозӣ мешуд. Аммо, бо вучуди коҳишҳои нархи нафт, дар семоҳаи сеюми соли 2014 ОПЕК қарор қабул кард, ки истеҳсоли нафтро мисли пештар дар ҳаҷми 30 млн. баррел дар 1 рӯз нигоҳ медорад.

-Равандҳои геосиёсӣ дар минтақаҳои алоҳидаи ҷаҳон. Бар хилофи интизориҳои қаблӣ ҷиҳати афзоиши хавфҳо ва болоравии нархи нафт вобаста ба шиддатнокии вазъи геосиёсӣ дар баъзе кишварҳои Шарқи Наздик ва Украина, дар нимсолаи дуюм ҷӣ тавре рақамҳо нишон медиҳанд, таъсири омили мазкур ба сатҳи нархҳо баръакс буд.

-Болоравии қурби доллари ИМА. Тибқи мушоҳидаҳои қурби доллари ИМА ва нархи нафт ҳамчун анъана алоқамандии баръакс дошта, болоравии қурби доллар боиси коҳишҳои нархи нафт гардид.

Хавфҳои асосӣ ҷиҳати тағйирҳои нархи маҳсулоти сӯзишворӣ дар давраҳои минбаъда аз идомаҳои дараҷаи

Тибқи мушоҳидаҳои қурби доллари ИМА ва нархи нафт ҳамчун анъана алоқамандии баръакс дошта, болоравии қурби доллар боиси коҳишҳои нархи нафт гардид.

афзоиши пешниҳоди он, пеш аз ҳама аз истихроҷи навҳои алтернативии нафт дар сатҳи кунунӣ алоқамандии зиёд дорад. Зеро, бо дарназардошти маблағи зиёдро талаб намудани истихроҷи он, дар шароити паст будани нархи нафти муқаррарӣ, даромаднокии нафти ғайримуқаррарӣ зери суол мемунад. Илова ба ин, аз равандҳои геосиёсӣ дар ҷаҳон тағйирҳои нархи нафт низ вобастагии калон хоҳад дошт.

▼ ФИЛИЗОТИ ОДӢ ВА ҚИМАТБАҲО

Дар бозори ҷаҳонии филизот раванди аз як тараф афзудани пешниҳод ва аз тарафи дигар сустшавии талабот мушоҳида мегардад. Тибқи маълумот дар семоҳаи аввали соли 2015 вобаста ба боқӣ мондани талаботи сусти Чин, ки то 50 фоизи талаботи филизоти ҷаҳонӣ ба он рост меояд, нархи ҷаҳонии филизот раванди пастравиро соҳиб гашт. Намояи нархи филизот нис-

бат ба аввали сол 8,9 фоиз коҳиш ёфт, ки асосан дар натиҷаи пастравии нархи маъдани оҳан 14,7 фоиз, никел 13,8 фоиз ва мис 7,9 фоиз ба вуқӯъ омад.

Нархи алюминий, ки барои иқтисодиёти кишвар мадди назар аст, нисбат ба аввали сол 7,1 фоиз паст гардид, вале нисбат ба ҳамин давраи соли гузашта 4,0 фоиз афзуд.

Дар бозори ҷаҳонии филизоти қиматбаҳо аз рӯи мушоҳидаҳои пас аз коҳишҳои шадид дар соли 2013, намояи нархҳо то моҳҳои июн-август соли 2014 бо таъсири вазъи геосиёсӣ дар сатҳи нисбатан муътадил қарор дошт. Аммо, дар нимсолаи дуюми соли 2014 дар натиҷаи болоравии интизориҳои манфии сармоягузoron ва вобаста ба коҳишҳои талабот (пеш аз ҳама аз ҷониби Чин ва Ҳиндустон) нархи филизоти қиматбаҳо тамоюли пастравӣ дошт. Аз ҷумла, дар моҳи март соли равон нисбат ба аввали сол нархи нуқра 0,3 фоиз, тилло 1,8 фоиз ва платина 6,3 фоиз коҳиш ёфтааст.

Мувофиқи мушоҳидаҳои пешбиниҳо, дар соли 2015 нархи филизоти қиматбаҳо дар сатҳи муътадил боқӣ мемонад, аммо тағйир ёфтани сиёсати пулии бонки марказии ИМА ва Аврупо, метавонад то андозае ба тағйирҳои сатҳи нархҳо таъсир расонад.

Шӯъбаи тадқиқотӣ ва моделсозии Департаменти сиёсати пулии Бонки миллии Тоҷикистон

● Ба ифтихори рӯзи модар

■ Бо сиришти поки инсонӣ, фазилати накугавҳарӣ занон фарҳанги ҷомеаи моро пеш бурда, дар он тухми ишқу муҳаббат, меҳру садоқат, саховату асолат ва илму маърифатро кошта, онро пояндаву устувор ва ҷовидонаву давомдор ниғаҳ медоранд. ■

Эмомалӣ Раҳмон

Саодати зиндагӣ аз Модар аст

Занон дар тарғиби арзишҳои муқаддаси оиладорӣ ва баланд бардоштани фарҳанги хонаводагӣ ҳиссаи муносиб мегуздоранд ва ба ин восита мақоми зан -модарро, ки пешбарандаи ҷамъият, нуру зиёи ҳаёт ва асоси бахту нишот дар кишварамон мебошад, боз ҳам баланд мебардоранд.

■ Эмомалӣ Раҳмон

Зани тоҷик намунаи олитарини Зан – Модар аст. Ў ҳамон модарест, ки дар сари гаҳвора нишаста аллаи ширин мехонад, бо лафзи малеху дилчасп сухан мегӯяду бо ҳазорон умеду орзу нахлери дар канори саршор аз мурувату заҳмату ранҷ ба воя мерасонад. Ҳаёташро беихтиёр нисор месозад ба фарзанд. Бале, ба фарзанде, ки дар оянда номбардорандаи халқу миллати хеш ва ояндасози ватани аҷдодӣ мегардад.

Бузургии Зан-Модар маҳз дар тарбияи дурусти фарзанд, нигоҳдории забони ноб, таърих ва

фарҳанги милли арзёбӣ мегардад.

Пайғамбари ислом ҳазрати Муҳаммад (с) дар яке аз ҳадисҳои худ мефармояд: “Чаҳор чиз саодати шахс аст: ҳамсари шоиста, фарзандони хайрхоҳ, рафиқони хуб ва рӯзӣ дар Ватан”.

Ба ин маънӣ, занону модарон муваззафанд, ки ҳамеша дар тарбияи фарзандони соҳибмаърифату хайрхоҳ ва дорои ахлоқи ҳамида кӯшиш намуда, онҳоро ба ҳаёти мустақилона омода созанд. Зеро фарзанди аз ҷиҳати ҷисмонӣ ва маънави солим, ба қадру манзалати падару модар, Ватан ва таъриху тамаддуни миллат мерасад ва барои давлату миллати худ хизмат мекунад.

Маҳз тарбияи дурусти фарзанд, ки масъулияти ниҳоят бузург аст, модаронро вазифадор месозад, то дар баробари нигоҳубину парасторӣ ва камолоти маънавию ҷисмонии фарзандони худ онҳоро дар рӯҳияи худогоҳиву худшиносӣ, хувияту ифтихори милли, ватандӯстиву ватанпарастӣ ва ҳомии марзу бум тарбия намоянд.

Агар ободиву суботи ҷомеа аз осоишу оромии ҳар як оила вобаста бошад, дар навбати худ ободии ҳар як хонадон аз рӯҳияи солиму созанда, сатҳи маънавиёту маърифатнокӣ ва тандурустии Зан-Модар вобаста аст. Нақши модар махсусан дар тарбия, омӯхтани забон, таъриху фарҳанг, донишҳои муосир ва умуман камолоти маънави ва ҷисмонии фарзанд хеле барҷаста аст.

Бояд гуфт, ки сатҳи маърифати ҷомеа ва нуфузу эътибори он маҳз аз рӯйи муносибат ба зан, ба модар муайян карда мешавад, аз рӯйи он арзёбӣ мегардад, ки занон то чӣ андоза соҳибмаърифату

Оила дар фарҳанги мардуми сарбаланди тоҷик ҳамчун ниҳоди муқаддас эҳтирому эътироф шуда, дар он беҳтарин арзишҳои инсонӣ, аз қабилӣ муҳаббатӣ садоқат, самимияту вафодорӣ ва ҳамдигарфаҳмиву таҳаммулгароӣ ташаккул меёбад.

■ Эмомалӣ Раҳмон

соҳибқасбанд ва то чӣ андоза дар ҳаёти ҷомеа фаъол мебошанд.

Ҳукумати Тоҷикистон ҳанӯз аз оғози истиқлолият вобаста ба таҳкими мақому манзалат ва таъмини риояи ҳуқуқи конституционии занон тамомӣ тадбирҳои заруриро андешида, онҳоро мутобиқи меъёрҳои ҷомеаи демократӣ, ҳуқуқбунёд ва дунявӣ амалӣ мегардонад. Ҳадаф аз қабули ин санадҳо, пеш аз ҳама, арҷгузорӣ ба ҳуқуқи озодии занон, баланд бардоштани мақоми зан дар ҷомеа, тавсеаи нақши зан дар ҳаёти сиёсӣ ва иқтисодиву иҷтимоии мамлакат, фароҳам овардани шароити мусоид барои фаъолияти занону бонушон мебошад.

Яке аз масъалаҳои муҳимтарини ҳаёти имрӯзаи ҷомеаи мо, ташаккули тарзи зиндагии солим, фароҳам овардани шароит барои модару фарзанди солим ва ташкили оилаи солим мебошад. Ин масъала, пеш аз ҳама, ба мунтазам беҳтар намудани сатҳу сифати зиндагии мардум, ҳифзи саломатии занону модарон, баланд бардоштани сатҳи маърифати онҳо ва тарбияи насли аз ҷиҳати ҷисмонӣ ва маънавӣ солим, яъне ба масъалаи оилаи устувор дахл дорад. Зеро оила ниҳоди асосии ҷомеа, манбаи

парваришу тарбияи нерӯи солими зеҳнӣ ва ҷисмонӣ ва идомадиҳандаи наслҳо ҳисоб ёфта, агар ободиву суботи ҷомеа аз осоишву оромии ҳар як оила вобаста бошад, дар навбати худ ободии ҳар як хонадон аз рӯҳияи поқ созанда, сатҳи маърифат ва саломатии Зан-Модар вобаста аст. Худи модарон бояд соҳибмаърифату бофарҳанг ва дорои ҷаҳонбинии васеъ бошанд, асоси тарбияи дурусти фарзандон маҳз ба онҳо вобаста буда, нақш ва мақомашон ба ҳубӣ эҳсос гардад.

Бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 феввали соли 2015, №352 эълон шудани соли 2015 “Соли оила” амри саривақтӣ ва дурустест баҳри маърифати хонаводагӣ, риояю пос доштани суннатҳои оиладорӣ миллӣ ва таълиму тарбияи фарзандон ва пеш аз ҳама дар пешгирии омилҳои зухуроти номатлуб марҳалаи на-веро боз кард. Метавон гуфт, чунин иқдом аз ҷониби Сарвари давлат ҷиҳати ба танзим овардани кори оиладорӣ, тарбияи насли солим, ки он миллати солим ба бор меорад, мусоидат хоҳад кард.

Пас, бошад, ки модарони азиз ва хоҳарони меҳрубон, ки оинаи беғубор, инъикоси симои зоҳирӣ ва ботинии давлат ва миллати тоҷик ҳастанд ва сатҳи хираду маърифати миллату давлатро таҷассум менамоянд, дар тарбияи насли наврас саҳми арзанда гузоранд.

Иди Зан-Модар ба кулли занону модарон муборак бошад!

Маҷаллаи “БТ”

Наврӯз

таҷассумгари суннатҳои мардумӣ

Барои тоҷикон ва форс-забонони дунё боис ба ифтихор аст, ки ҳоло ҷашни қадимии онҳо - Наврӯз дар саросари дунё таҷлил мешавад.

Имсол Наврӯзро 300 миллион нафар дар ҷаҳон ҷашн мегиранд. Дар кишварҳои мухталиф, ки акнун Наврӯзро ҷашни худӣ медонанд ва ин калимаро ҳар қавме ба таври худ Новруз, Нуруз, Невруз, Науриез, Нооруз талаффуз карда, соли нави хуршедӣ, баробаршавии шабу рӯз ва ҳамин тавр расидани фасли баҳорро истиқбол мекунанд.

Садои тантанаи Наврӯз дар саросари дунё шунида мешавад ва Наврӯз воқеан ҳам ба як

Баъди расман чун ҷашни ҷаҳонӣ эълон шудани Наврӯз ҳоло онро гурӯҳҳои дар Аврупову Амрико ва Канада низ таҷлил мекунанд.

ҷашни ҷаҳонӣ табдил мешавад. Наврӯзро ҳоло дар Эрон, Тоҷикистон, Афғонистону Покистон, Озарбойҷону Ўзбекистон, Қирғизистону Қазоқистону Туркменистон, дар минтақаҳои курднишини Ироқу Сурия, дар Ҳиндустон, Гурҷистону Туркия, Македонияву Шинҷони Чин, дар

ҷумҳуриҳои мухталифи мухтори Россия, дар Тотористону Бошқирдистон, дар Доғистону Чеченистон ва кишварҳои дигари ҷаҳон бо шукӯҳи тамоми ҷашн мегиранд.

Ҷуғрофиёи Наврӯз пас аз шинохти Наврӯз чун ҷашни ҷаҳонӣ аз ҷониби СММ дар ҳоли густа-

фарорасии Наврӯзро ба тамоми оламиён табрик гуфт.

Имсол дар Кохи сафеди Амрико низ Наврӯзро бо шукӯҳи ба худ хос таҷлил карданд. Дар ин маросим бонуи аввали Амрико Мишел Обама ҷаҳониёнро бо ҷашни байналмилалии Наврӯз табрик гуфт ва ӯ суҳанрони худро бо ибораи зебои форсӣ - “Наврӯзатон муборак!” оғоз кард. Мишел Обама зикр намуд, ки ҷашни зебои Наврӯзро мардуми Ховари Миёна ва ҷаҳониён, аз ҷумла дар Амрико бо шодмонӣ ва ниятҳои наҷиб истиқбол мегиранд.

Ҳамчунин, Барак Обама, Президентии ИМА мардуми ин кишвар ва ҷаҳониёнро ба ифтихори ҷашни Наврӯз муборакбод гуфт.

ришёбист. 30 сентябри соли 2009 ЮНЕСКО бо дархости кишварҳои форсзабон Наврӯзро ба Феҳрасти мероси маънавии башарӣ дохил кард. 19 феввали соли 2010 иҷдосияи 64 - уми Маҷмаи кулли СММ дар бораи “Ҷашни байналмилалии Наврӯз” қатънома қабул ва 21 мартро рӯзи ҷашни байналмилалии Наврӯз эълон намуд. Ҳадафи асосии қатъномаи СММ тақвият бахшидан ба робитаҳои дӯстонаи байни миллатҳо, нигоҳдорӣ ва тарғиби анъанаҳои неки умумибашарӣ унвон шудааст. Пешкорони ин иқдом Тоҷикистон, Эрон, Афғонистон, Қазоқистон, Қирғизистон, Туркменистон, Озарбойҷон, Туркия ва кишварҳои дигари эронӣ турктабор буданд.

Баъди расман чун ҷашни ҷаҳонӣ эълон шудани Наврӯз ҳоло онро гурӯҳҳои дар Аврупову Амрико ва Канадо низ таҷлил мекунанд. Имсол дабири кулли СММ Пан Ги Мун

Наврӯз аввалин бор соли 2010 дар Тоҷикистон, баъдан соли 2011 дар шаҳри Техрон, соли 2012 дар шаҳри Душанбе, соли 2013 дар Туркменистон, соли 2014 дар шаҳри Кобул бо иштироки ҳайатҳои давлатии кишварҳои зиёд, президентҳои Тоҷикистон, Туркменистон, Эрон ва Афғонистон ҷашн гирифта шуд.

Наврӯзи ҷаҳонӣ

Дар кишварҳои Амрикои Шимолӣ, Амрикои Ҷанубӣ, ҳавзаи Укёнус, Африқо, Аврупо ва дигар ғӯшаҳои ҷаҳон Наврӯзо асосан эронинажодон ва турктаборони муқимишуда бо расму русуми миллии худ таҷлил намуданд.

Бо ҷаҳонӣ шудани Наврӯз мардуми бумии ин ғӯшаҳои олам ба ҷашнгирии ин гурӯҳҳо ҳамроҳ шудаду Наврӯзо ҷашн мегиранд. Қаламрави Наврӯз ба тадриҷ тамоми қурраи Замиро фаро мегирад.

Ба назар мерасад ин ҳам аз вижагиҳо ва анъанаҳои Наврӯз аст, ки онро дар тамоми дунё мепазиранд ва бо шукӯҳи шаҳомати хоса таҷлил мекунанд. Бузургии Наврӯз ҳам дар он аст, ки онро аз халқҳои эронинажод халқҳои дигар барои афкори неку зебӣ ва мувофиқ омаданаҷ ба тарзи зиндагиашон пазируфтаанд. Ҳарчанд Наврӯз рамзи бузургии фарҳанги марду-

Наврӯзо ҳоло дар Эрон, Тоҷикистон, Афғонистон, Покистон, Озарбойҷон, Ўзбекистон, Қирғизистон, Қазоқистон, Туркменистон, дар минтақаҳои курдонишини Ироқ, Сурия, дар Ҳиндустон, Гурҷистон, Туркия, Македония, Шинҷони Чин, дар ҷумҳуриҳои мухталифи мухтори Россия, дар Тотористон, Бошқирдистон, дар Доғистон, Чеченистон ва кишварҳои дигари ҷаҳон бо шукӯҳи тамоми ҷашн мегиранд.

ми ориёинажод аст, ки дар паҳноии азиме аз кӯҳҳои осмонбӯси Помиру халиҷи Форс то Ҳинду Чину Покистону Мисру Аврупо ба сар бурда, нақши худро дар таърихи тамаддуни башариат гузоштаанд. Беҳуда низ нагуфтаанд, ки Наврӯз рамзи нақши бузургии ин қавм дар фарҳанги ҷаҳонӣ аст.

Дар гузашта дар Эрон бостон ва саросари қаламрави империяҳои бузург дар ҳудуди Мисру Юнон, Туркия ва Курдистон, Ҳинду Чин сарфи назар аз дину мазҳаб Наврӯзо чун ҷашни баҳор, оғози солу кишти қор, ҷашни зебоии табиат, ҷашни паҳлавонӣ, ҷашни нишоту сурур ва ҷашни умеду орзу дӯст мебошанд ва пазиروي мекарданд.

Дигаргуниҳои бузурге, ки дар даҳсолаҳои ахир дар рӯзгори мардуми форсизабон - Тоҷикистону Эрон Афғонистон рух доданд, шукӯҳи шаҳомати зебоии Наврӯзо амалан дар ҷашми тамоми ҷаҳонӣ бештар чилва дод. Ҳарчанд Наврӯз аз бостонитарин ҷашнҳои ҷаҳон ба шумор меравад ва аз асри 6-4 пеш аз милод, аз замони Ҳахоманишиҳо то ба замони мо расидааст, солҳои ахир ҳолу ҳавои наврӯзӣ тақрибан дар ҳамаи кишварҳои ҷаҳон эҳсос мешавад ва Наврӯз шукӯҳи худро нишон медиҳад.

Ба таври муштарак дар сатҳи байналмилалӣ Наврӯз аввалин бор соли 2010 дар Тоҷикистон, баъдан соли 2011 дар шаҳри Техрон – пойтахти Ҷумҳурии Исломии Эрон, соли 2012 дар шаҳри Душанбе, соли 2013 дар пойтахти Туркменистон - шаҳри Ашқобод, соли 2014 дар шаҳри Кобул – пойтахти Ҷумҳурии Исломии Афғонистон бо ишти-

роки ҳайатҳои давлатии кишварҳои зиёд, президентҳои Тоҷикистон, Туркменистон, Эрон ва Афғонистон ҷашн гирифта шуд.

Ба ин ҳад бошукӯҳ шудан ва ҷашни ҷаҳонӣ эълон шудани Наврӯз ба таври осон ба даст наомадааст. То замони фурӯпошии Иттиҳоди Шӯравӣ Наврӯзро ба унвони ҷашни милли дар тақвими худ фақат Эрон ва Афғонистон ҷой дода буданд. Бо фурӯпошии Иттиҳоди Шӯравӣ ва истиқлоли кишварҳои Осиёи Миёна ва Қафқоз Наврӯзро бисёре аз кишварҳои ҷашни милли худ эълон карданд ва дар тақвими худ онро ворид карданд.

Ҳукумати шӯравӣ баргузори ҷашни Наврӯзро мамнуъ карда буд ва ин мамнуъият то замони роҳбарии Михаил Горбачёв идома дошт. Бо ин вучуд, мардуми ин манотиқ Наврӯзро ба тарзи пинҳонӣ ҷашн мегирифтанд ва ё барои ҷалби мувофиқати мақомоти маҳаллӣ, номи дигаре ба Наврӯз гузошта, онро баргузор мекарданд. Масалан, дар Тоҷикистон онро чун иди баҳор ва ё чун иди 8-уми март таҷлил мекарданд.

Ҳамчунин дар Афғонистон, дар даврони ҳукумати толибон баргузори ҷашни Наврӯз мамнуъ буд ва онҳо тақвими ҳичри қамариро ба расмият дароварда буданд.

То соли 1993 Наврӯз дар Туркия, ки тавассути курдҳо баргузор мешуд, мамнуъ ва ғайриқонунӣ буд ва дар ҳар кучое, ки курдҳо Наврӯзро ҷашн мегирифтанд, ҷашн бо боздошти онҳо тавассути нерӯҳои амниятии Туркия анҷом меёфт. Давлати имрӯзаи Туркия таҷлили Наврӯзро ба унвони ҷашни баҳори туркии Невруз иҷоза додааст.

Ҳамин гуна Наврӯз дар тӯли таърих чун ҷашни бунёдии мардуми ориёитабор, аз шару шӯри таърих, салтанати ҳахоманишиҳо кӯшонӣёну сосонӣён, хилофату империяҳо, эътиқоди оташпарастӣю бутпарастӣю зардуштӣ ва дини мубини ислом убур намуда, то замони мо расидааст.

Расму русуми наврӯзӣ, ки аз покизагию шиори андешаи неку гуфтори неку рафтори нек маншаъ мегирад, то замони мо барқарор мондааст. Сунатҳои чун ошти варзидан, озор надодани одамону ҷонварон ва қатъи ҷангу хунрезӣ дар ин рӯзҳо, шод намудани кӯдакон, бахшидани ҳадяҳои наврӯзӣ, муборакбодиҳои наврӯзӣ, покиза намудани хона, испанд дуд кардан, аёдати беморону пирон, пӯшидани либоси наву тоза, пухтани хӯрданиҳои қадимае чун ҳалвою чалпаку самбӯса, суманак, палав, кочӣ ва дигар таомҳои болаззат, оростани хони ҳафтшину ҳафтсину ҳафтмева, барпо кардани базмиҳои дилхушии раксу тарона, шеърхонӣ, гулгардонӣ, баргузор намудани бозиҳои варзиши қадимӣ ба монанди оташбозӣ, гӯштингирӣ, камонварӣ, аспасаворӣ, кишти замин, ниҳолшинонию сабзкорӣ ва русуми дигар аз замони қадим то кунун чун сунатҳои наврӯзии муштарак дар кишварҳои, ки Наврӯзро ҷашн мегиранд боқӣ мондааст.

Ҷашни ҷаҳонӣ эълон шудани Наврӯз дар замони ҷаҳонишавӣ ҳамаи сунатҳои неке, ки аз гузаштаҳои дур ба мо ба воситаи таҷлили он ба мерос мондааст, аз нобудшавӣ ҳифз мекунад. Мардуми кишварҳои ҳавзаҳои Наврӯз бо таҷлил аз ин ҷашни қадимӣ урфу одатҳои худро нигоҳдорӣ мекунанд. Таҷлили ҳарсолаи Наврӯз ба мардум либоспӯшии милли, хӯрокпазии милли, баргузорию базми бозиҳои милли ва ҳунароҳои миллиро меомӯзад ва суннатҳои неки рӯ ба фаромӯшӣ ниҳодаи аҷдодиро дар минтақаҳои, ки Наврӯз дар он ҷашн гирифта мешавад, эҳё мекунад. Ба ин тартиб, ҷаҳонӣ эълон шудани Наврӯз барои наздикшавӣ ва ҳамдигарфаҳмии қавму миллатҳои минтақа дар шароити ҷаҳонишавӣ мусоидат мекунад.

А.Мӯминов,
маҷаллаи “БТ”

Арбобони барҷастаи низоми бонкдорӣ

■ Маҷаллаи "Бонкдорӣ дар Тоҷикистон" тасмим гирифт, ки минбаъд дар шумораҳои маҷалла гушаеро зерини "Аз рӯзгори инсонҳои наҷиб" тақдими хонандагон гардонад. Гушаи мазкур аз рӯзгори фаъолияти пурсамари кормандони соҳаи иқтисоди кишвар, аз корномаи шахсиятҳои барҷастаи таърихи навтарини иқтисодиёти ҷаҳон маводи хонданибоб пешкаши хонандагон мегардонад. ■

СОҶИБНОМУ СОҶИБИЗЗАТ

■ ҲАЁТ ВА ФАЪОЛИЯТ

Изатулло Лалбеков шахсест, ки дар соҳаи бонкдорӣ ва рушди низоми бонкӣ дар ҷумҳурӣ саҳми арзанда гузоштааст.

Изатулло Лалбеков соли 1945 ба дунё омада, дар соли 1971 собиқ Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон ба номи В.И. Ленин (ҳоло ДМТ)-ро хатм карда, тахассуси молия ва қарзро касб намудааст.

Фаъолияти кории Изатулло Лалбеков аз соли 1962 ҳамчун шогирд дар бахши бонки давлатӣ ибтидо мегирад. Баъди хатми техникуми омор дар соли 1965, ба ҳайси бозраси қарзии Бонки давлатии ИҶШС дар ВМКБ фаъолият мекунад.

Баъдан, чанд сол дар шӯъбаи Бонки давлатии ИҶШС дар н. Рӯшон фаъолият карда, аз мутахассиси одӣ то ба вазифаи сармуҳосиби шӯъбаи бонк мерасад.

Ҳамзамон, баробари кор мактаби олиро низ хатм мекунад. Мутахассиси ҷавони ояндадор дар соли 1969 ба идораи ҷумҳуриявии бонки давлатии ИҶШС даъват мешавад ва дар вазифаҳои гуногун, аз ҷумла: бозрас, иқтисодчӣ, иқтисодчии калон, тафтишгар, тафтишгари калон, сардори раёсати саридораи Бонки

Изатулло Лалбеков

давлатии ИҶШС, РСС Тоҷикистон қору фаъолият мекунад. Маҳз дар ҳамин вақт Изатулло Лалбеков методҳои таҳлили амиқ, инчунин қори бонкӣ ва иқтисоди ҷумҳурӣ дар маҷмуъро аз худ мекунад.

Дар замони қор дар Идораи ҷумҳуриявии бонки давлатии ИҶШС Изатулло Лалбеков ҳамчун мутахассиси варзида, ки маҳорату малакаи қор ва ташкилотчигӣ дошт, дар ислоҳоти низоми бонкии ИҶШС иштироки бевосита намуда, дар ташкили низоми бонкии ҷумҳурӣ саҳми беандоза мегузорад. Бо иштироки бево-

ситаи ӯ, идораҳои бонкҳо дар ноҳияҳо ва вилоятҳои навтаъсис шуруъ ба фаъолият мекунанд. Дар давоми фаъолияти қориаш бо ифтихорномаҳои Бонки давлатии ИҶШС ва аълоҷии бонки ИҶШС сазовор гардидааст.

Дар тӯли 50 соли фаъолияти худ устод Изатулло Лалбеков чандин мутахассисони варзидаро омода намудааст, ки ҳоло онҳо на танҳо дар соҳаи бонкӣ, балки дар дигар соҳаҳои гуногун дар ҷумҳурӣ ва дар хориҷи кишвар фаъолият пеш мебаранд. Метавон гуфт, ки шогирдонии тарбиянамудаи устод қариб, ки дар тамоми соҳаҳои молияву бонкии кишвар фаъолият намуда, таҷрибаи ин марди фозилро ҷиҳати рушди кишвар сафарбар намуда истодаанд. Шогирдон устодро ҳамчун фарди дар қор ҷиддӣ ва дар инсонгарӣ хоксору зиндадил ном мебаранд.

Изатулло Лалбеков, дар баробари малакаю маҳорати амалӣ ва таҷрибаи бузург, то андозаи кофӣ дониши назариявиро низ соҳиб аст. Бо хоҳиши роҳбарияти Донишгоҳи миллии Тоҷикистон, устод Лалбеков дар баробари қори пурмасъулият, ҳамчунин дар таълими донишҷӯёни курсҳои болоӣ аз рӯйи фанҳои махсус саҳм дошт. Бештари рисолаҳои дипломи донишҷӯёне, ки зерини роҳбарии И. Лалбеков анҷом дода мешаванд, баҳои ба-ланд мегиранд.

Дар соли 1987 аз сабаби аз нав ташкил шудани низоми бонкӣ, ба вазифаи муовини аввали Раёсати раёсати бонки ҷумҳуриявии "Жилсотсбонк"-и ИҶШС пешбарӣ мешавад, ки масъулияти хизматрасонии ҳисоббаробариро асёр

дар соҳаи хоҷагии халқи ҷумҳурӣ, резидентҳо ва ғайррезидентҳоро иҷро ва роҳбарӣ мекард.

Аз соли 1990 – Роҳбари шӯъбаи Бонки робитаҳои берунии Иқтисодии (“Внешэкономбанк”) ИҶШС дар ш. Душанбе буда, аз соли 1992 президенти Бонки робитаҳои берунии иқтисодии (“Внешэкономбанк”) Ҷумҳурии Тоҷикистон интихоб мешавад.

Устод Изатулло Лалбеков қобилияти зиёд, мустақилият, тафаккури амиқи иқтисодиро соҳиб аст. Дарки моҳияти масъала, қабули қарор, омӯхтани масъалаҳои муосир ва дар амал иҷро намудани онҳо ва ҳисси масъулиятшиносӣ ҷиҳати рушди иқтисоди ҷумҳурӣ ба ӯ имкон доданд, ки дар ҳама ҷо пурсамар фаъолият намояд.

Изатулло Лалбеков мунтазам дар пайи такмили ихтисоси худ мебошад. Дар соли 1987 бо баҳои аъло таҳсилро дар факултаи маҳсуси Донишқадаи молиявии Москва, (*ҳоло Академияи молиявӣ оид ба тайёр кардани мутахассисони баландихтисоси бонкӣ*)-ро хатм кард. Дар соли 1990 мактаби олии тичорати Академияи хоҷагии халқ дар назди Шӯрои Вазирони ИҶШС дар соҳаи фаъолияти иқтисодии хоричиро аз рӯи барномаи “механизми молиявӣ – фаъолияти берунии иқтисодӣ”-ро хатм намудааст.

Чун устод меҳнатро дӯст медонад ва меҳнатдустӣ аз ҳислатҳои ҳамидаи ӯст, аз ин рӯ сазовори обрӯ ва эҳтироми атрофиён гардидааст.

Дар замони кор дар вазифаи Раиси бонк, “Тоҷиквнешэкономбанк” ва ҶСК “Тоҷиксодиротбанк” ба бонки маҳсуси бузурги фаъолияти берунииқтисодии Ҷумҳурии

Тоҷикистон табдил ёфт. Ба тӯфайли кӯшишу талошҳои ӯ бо 35 бонки хоричӣ робитаҳои байнибонкӣ ба роҳ монда шуд.

Изатулло Лалбеков, шахси хайрхоҳ ва меҳрубон аст ва ба тарбияи мутахассисони ҷавон аҳамияти зиёд медиҳад. Барои мутахассисони ҷавон тамоми шароитро дар низоми бонкӣ фароҳам овардааст.

Изатулло Лалбеков солҳои зиёдаъзои фаъоли Шӯрои машваратии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон буда, дар таҳияи лоиҳаи қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрию ҳуқуқии ҷумҳурӣ аз ҷумла лоиҳаи қонунҳое, ки ба низоми молиявии кишвар дахл доранд, фаъолона иштирок менамояд.

Устод Лалбеков марди масъулиятшинос ва кордону уҳдабаро буда, ҳар вазифае, ки ба зимма мегирад, бо масъулияти том иҷро менамояд. Қабл аз он, ки устод мутахассиси варзида аст, шахсест ҳалиму хоксор ва самимиву заминӣ.

Заҳматҳои пурсамар ва саҳмгузориҳои босазои Изатулло Лалбеков –ро Ҳуқумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мукофоти давлатии “Хизмати шоиста” қадрдонӣ намудааст, ки ин боиси таҳсин ва дастгирист.

Маҳз бо дарназардошти таҷрибаи хуби корӣ, моҳи январӣ соли 2008 устод Изатулло Лалбеков ба вазифаи нафтаъсиси Раиси Ассотсиатсияи бонкҳои Тоҷикистон таъйин гардид ва то ҳол дар ин вазифа фаъолият мекунад.

Некхоҳӣ нисбати мардум, дасту дили пок дар кор Изатулло Лалбековро дар байни ҳамкорону атрофиён соҳиби эҳтиром гардондааст. ■

ИҚТИСОДЧИ ва сиёсатмадори намоёни асри ХХ

Талабот ва ниёзи ҷомеаи ҷаҳонӣ равона гардидааст бар шахсиятҳои донишманд ва ғояҳои тақондиҳанда ва рушдбахшандаи онҳо. Ва метавон гуфт, ки Иттиҳоди Аврупо тавассути Фридрих фон Хайек тавонистааст дар ин самт бениёз бошад.

■ *Маргарет Темчер*

Иқтисодчии англис Фридрих Август фон Хайек 8 майи соли 1899 дар шаҳри Вена дар оилаи Август фон Хайек, корманди Вазорати тандурустӣ ва ҳамзамон донишманди Донишгоҳи Вена ба дунё омадааст. Ӯ ба донишгоҳи машҳури Вена дохил шуда, дар он ҷо илмҳои иқтисод, ҳуқуқ, фалсафа ва равоншиносиро аз бар намуд. Хайек соли 1921 ба гирифтани унвони доктори илмҳои иқтисодии Донишгоҳи Вена ноил гардида, корашро дар Бюрои Австрияи батанзимдарории иддаои ҳарбиён, ки дар он вақт иқтисодчии маъмул Людвиг фон Мизес роҳбарӣ менамуд, оғоз кард.

Соли 1924 Хайек ба узвияти иқтисоддонҳои машҳуру таъсиррасони Австрия шомил гардида, масъалаҳои мубрами иқтисодиёти

Арбобони барҷастаи низоми бонқдорӣ

кишварашро дар якҷоягӣ бо дигар иқтисоддонҳою файласуфон баррасӣ мекард. Ӯ бо истифода аз донишу малакаи хеш Ҳукумати Австрияро водор сохт, то ҷиҳати тадқиқномаи масъалаҳои муҳими иқтисодӣ донишгоҳи махсусе ташкил намоянд.

Тули солҳои бистум қисми зиёди мақолаҳои ӯ фарогири масъалаҳои савдо, сиёсати пулӣ ва ғ. ба таъбирасиданд. Фридрих ҷиҳати рушди иқтисодиёти мамлакати хеш дар баҳсу мунозираҳои сатҳи олий ширкат варзида ғояҳои наву нишонрас пешниҳод менамуд.

Масалан, ба андешаи ӯ сиёсати тавсеаталабии фискалӣ ва пулӣ метавонад ба афзоиши маҷмӯи истеҳсолот дар як муддати кӯтоҳ оварда расонад, аммо аз сабаби нисбатан таъсирбахш будани он ба нархҳо болоравии сатҳи бекорӣ ва таваррум метавонад ба вуқӯъ ояд.

Хайек як нуктаро талқин мекард, ки хоҳиш додани меъёри фоизҳо (ва ё афзоиши самаранокӣ сармоя) метавонад доираи истеҳсолотро васеъ гардонад, ки дар натиҷа ширкатҳо қодиранд технологияҳои бештару қадидтарро ба кор бурда, ҳамзамон қувваи кориро афзун гардонанд. Ба андешаи ӯ, арзиши ҳар як молу маҳсулот аз ҷиҳати истифода, зарурият ва то кадом андоза мувофиқ буданаш ба мақсадҳои инсонҳо бояд муайян карда шавад.

Ин донишманди барҷаста бар он аст, ки афзалияти бозорҳои озод дар он аст, ки нархҳо худ бозгӯйи маълумоти асосӣ барои истеҳсолкунандагон ва ташкилотҳо ҷиҳати қабули қарорҳои иқтисодии оқилона мебошанд.

Ҳамчунин ӯ мепиндорад, ки дар

Фридрих Август фон Хайек

ҳолати боло рафтани нархҳои бозор мӯътадилгардонии он аз тарафи Ҳукумат қариб, ки ғайриимкон мегардад.

Соли 1938 Хайек ҳамчун Роҳбари клуби иқтисодии Лондон таъйин гардида, маҳз дар ҳамин сол ҳамчун шаҳрванди Лондон пазируфта мешавад. Ӯ дар ин кишвар мақому манзалати хосаеро соҳиб мегардад.

Маҷмӯи китобҳо ва мақолаҳои Хайек, ки бештар фарогири масъалаҳои муҳиму ҳалкунанда атрофи таърихи афкори умум, назарияи ҳуқуқ, иқтисодиёт ва раваншиносӣ (аз ҷумла “Назарияи пул ва давраи тичорат”, “Маблағҳои хусусӣ”, “Нархҳо ва маҳсулот”, “Фоида, манфиат ва сармоягузорӣ”, “Индивидуализм ва фармоиши иқтисодӣ”, “Сарқонуни озодӣ”, “Роҳ ба сӯйи ғуломдорӣ”, “Ҳуқуқ ва озодӣ”, “Тадқиқот оид ба фалсафа ва иқтисод”) ба нашр расида, феълан ҳамчун дастури рӯйи мизии донишҷӯёну донишмандони ҷаҳон мавриди истифодаанд.

Соли 1963 ин донишманди машҳур ба Иттиҳоди Аврупо ҷиҳати таъйин гаштан ба мақоми

профессори бахши сиёсат ва иқтисоди Донишгоҳи Фрейбург сафарбар мешавад. Тули солҳои зиёд дар донишгоҳи мазкур ба донишҷӯён таълим медиҳад ва ба худ ҷойгоҳи махсусеро касб менамояд.

Фридрих ҷоизадори мукофоти Нобелӣ ва ҳамчунин узви Академияи илмҳои Бритониё ва Австралия, Академияи илмҳои иқтисодии Аргентина ва дорандаи дараҷаҳои олии илмӣ мебошад. Ӯ ҳамчун иқтисодчӣ ва сиёсатмадори маъруфи асри XX ба шумор меравад. Саҳми ӯ ҳамчунин дар илми ҳуқуқшиносӣ ва маърифатшиносӣ бағоят калон аст.

Соли 1991 ба Фридрих аз тарафи Президенти ИМА Чорч Буш медали “Озодӣ” шахсан тақдим гардид.

Феълан қисми зиёди иқтисодшиносон ва сиёсатмадорони ҷаҳонӣ бар онанд, ки ҳар дурнамо ва пешниҳодҳое, ки Хайек ҷиҳати дар илми иқтисод ва ҷиҳати дар илми ҳуқуқ пешниҳод менамуд, тасдиқи худро ёфта истодаанд, ки ин аз оқиливу бузургии ин донишманд дарак медиҳад.

Маргарет Тетчер ва Кит Чозеф таъкид дошта буданд, ки ғояҳои Хайек барои давлат ва махсусан барои иқтисодиёт ва вазъи бозор ҳидояткунандаи бузургеанд.

Хайек соли 1992 аз олам дармегузарад. Ҷаҳони иқтисод ин шахсияти донишмандро ҳамчун нафаре, ки зодаи баҳсу ҳақиқат ва дармон барои иқтисодиёти кишварҳост, ёдовар мешаванд. Ва имрӯз ғояҳои ӯ дар пайи амалишавиву корбарӣ қарор доранд. ■

А.Шарипова,
маҷаллаи “БТ”

Вазъи ноороми Яман ва таъсири он ба иқтисодиёти ҷаҳон

Бархӯрди низомӣ дар Яман вазъи иқтисодиёти ҷаҳониро печидатар кард. Бар асари ҷангу муноқишаҳо метавон хулоса кард, ки ягона сарчашмаи даромаду тичорати аксар кишварҳо - нафт ба дунбол тағйироту дигаргуниҳо дар бозори ҷаҳонӣ ба бор овард.

Аз бархӯрдҳои низомӣ дар Яман нархи нафт гаҳе пасту гаҳи дигар боло мешавад. Тавре дар суҳбат бо хабарнигорон вазири нафти Ироқ Одил Абдул Маҳдӣ изҳор доштааст, нархи ҷаҳонии нафт то охири соли 2015 мумкин аст, то 70 долл. ИМА барои як баррел муқаррар гардад. Лозим ба ёдоварист, ки дар моҳи

Яман ба истеҳсоли нафт соли 1986 оғоз бахшид. Дар ҳоли ҳозир ҳолати иқтисодии кишвар аз нафту газ вобастагии зиҷ дорад, ки 70 фоизи фоидаи қисмати буҷети кишварро ташкил медиҳад.

январии соли ҷорӣ қимати нафт боло рафта буд, баъдан дар моҳи март андаке майл ба поён кард.

Дар мавриди он, ки зарбаҳои ҳавой ба Яман чӣ таъсире ба нафт мегузоранд, рӯйдодҳои рӯзҳои охир гувоҳи ҳоланд. Ёдовар мешавем, ки 27 мартии соли равон нафти намуди Brent дар биржаи ICE Futures то ҳадди 5,8 фоиз боло рафт, яъне як барели он то 59,78 долл. ИМА расид. Аз дигар рӯзҳо дида як барел нафт 3,30 долл. ИМА боло рафт. Нафти намуди WTI дар биржаҳои тичорати Нью-Йорк 6,6 фоиз боло рафт ва альён як барели он 52,48 долл. ИМА-ро ташкил медиҳад.

Ҳарчанд Яман бозингари бузург дар бозори нафтӣ маҳсуб намегардад, аммо бархӯрдҳои низомӣ дар ин минтақа метавонанд вазъи нафти ҷаҳониро мувоҷеҳ ба мушкилот гардонанд. Мушкилоти рақами аввал ин боло рафтани қимати нафт мегардад, ки дар баробари боло рафтани нархи “тиллои сиёҳ” таъсири он ба дигар молу маҳсулот низ асар мекунад. Гап сари он меравад, ки чун Яман ҳамрадиқ бо халиҷи Бобул Мандеб аст ва роҳи ҳамлу нақли асосии нафт аз ин қаламрав убур мекунад, бинобар ин ҳам метавон хулоса кард, ки таъсири амиқе дар қимати нафт боқӣ мегузорад. Дар соли 2013 тариқи халиҷи мазкур 3,4 млн. барел нафт интиқол гашта буд.

Аз ин рӯ, бархӯрд дар ин минтақа таъсири саҳти худро ба тичорату интиқоли нафт мегузорад. Халиҷ, ки баста шуд, хатсайри интиқоли

Ёдовар мешавем, ки 27 марти соли равон нафти намуди Brent дар биржаи ICE Futures то ҳадди 5,8 фоиз боло рафт, яъне як барели он то 59,78 долл. ИМА расид.

нафт ба Африқои Шимолу Осиё қатъ мегардад. Ин ҳама ба бозори ҷаҳонӣ таъсири амиқи худро мегузорад. Аз ин рӯ, аксари истеъмолкунандагон дар мадди аввал меқӯшанд, то захираҳои худро пурра кунанд, дар ҳоле ки қимати нафт болотар нарафтааст.

Имрӯз иқтисодиёти ҷаҳонро бештар аз ҳама Ҳангомаи нафт тақон бахшида, масъалаи мазкур чун сарчашмаи баҳсу баррасии масоили иқтисоди ҷаҳонӣ қарор гирифтааст.

Коршиносон дар ин масъала чунин андеша матраҳ мекунанд, ки сардаругумиҳо ба ИМА имкон медиҳад, то аз захираҳои бесобиқаи худ кор гирад. Чандин сол боз онҳо кӯшиш мекарданд, то арзиши нафт боло наравад ва ҷиҳати расидан ба мақсад аз ҳама имкониятҳо васеъ истифода мебаранд. Мусаллам аст, ки дар баробари ҷаҳиши нархи нафт ба боло, ИМА аз тичорату фурӯши захираҳои дар ихтиёрдоштааш фоидаи калон ба даст хоҳад овард. Дар навбати худ, ин ҳама бархӯрди ҷонибҳо, вазъ дар бозори нафтии Яманро низ дигаргун хоҳанд кард.

Ҳангомаи нафти дар Яман баъд аз тағйири дигаргуншавии вазъ дар ин минтақа муайян хоҳад шуд, ки масъалаи нафти ҷи вазъро ба худ касб мекунад. Бино ба шарҳу тафсири коршиносон, масъалаи мазкур печидаву доманадор хоҳад шуд.

Ҳамзамон, коршиносон масъалаи нафтиро чунин баҳогузори мекунанд, ки таъсири бархӯрди низомӣ ба масъалаи нафти кутоҳмуҳлат буда, ҳеч гуна оқибати баде ба дунбол надорад. Зеро Яман чун кишвари бузурги истеҳсолкунандаи нафти ҷаҳонӣ шинохта намешавад ва дар ин самт мавқеи 39-умро дар ҷаҳон соҳиб аст.

Яман ба истеҳсоли нафт соли 1986 оғоз бахшид. Дар ҳоли ҳозир ҳолати иқтисодии кишвар аз нафту газ вобастагии зиҷ дорад, ки 70 фоизи фоидаи қисмати буҷети кишварро ташкил медиҳад.

Ҳарчанд Яман чун бузургтарин истеҳсолкунандаи нафти ҷаҳонӣ ба ҳисоб наравад ҳам, аммо кишвари мазкур дорои захираҳои бойи нафту газист. Бино ба маълумоти Oil & Gas Journal, захираҳои нафтии Яман ба ҳолати моҳи январӣ соли 2014 3 млрд. баррел маънидод мегардад.

Бино ба пешбиниҳои ОПЕК, истеҳсоли нафт дар Яман дар соли 2015 0,1 млн. баррел дар як рӯзро дар бар мегирад, ки ин нишондод дар соли 2016 0,2 млн. баррел дар як рӯзро ташкил хоҳад кард ва нишондоди мазкур то соли 2019 нигоҳ дошта хоҳад шуд.

М.Идиев,
маҷаллаи “БТ”

АХБОР..

АХБОР..

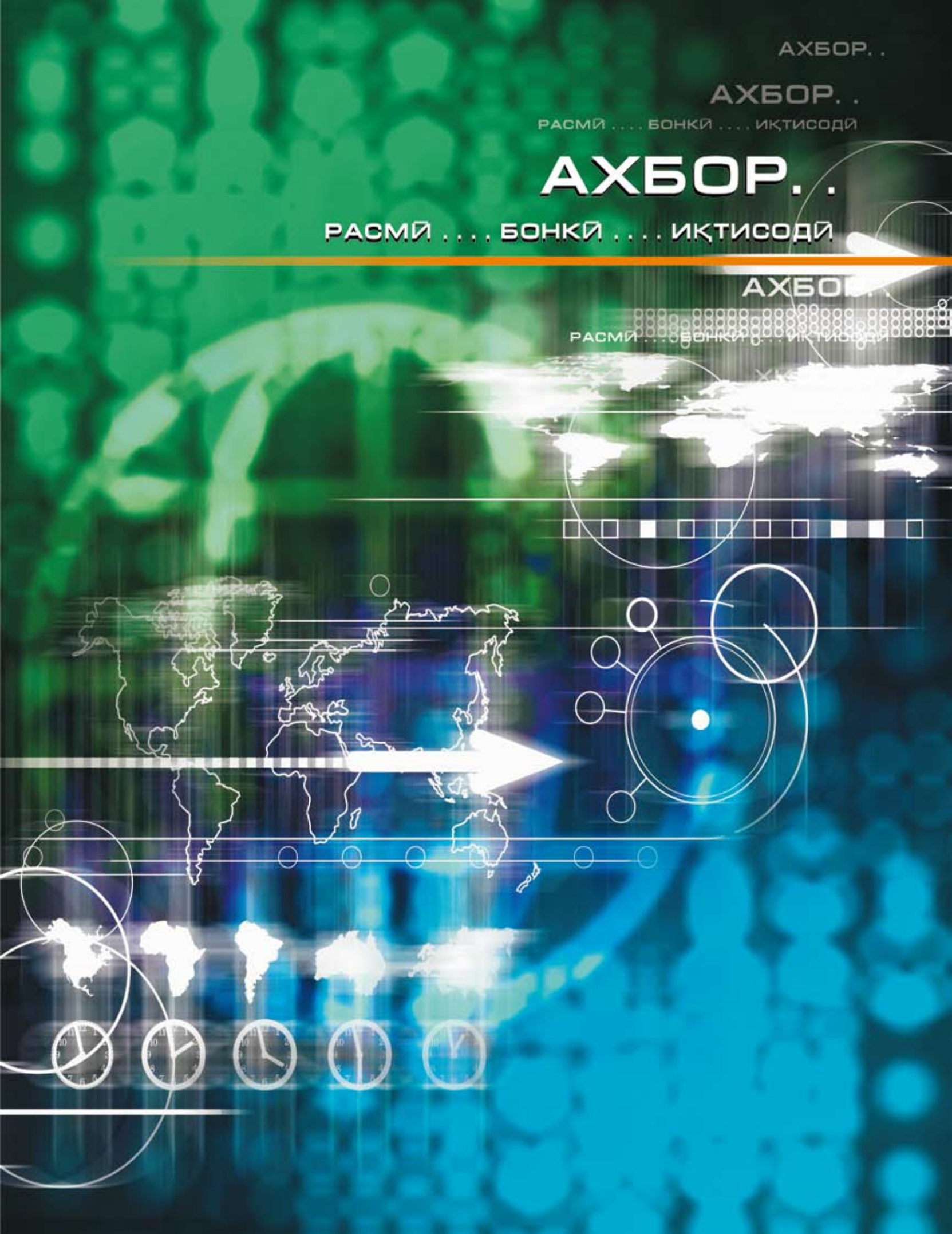
РАСМИ ... БОНКИ ... ИҚТИСОДИ

АХБОР..

РАСМИ ... БОНКИ ... ИҚТИСОДИ

АХБОР..

РАСМИ ... БОНКИ ... ИҚТИСОДИ

Ахбор: расмӣ... бонкӣ... иқтисодӣ

Расмӣ

● **Мулоқоти Президент Эмомалӣ Раҳмон бо Ноиби Президенти БОР Венкай Жанг**

Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон ноиби президенти Банки Осиёи Рушд (БОР) Венкай Жанг-ро ба хузур пазируфт.

Дар мулоқот масъалаҳои вобаста ба дастгирии рушди иҷтимоию иқтисодии Тоҷикистон, баррасӣ шуд.

Зикр гардид, ки афзоиши Маҷмуи Маҳсулоти Дохилии Тоҷикистон дар моҳи аввали соли равон 5,1 фоизро ташкил намуд, ки ин нисбат ба ҳамин давраи соли 2014 2 банди фоизӣ кам аст.

Венкай Жанг изҳор дошт, ки БОР ҳамона дастгирии худро аз рушди босуботи иқтисоди Тоҷикистон, аз ҷумла барои татбиқи босамари чораҳои Ҳукумати кишвар барои пешгирии таъсири хавфҳои эҳтимолии ба иқтисодиёти миллӣ, идома медиҳад.

Бо қаноатмандӣ тазаккур дода шуд, ки тайи солҳои ҳамкорӣ аз ҷониби БОР ба Тоҷикистон тақрибан 1,3 млрд. долл. ИМА қарзҳои имтиёзнок, грантҳо ва кумаки техникӣ пешниҳод шудааст.

4 мар 15/БТ

● **Иштирок дар ҷамъомади тантанавӣ ба истиқболи Рӯзи Модар**

Бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар маҷмааи давлатии “Кохи Борбад” ба истиқболи Рӯзи Модар ҷамъомади тантанавӣ баргузор шуд. Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон ҷашни Рӯзи Модарро, ки ба оғози Соли оила рост омадааст, ба кулли мардуми Тоҷикистон, ба хусус ба модарону хоҳарон самимона шодбош гуфта, таъкид дошт: “Нақши модарону за-

нон дар таҳким ва рушди ҷомеа, бунёди оилаи хушбахт, таълиму тарбияи фарзандон ва афзоиши эътибори хонадон ниҳоят муҳимму арзишманд аст”.

6 мар 15/www.president.tj

● **Созишномаи кумаки молиявӣ ба имзо расид**

11 март дар Вазорати рушди иқтисод ва савдои Тоҷикистон дар доираи Барномаи рушди низомии молиявӣ дар минтақаҳои деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Барномаи маблағгузори манзил, маросими имзои Созишнома оид ба пешниҳоди кумаки молиявӣ ва техникӣ ба бонкҳо ва ташкилотҳои қарзии хурди Тоҷикистон баргузор гардид.

Созишномаи мазкурро аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон Вазири рушди иқтисод ва савдо Неъматулло Ҳикматуллозода ва масъулини ташкилотҳои қарзии хурд имзо намуданд.

Дар маросими имзои Созишнома ҳамчунин Сафири Ҷумҳурии Федеролии Олмон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷаноби Ҳолгер Грэн, роҳбари намояндагии Бонки олмонии рушд (KfW) дар Тоҷикистон хонум Кристин Лаабс, намояндагони

бонк ва ташкилотҳои қарзии хурди Тоҷикистон ширкат варзиданд.

11 мар 15/БТ

● **Мулоқоти Президент Эмомалӣ Раҳмон бо Директори иҷроияи Шӯрои директорони БОР Умеш Кумар**

18 март Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон Директори иҷроияи Шӯрои директорони Банки Осиёи Рушд (БОР) Умеш Кумарро ба хузур пазируфт.

Дар мулоқот масъалаҳои ҳамкориҳои Тоҷикистон ва ин муассисаи молиявии бонфузи минтақавӣ баррасӣ шуд.

Тавре зикр гардид, дар доираи стратегияи мазкур тибқи Нақшаи индикативии бонк барои солҳои 2015-2017 ба Тоҷикистон зиёда аз 240 млн. долл. ИМА ҷудо карда мешавад. Бо назардошти афзоиши таъсири манфии омилҳои берунӣ, ба иқтисоди Тоҷикистон имкониятҳои афзун намудани дастгирии кишвар аз ҷониби БОР муҳокима гардид.

18 мар 15/БТ

● **Ифтитоҳи бинои нави филиали минтақавии ҶСК “Тоҷиксодинрот-банк” дар шаҳри Хучанд**

24 март бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар шаҳри Хуҷанд бинои нави филиали минтақавии ҶСК "Тоҷиксодиротбанк" мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт.

Чунонки иттилоъ дода шуд, филиали минтақавии ҶСК "Тоҷиксодиротбанк" дар шаҳри Хуҷанд аз соли 1994 ба фаъолият шуруъ намуда, дар бозори молиявӣ қарзии ин минтақа чун шарикӣ бозъти-мод мавқеи сазовор касб намудааст.

Бинои нави филиал барои беҳсозии хизматрасониҳои наватарини бонкӣ, муҳайё кардани шароити муносиб барои кормандон ва мизоҷон бунёд ёфтааст.

Дар ин бинои панҷошёна, ки бо харҷи қариб 8,5 млн. сомонӣ бунёд ёфтааст, дар маҷмӯъ 52 нафар бо кори доимӣ таъмин мешаванд.

24 март 15/БТ

Ифтитоҳи корхонаи коркарди маҳсулоти хӯрокворӣ дар шаҳри Қайроққум

25 март дар шаҳри Қайроққум бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон як корхонаи коркарди маҳсулоти хӯрокворӣ мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт, ки дар назди осоишгоҳи "Баҳористон" фаъолият мекунад.

Чунонки зикр гардид, ин корхона, ки бо харҷи 22 млн. сомонӣ бунёд ёфтааст, иборат аз бинои маъмурият, бинои истеҳсоли ва бинои гармидиҳӣ бо анбори ангишт буда, тамоми масолеҳи сохтмони дараҷа бунёди он истифодашуда мого ватани Тоҷикистон мебошад.

Фаъолияти корхона ба коркард ва истеҳсоли маҳсулоти нимтайёр ва тайёри хӯрокворӣ, аз ҷумла маҳсулоти гӯштӣ, қаннодӣ, сабзавоти коркардшуда ва

хӯроки гарми якум ва дуҷум равона карда шудааст.

25 март 15/БТ

Бонкӣ

Афзоиши пасандозҳои аҳолии идора дорад

Бақияи пасандозҳои шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ дар ташкилотҳои қарзии ҷумҳурӣ баъди ҷамъбасти маълумотҳои моҳи январӣ соли раван маблағи 6'639,7 млн. сомониро ташкил намуд, ки нисбат ба ҳамаин давраи соли гузашта 17,7 фоиз зиёд мебошад.

Аз ҷумла 2'187,1 млн. сомонӣ амонатҳои пули миллий ва 4'452,6 млн. сомонӣ бо асъори хориҷӣ ҷалб шудаанд. Агар ба таркиби бақияи пасандозҳо назар андозем, маълум мегардад, ки 36,1 фоиз (маблағи 2 400,2 млн. сомонӣ)-ро пасандозҳои шахсони ҳуқуқӣ ва 63,8 фоиз (4 239,4 млн. сомонӣ)-ро пасандозҳои шахсони воқеӣ ташкил медиҳанд.

Дар моҳи январӣ фоизи миёнавазнии пасандозҳо бо пули миллий 15,24 фоиз ва пасандозҳо бо асъори хориҷӣ 11,81 фоизи солоноро ташкил намуданд.

2 март 15/www.nbt.tj

Бақияи умумии қарзҳо 29,1 фоиз зиёд шуд

Тибқи маълумоти омор, бақияи умумии қарзҳо дар ташкилотҳои қарзии ҷумҳурӣ дар нахустин моҳи соли ҷорӣ 9'903,8 млн. сомониро ташкил намуда, дар қиёс ба ҳамаин давраи соли гузашта 29,1 фоиз афзуд. Аз ин маблағ 3'961,5 млн. сомонӣ қарзҳо бо пули миллий ва 5'942,3 млн. сомонӣ бо асъори хориҷӣ рост меоянд. Дар моҳи январӣ низ раванди афзоиши қарзҳои дарозмуҳлат идора ёфта, он ба 4'766,5 млн. сомонӣ баробар шуд.

Фоизи миёнавазнии қарзҳо дар низомии бонкии кишвар дар моҳи январӣ бо пули миллий 26,52 фоиз ва бо асъори хориҷӣ 23,67 фоизи солоноро ташкил намуд.

Ҳамчунин, дар аввалин моҳи соли раван ҳаҷми қарзҳои хурди додашуда низ дар муқоиса ба ҳамаин давраи соли қаблӣ 6,7 фоиз зиёд шуд. Аз ҷумла 88,5 млн. сомонӣ ба ноҳияҳои дурдасти қӯҳистон қарзҳои хурд дода шудаанд, ки назар ба

ҳамаин давраи соли гузашта 0,2 фоиз зиёд мебошад.

3 март 15/ www.nbt.tj

Вазъи қурби пули миллий ва таъмини устувории он муҳокима гардид

13 март бо мақсади рушани андохтан ба масъалаҳои марбут ба бозори асъор, болоравии қурби доллар нисбат ба сомонӣ ва дигар проблемаҳои рӯзмарраи низомии бонкии мамлакат, барои рӯзноманигорон дар Бонки миллии Тоҷикистон нишастии матбуотӣ баргузор гардид.

Дар ибтидои суҳбат масъулини Бонки миллии Тоҷикистон ба ҳозирин оид ба вазъи феълӣи бозори дохилии асъор, тадбирҳои дар рӯзҳои охир барои дар сатҳи муътадил нигоҳ доштани тағйирёбии қурби доллари ИМА нисбат ба сомонӣ андешидаи бонк мухтасар маълумот доданд.

Аз ҷумла, иттилоъ дода шуд, ки аз имрӯз сар карда Бонки миллии Тоҷикистон фурӯши мустақими доллари ИМА-ро дар нуқтаҳои мубодилаи асъор қатъ мекунад. Бинобар сабаби он ки баъзе корчаллонҳо аз чунин тарзи кор истифода бурда, ба таври сунъӣ қурби долларро боло мебаранд, тасмим гирифта шуд, ки аз ин баъд Бонки миллий ба бозори асъор тавассути бонкҳои тиҷоратии кишвар дахлат мекунад.

Дар рафти нишастии хабарӣ қайд гардид, ки тақрибан то як-ду ҳафта пеш чораҳои андешидаи бонк ба бозори асъор таъсирнок буданд. Аммо тавре мушоҳидаҳо нишон доданд, се рӯзи охир мардум то андозае дар таҳлука афтадаанд, ки зарури бидуни он доллар меҳаранд, ки ин ҳам боиси боло рафтани қурби он шуда истодааст. Дар робита ба ин, масъулини Бонки миллий аз мардум даъват карданд, ки бе зарурат аз хариди доллар худдорӣ намоянд ва беҳтар аз

Ахбор: расмӣ... бонкӣ... иқтисодӣ

ҳама пасандозҳояшонро бо пули сомони нигоҳдоранд.

Дар фуруварди суҳбати қолиб ва судманд намояндагони воситаҳои ахбори омма ба ҳамкориҳои дуҷониба ба хотири таъмин намудани муътадилӣ сатҳи нархҳо, таваррум ва тағйирёбии қурби асъори хориҷӣ даъват карда шуданд.

13 мар 15/www.nbt.tj

● Мусобиқаи футболи бонқдорони Суғд ба марҳилаи ¼ ниҳой расид

Бозиҳои гурӯҳӣ дар мусобиқаи футболи байни дастаҳои низомии бонкии вилояти Суғд, ки 23 февралӣ соли қорӣ дар толори варзишии Абдурахмони Ҷомӣ воқеъ дар Маркази солимгардонии наврасон ва ҷавонони "Шохин"-и шаҳри Қайроққум оғоз ёфта буд, ба поён расиданд ва 8 дастаи беҳтарин ба бозиҳои ¼ ниҳой роҳхат гирифтанд. Хотиррасон мекунем, ки ин мусобиқа бо ширкати 14 дастаи низомии бонкии вилоят дар ду гурӯҳ ҷараён гирифта буд. Дар гурӯҳи "А" дастаи "Рахш" (Шуъбаи минтақавии Бонки Миллии Тоҷикистон дар Хучанд) дар ҳамаи 6 бозӣ ғалаба ба даст оварда, бо касби 18 ҳол ҷойи аввалро ишғол намуд. Дастаҳои футболи "Соҳибкорбонк", "Эсхата -2" (собиқадорон) ва "Матин" мутаносибан ҷойҳои дуюм, сеюм ва чорумро ишғол намуданд.

Дар гурӯҳи "Б" бошад, "Эсхата" низ дар ҳамаи 6 бозӣ ҳарифонашро мағлуб карда, бо касби 18 ҳол ҷойи аввалро ишғол намуд. Се ҷойи баъдинаро дар ин гуруҳ дастаҳои "Агроинвестбонк", "Амонатбонк" ва "Рахш-2" (дастаи собиқадорони шуъбаи минтақавии Бонки Миллии Тоҷикистон дар Хучанд) ишғол карданд.

15 мар 15/БТ

● "АксесБонк Тоҷикистон" маърифати молиявии ҷавононро зиёд мекунад

ҶСК "Аксес Бонк Тоҷикистон" барои донишҷӯёни Донишгоҳи Славянии Россияву Тоҷикистон дар мавзӯи "Беҳтар намудани сатҳи саводнокии молиявии ҷавонон" як силсила семинарҳо баргузор намуд. Ин чорабиниҳо дар доираи барномаи "Global Money Week", ки барои афзоиши донишҳои молиявии ҷавонон гузаронида шуданд. Лоиҳаи

"GlobalMoneyWeek" дар соли 2014 дар саросари ҷаҳон 3 млн. кӯдакон ва ҷавонони 118 кишварро омӯзиш додааст.

16 мар 15/БТ

● Қарзи нави бебозгашт барои Тоҷикистон

17 март Шӯрои директорони иҷроияи Бонки Ҷаҳонӣ (БҶ) барои маблағгузори "Лоиҳаи рушди бунёди хизматрасонии коммуналии Тоҷикистон" ба маблағи 14,5 млн. долл. ИМА қарзи бебозгашт ҷудо кард.

Тибқи хабари АМИТ "Ховар", лоиҳаи мазкур ба ислоҳоти баҳши хизматрасонии коммунали, ки бо маблағгузори БҶ рӯйи қор омадааст, истинод мекунад.

Лоиҳаи мазкур ба такмили сохтори ёрирасони муниципалию коммунали мусоидат карда, ҳамчунин имкон медиҳад, ки неруи мақомоти маҳаллии ҳокимият ва корхонаҳо барои хизматрасонӣ ба манзури баланд бардоштани сатҳи хизматрасонии сокинони маҳалли афзун карда шавад.

18 мар 15/БТ

● Коршиноси БҶ: "Ташкили Анҷумани баҳогузори амволи ғайриманқул муҳим аст"

20 март бо ибтиқори Иттиҳодияи байналмилалӣ молиявӣ ҷаласаи омӯзишии машваратӣ бо ҳузури намояндагони васоити ахбори омма доир гардид. Дар ин нишаст, масъалаи омӯзиш ва таҳлили таҷрибаи баҳогузорӣ ба амволи ғайриманқул ҳамчун гарав дар мавриди гирифтани қарз матраҳ шуд. Чорабинии мазкур дар доираи татбиқи лоиҳаи "АСАФИ" гурӯҳи БҶ амалӣ гардонида мешавад.

Тибқи маълумоти АМИТ "Ховар", татбиқи лоиҳаи мазкур ба ниҳодҳои молиявӣ имкон медиҳад, ки қарорҳои саривақтии қарзиро қабул намуда, бо ҳамин васила дастрасии корхонаҳои хурду миёна ва мизоҷонро ба хизматрасонии молиявӣ баланд бардоранд.

Дар ҷаласаи омӯзишӣ коршиноси БҶ Ҷомид Мамадҷонов доир ба паҳлуҳои гуногуни омӯзиш ва таҳлили таҷрибаи баҳогузорӣ ба амволи ғайриманқул ҳамчун гарав ҳангоми гирифтани қарз, тақвияти инфрасохтори молиявӣ, роҳҳои баланд бардоштани сатҳи дониши қор-

мандони ташкилотҳои молиявӣ, рушди иттилооти бозори амволи ғайриманқул дар заминаи ташкили маҷаллаю рӯзномаҳо ва сомонаҳои иттилоотӣ таъбули назар кард.

20 мар 15/БТ

● БАТИ маблағгузори савдори дастгирӣ менамояд

Бонки Аврупои таҷдид ва инкишоф (БАТИ) дастгирии рушди савдои байналхалқиро дар Тоҷикистон бо воситаи ҷудо кардани маблағгузорӣ ва ташкил намудани барномаҳои таълимӣ идома дода истодааст.

30 март дар қорҷӯбаи Барномаи дастгирии рушди савдо (БДРС) бонки номбурда барои ҶСП "АксесБонк Тоҷикистон" хати нави маблағгузори савдори боз намуд. Худи ҳамин рӯз, БАТИ дар ҳамкорӣ бо Ассотсиатсияи бонқҳои Тоҷикистон баҳшида ба қоидаҳои нави Палатаи байналхалқии савдо (ПБА) оид ба истифодаи Меъёрҳои байналхалқии амалияи бонкӣ (МБАБ) дар Бонки миллии Тоҷикистон семинар баргузор намуд.

Дар ифтитоҳи семинар Раиси Бонки миллии Тоҷикистон Абдуҷаббор Ширинов изҳор дошт: "Мо хушнудем, ки бароямон имконияте фароҳам омад, то чорабинии имрӯзаро баргузор намоем ва ба ин васила бонқҳои тиҷоратӣ тавонистанд маълумоти муҳимро ба даст оваранду қормандони онҳо дар баҳши тағйироти охири амалияи бонкӣ таълим бигиранд."

Роҳбари намояндагии БАТИ дар ҷумҳурии қаноби Ричард Ҷонс қайд намуд, ки расонидани кӯмакҳои техникӣ ва гузаронидани машғулиятҳои таълимӣ яке аз бахшҳои муҳими фаъолияти ҳайати БАТИ дар Тоҷикистон ба шумор меравад.

30 мар 15/www.nbt.tj

● Ифтитоҳи биноҳои нави БДА ҶТ "Амонатбонк" дар се ноҳия

Бино ба иттилои АМИТ "Ховар", раёсати БДА ҶТ "Амонатбонк" дар робита ба ҷаиши байналмилалӣ Наврӯз дар ҷамоатҳои деҳоти Хистеварзи ноҳияи Б.Ғафурови вилояти Суғд, Тоҷикободи ноҳияи Ваҳши вилояти Хатлон ва Шогадоеви ноҳияи Тоҷикобод бо иштироки намояндагони бонки мазкур ва мақомоти иҷроия

маҳаллии ҳокимияти давлатии ин ноҳияҳо, биноҳои нави кори марказҳои хизматрасони бонкиро ифтитоҳ кард.

Дар айни ҳол сохтмони биноҳои нави кори марказҳои хизматрасони бонкӣ дар ноҳияи Дарвоз, шаҳри Қўлоб, ноҳияи Ховалинг, ноҳияи Темурмалик, Бохтари вилояти Хатлон ноҳияи Тавилдара, ноҳияи Рӯдакӣ, ноҳияи Ёвон ва ноҳияи Фонҷии вилояти Суғд давом дорад.

30 мар 15/БТ

● Тоҷи тиллоӣ - мукофоти амал

Донишкадаи молия ва иқтисоди Тоҷикистон аз ҷониби Ширкати байналмилалӣ "Би-Ай-Ди-Бизнес Инициатив Дайрекция" (Business Initiative Directions), барои нишондод ва дастовардҳо дар соҳаи идора, баланд бардоштани сифати кору маҳсулот ва ҷорӣ намудани технология ва инноватсияҳои ҷадид, ба дарёфти Ҷоизаи тиллоӣ байналмилалӣ "Тоҷ барои сифат" сазовор гардид.

Тибқи иттилои АМИТ "Ховар", вобаста ба ин 28 март дар донишкада муаррифии ҷоиза доир гардид. Ректори донишкада Ашурбой Солиев устодону кормандон ва донишҷӯёнро бо дарёфти ин ҷоизаи воло шодбод гуфта, иброз дошт, ки ин мукофоти амалу фаъолияти яқсолаи аҳли коллективи донишкада дар самти таълиму тарбия, робитаҳои байналмилалӣ, инъикос ва иттилоотрасони фаъолияти он дар ВАО мебошад.

Бояд гуфт, ки ҳамчунин Донишкадаи молия ва иқтисоди Тоҷикистон аъзои Иттифоқи академии Оксфорд гардид ва дар бораи донишкада дар маҷаллаҳои хориҷии "University of the Future" ва "Quality Crown" маълумоти муфассал ҷоп гардид, ки ҳамаи ин нуфузи донишкадаро дар сатҳи ҷумҳурию байналмилалӣ баланд мегардонад.

30 мар 15/БТ

● 183 бонки Россия дучори мушкилот шуданд

Бонки Марказии Россия дар бораи вучуди мушкилот дар 183 бонки ин кишвар хабар дод. Дар айни замон ин 183 бонк дар бораи амалиёти худ ба тариқи ҳаррӯза ҳисобот медиҳанд. Миха-

ил Сухов, муовини раиси Бонки Марказии Россия гуфт, бо тадбири ин бонк 183 бонк ба пешниҳоди ҳисоботи ҳаррӯза водор шудаанд ва маҳдудиятҳо барои 44 бонк барои ҷалб кардани маблағҳои давлатӣ дар пасандозҳо ва барои 8 бонк дар ҳаҷми меъёри фоизӣ ҷорӣ карда шудаанд. Бонки Марказии Россия умедвор аст, ки худӣ бонкҳо роҳи аз вазъияти мушкил баромаданро пайдо мекунанд.

12 мар 15/Интерфакс

● Коммерсбонки Олмон 1,5 млрд. долл. ИМА ҷарима шуд

Коммерсбонки Олмон эълон кардааст, ки барои нақзи таҳримҳои Амрико алайҳи кишварҳои чун Эрон ва Судон ҳудуди 1,5 млрд. долл. ИМА ҷарима шудааст. Ин маблағ бояд ба Амрико пардохта шавад. Коммерсбонки Олмон таҳримҳои Амрико ва кишварҳои Ғарбро нодида гирифта, маблағи зиёдеро ба Эрон ва Судон интиқол додааст. Коммерсбонки Олмон гуфтааст, бо пардохти ин ҷарима аз таъқиби додгоҳи Амрико раҳо мешавад.

13 мар 15/Bloomberg

● Қарзи давлатии Фаронса аз 2 трлн. евро гузашт

Қарзи давлатии Фаронса афзоиши худро идома дода, дар ибтидои соли 2015 ба 2,037 трлн. евро расид.

Бино ба хабари Донишкадаи давлатии омор ва тадқиқоти иқтисодии Брюссел, дар муқоиса бо семоҳаи пешина дар ин давра қарзи давлатии Фаронса 2,4 млрд. евро зиёд шудааст. Таносуби қарзи давлатии Фаронса нисбат ба ММД 95 фоизро ташкил медиҳад. Ин дар ҳолат, ки бояд тибқи паймонҳои байналмилалӣ қарзи давлатии Фаронса набояд нисбат ба ММД аз 60 фоиз бештар бошад.

26 мар 15/Bankir.ru

● Бонки Инглистон аз ноустувории бозорҳои молиявӣ огоҳ мекунанд

Бонки Инглистон пешбинӣ кардааст, ки бозорҳои молиявӣ ҷаҳонӣ ноустувортар мешаванд ва тамоюлоти аз ҳад зиёд каловандаро касб мекунанд. Бино ба эътиқоди масъулини Бонки Инглистон, тамоюлҳои охир, аз ҷумла, ҳаҷми савдои паст, суботи молиявиро ҳалалдор ва ба ноустувории аз ҳад зиёд оварда мерасонад.

27 мар 15/The Wall Street Journal

● Ахбор: расмӣ... бонкӣ... иқтисодӣ

● **ВТБ ба Чин пешниҳод кард, ки бо юан ба бонкҳои русӣ қарз диҳад**

Бонки русии ВТБ ба вазорати молияи Чин пешниҳод кардааст, ки барои қарз додан бо юан ба ширкатҳои русӣ дар Чин иҷоза диҳад. Бино ба гуфтаи роҳбари ВТБ Андрей Костин, дар айни замон гирифтани қарз дар Чин барои ширкатҳо ва бонкҳои хориҷӣ мамнуъ аст, аз ин рӯ, мо ба вазири молияи Чин пешниҳод кардем, ки масъалаи ворид шудани ширкатҳои русӣ ба ин бозорро баррасӣ кунанд. Ба гуфтаи Костин, агар Россия тавонад ба ин бозор ворид шавад, як сарчашмаи хеле муҳимми маблағгузорӣ барои бонкҳо ва ширкатҳои русӣ пайдо хоҳад шуд. Вазорати молияи Чин гуфтааст, ин масъаларо мавриди омӯзиш қарор хоҳанд дод.

30 мар 15/Bankir.ru

Иқтисодӣ

● **Содироти нахи пахтаи Тоҷикистон афзуд**

Дар соли равон содироти нахи пахта аз Тоҷикистон рӯ ба афзоиш ниҳод. Бино ба маълумоти Агенсии омили назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон,

давоми ду моҳи соли қорӣ аз Тоҷикистон ба хориҷи кишвар беш аз 20 ҳазор тонна нахи пахта (ду моҳи аввали соли 2014 – каме бештар аз 16 ҳазор тонна) содирот шудааст, ки нисбат ба нишондиҳандаи ҳамин давраи соли гузашта 24 фоиз зиёдтар аст. Дар ҳамин ҳол, тибқи маълумоти ИСАС (Кумитаи байналмилалӣ машваратӣ оид ба пахта), тайи соли ахир нархи пахта 24 фоиз коҳиш ёфта, дар ин робита тӯли моҳҳои январ-феврари соли равон Тоҷикистон аз фуруши нахи пахта ҳамагӣ 26 млн. долл. ИМА даромад ба даст овардааст.

20 мар 15/www.news.tj

● **Ҳамгирой – имкониятҳои нав ва роҳҳои баромадан аз бӯҳрон**

Чанде пеш дар шаҳри Маскави Федератсияи Русия чаласаи 65-уми Шӯрои иқтисодии кишварҳои иштирокчи Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) баргузор шуд, ки дар он ҳайати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти роҳбарии вазири рушди иқтисод ва савдо Неъматулло Ҳикматуллозода иштирок карданд.

Дар Шӯро масъалаҳои ҳамкориҳои кишварҳои иштирокчи ИДМ, аз ҷумла "Нақшаи ҳамкориҳои муштараки кишварҳои иштирокчи ИДМ оид ба иҷрои масъалаҳои муҳимми молиявӣ иқтисодӣ", Маҷмуи чорабиниҳо барои солҳои 2015-2016 оид ба татбиқи "Барномаи байнидавлатии ҳамкориҳои инноватсионии кишварҳои иштирокчи ИДМ то соли 2020" ва самтҳои асосии ҳамкориҳои кишварҳои ИДМ "Дар соҳаи хоҷагии қангал ва саноати қангал то давраи соли 2025" мувофиқа намуданд.

20 мар 15/АМИТ Ховар

● **Дар бозори Аврупо арзиши як барел нафт 2 долл. ИМА баланд гардид.**

Як барел нафти хоми навъи Бренд дар бозори Аврупо 61 долл. ИМА ба фуруши рафт. Таҳлилгарони масоили иқтисодии ҷаҳон яке аз сабабҳои баланд гаридани арзиши нафтро дар сар задани нооромӣ дар Либия ва зиёд гардидани талабот ба ин навъи сӯзишворӣ рабт медиҳанд. Ёдовар мешавем, ки Либия дар ҷаҳон яке аз кишварҳои асосии истеҳсолкунандаи нафт ба шумор меравад.

www.jahonnamo.tj

● **Чину Қирғизистон барои сохтмони роҳи оҳан ба созиш расиданд**

Чину Қирғизистон роҷеъ ба тарҳи сохтмони роҳи оҳани Чин-Қирғизистон ба созиш расидаанд. Бар асоси ин созиш Қирғизистон барои сохтмони ин роҳ ба Чин замин ҷудо мекунад ва худ Чин ин роҳ ва зербинои марбут ба онро месозад. Дар ивази замини ҷудошуда Чин ба Қирғизистон дар наздикии яке аз шаҳрҳои бандари худ 17 ҳектар замин медиҳад, то Қирғизистон тавонад дар он ҷо терминалҳои бору молҳои воридотӣ ва содиротӣ худро бунёд кунад. Ин тарҳ аз 6 то 6,5 млрд. долл. ИМА арзиш дорад.

11 мар 15/News.tj

10

10

ДАҲ СОМОНИ

EA 6880995

БОНКИ МИЛЛИИ
ТОЧИКИСТОН

20
ПРЕЗИДЕНТИ
ТОЧИКИСТОН
1999

50

ПАНЧОҲ СОМОНИ

Бобоҷон Гафуров, (1908-1977)

BE 7068835

БОНКИ МИЛЛИИ
ТОЧИКИСТОН

5

ПАНҶ СОМОН

1999

BE 7068835

Шарҳи бонкиву иқтисодии ВАО-и ҷаҳон

■ Frankfurter Allgemeine (9 март 15).

Бино ба маълумоти омории Юнон, тӯли ҳафт соли охир аввалин маротиба аст, ки дар соли 2014 иқтисодиёти Юнон нишондиҳандаҳои баландро касб кардааст. Рушди ММД бино ба натиҷаҳои сол 0,8 фоизро ташкил мекард, ки коршиносон инро муътадил арзёбӣ мекунанд. Баъдан дигарбора ин нишондиҳанда ба тадриҷ коҳиш ёфт.

Дар семоҳаи сеюми соли 2014, ММД-и Юнон рушд кард, аммо дар семоҳаи чорум якум он то 0,4 фоиз коҳиш ёфт. Коршиносон сабаби аслии инро бо интиҳоботи парлумонӣ марбут медонанд, ки дар ибтидои соли 2015 тағйирот дар умури роҳбарӣ ба вуҷуд овард. Сарвари Бонки марказии Юнон Иоаннис Стурнарас ҳафтае қабл хушдор дода буд, ки вазъи сиёсии Юнон рушди иқтисодиёти кишварро таҳдид дорад. Бино ба гуфтаи ӯ, нобоварӣ имрӯз хатари қиддӣ гаштааст.

Дар ду моҳи аввали соли равон ҳукумати Юнон аз нақша дида андоза аз меъёр камтарро ҷамъоварӣ намуд. Дар моҳи январ ва феввали соли ҷорӣ ба буҷети ҳукумати марказӣ дар маҷмӯъ 7,3 млрд. евро ворид гашт, ки дар муқоиса бо ҳамин давраи соли гузашта, 14 фоиз камтар аст.

■ Frankfurter Allgemeine (12 март 15).

Дар музокироти Юнон, ки дар ҷаҳорҷӯбаи нишасти сарони кишварҳои узви Иттиҳоди Аврупо дар Брюссел баргузор гардид, ҳукуматдорони Юнон кӯшиши ошӣ кардан бо рақибони аврупоиро рӯйи қор гирифтанд. Ба Афина ваъда дода шуд, ки ислоҳоти навине дар муҳлати кӯтоҳ амалӣ хоҳад гашт. Бино ба навиштаи нашрия, Афина аз ду чиз: вақту сармоя камбудӣ дорад.

Бонкҳои юнонӣ имкону тавони ҷалби сармоя ба бозори молиро надоранд ва муҳлати тӯлонист, ки аз амонатгузoron сармоя дастрас накардаанд ва миёни муштариёни бонкҳо нобоварӣ афзун гаштааст. Аз ибтидои соли 2015 аз Юнон беш аз 20 млрд. евро бароварда шудааст. Бе қарзи Бонки марказии Аврупо ҷаҳор бонки бузурги Юнон—AlphaBank, National Bank of Greece, Piräus Bank ва Eurobank Ergasias мувоҷеҳ ба шикаст мешаванд.

■ Spiegel (15 март 15).

Раёсати федеролӣ оид ба назорат ва хизматрасониҳои моли Олмон аввалин шуда иҷозатномаи фаъолияти бонкиро тақдими муассисаи молиявии исломӣ кард. Аксари бонкҳои Олмон хоҳони дар худ ҷой додани сармояҳои исломианд, аммо то ба имрӯз ин қор амалӣ нагашта буд.

DER SPIEGEL

Kuveyt Türk Bank ният дошт моҳи июли соли соли 2015 фаъолияти худро дар Омлон амалӣ созад. Аввалин шуъбаҳои бонки мазкур дар шаҳрҳои Берлин, Франкфурт ва Мангейм ифтитоҳ хоҳанд шуд. Дар соли 2012 Kuveyt Türk Bank ба ҳукуматдорони Олмон ҷиҳати оғоз бахшидан ба фаъолият дархост пешниҳод карда буд, аммо иҷозатнома дастрас нагашта буд.

Роҳбарияти бонк бар ин назаранд, ки акнун марҳалае фаро расидааст, то ҳар чӣ зудтар ворида бозори моли Олмон гарданд. Бино ба таҳқиқоти бозори Kuveyt Türk Bank, 21 фоизи аҳолии Олмон метавонанд муштариёни муассисаи моли исломӣ гарданд. Феълан дар Олмон 4,5 млн. нафар мусалмон ба сар мебаранд. Дигар афроди ғайримусалмон низ ниёзу хоҳиши бештар ба фаъол шудани муассисаҳои молиявии исломӣ доранд.

■ Guardian (20 март 15).

Бритониё дар остонаи муфлисшавӣ қарор дорад. Намояи нархи истеъмоли Бритониё аз соли 1989 то ин ҷониб чунин нишондоди пастро соҳиб набуд. Бино ба ҳисоби ғайрирасмӣ, дар соли 1960 таваррум пастрар аз ин буд, аммо

дар ин бора расман чизе ба нашр на-расидааст.

Дар моҳи январи соли 2015 намояи нархи истеъмоли дар Бритониёи Кабир 0,3 фоиз, дар моҳи феврал 0,0 фоиз буд. Аз сабаби коҳиши бесобиқаи нархи нафт ва аз сабаби “чанг” миёни марказҳои бузурги тиҷоратӣ, нархи сӯзишворӣ то 16,6 фоиз ва нархи маводи ғизой бошад то 3,4 фоиз коҳиш ёфт.

Музди миёнаи меҳнат аз соли 2008 то соли 2014 пайи ҳам коҳиш ёфта буд. Ҳамзамон, дар соли 2014 вазъият куллан тағйир ёфт. Бино ба маълумоти охир, дар пайи таварруми паст рушди музди меҳнат тайи се моҳ то моҳи январи соли 2015 ҳамагӣ 1,8 фоизро ташкил кард.

Интизор меравад, ки дар фасли баҳор нархи маҳсулот ва нархи ҷаҳонии нафт низ коҳиш меёбад.

Reuters (25 март 15).

Barclays аз коҳиш додани ҳаҷми сармоягузориҳои нави бонк, ки натиҷаҳои манфӣ ба даст овардааст, эълон доштааст.

Соли гузашта бонки мазкур сармояи худро тақвият бахшида, аз дороиҳои нофорам худдорӣ карда буд. Тайи соли охир даромади бонки мазкур дар маҷмӯъ 5,5 млн. фунтро ташкил мекард.

Бино ба маълумоти худӣ Barclays, дар соли 2015 бонки сармоягузор оғозро хуб роҳандозӣ карда буд, аммо соле баъд даромад аз сармоягузориҳои бонк то се баробар коҳиш ёфт.

Дар соли 2014 Barclays дар ҳаҷми 174 млн. фунт стерлинг (268 млн. долл. ИМА) хисороти молӣ дида буд. Дар семоҳаи чоруми соли гузашта зарари муассисаи мазкур 1,68 млрд. фунт стерлингро дар бар мегирад.

Дар маҷмӯъ дар соли 2014 5 фоизи ходимони бонк аз кор рухсат шуда буданд.

Financial Times (27 март 15).

Ҷониби Франция, Олмон ва Италия тасмим доранд ба бонки Осиёи сармоягузориҳои инфрасохторӣ, ки муассиси он Ҷумҳурии Мардумии Чин ба ҳисоб меравад, ҳамроҳ шаванд. Дар ин хусус оҷонсии “Файнэншл Таймс” иттилоъ дод. Ин маълумотро Франция қисман эътироф кард. Бонки Осиёи сармоягузориҳои

инфрасохторӣ бо сармояи 50 млрд. долл. ИМА як навъ рақибӣ Бонки Ҷаҳонӣ буда метавонад. Ба Бонки Осиёи сармоягузориҳои инфрасохторӣ, ки моҳи октябри соли сипаригардида таъсис ёфта буд, Бритониёи Кабир низ ҳамроҳ гардид. Иттифоқиёни дигари Амрико дар кишварҳои Осиёи Уқёнуси Ором аз қабили Австралия, Ҷопон ва Кореяи Ҷанубӣ аз аъзо шудан ба бонки Осиёи сармоягузориҳои инфрасохторӣ худдорӣ намуданд.

Wall Street Journal (30 март 15).

Дар пайи як муноқишаи офшорӣ бонки Banco de Madrid (Испания), ки хизматрасониҳои муштариёни сарватманд ё доро амалӣ месозад, дар мавриди муфлисшавии худ ариза пешниҳод кардааст.

Тибқи хабари Бонки марказии Испания, амонатҳои дар ҳаҷми 100 ҳазор евро буда, таҳти ҳифозати Фонди суғуртавии амонатҳои Испания қарор доранд. Бино ба маълумоти Иттиҳодияи бонкҳои Испания, дар моҳи сентябри соли 2014 ҳаҷми умумии амонатҳои Banco de Madrid 674,7 млн. евро-ро ташкил мекард. Ҳаҷми дороиҳои Banco de Madrid то иттиҳомот ВРА 6 млрд. евро буд. ■

Пурсишу Посух

Гӯшаи “Пурсишу Посух” гӯшаест, ки дар асоси талабу дархости хонандагони маҷалла, бахусус бахши иқтисодии мактабҳои олии кишвар таҳия шудааст. Посухҳо дар асоси андешаву афкори олимону мутахассисони дахлдор пешниҳод мегардад.

Пурсиш:

Фарқияти санҷиши аудити берунӣ аз аудити дохилӣ барои дилхоҳ муассиса дар чист?

Савол аз ҷониби донишҷӯӣи Донишгоҳи Давлатии Омӯзгори Тоҷикистон ба номи С.Айнӣ Г.Абдулҷаҳова пешниҳод гаштааст.

Посух:

Фарқияти санҷиши аудити берунӣ аз аудити дохилӣ дар он аст, ки аудити берунӣ аз ҷониби ширкати мустақили аудиторӣ дар асоси шартномаи байни муассиса ва ширкати аудиторӣ гузаронида мешавад. Муассиса ё ташкилот ширкати аудиториро дар асоси озмун интихоб менамояд. Аудити берунӣ бо пардохти маблағи муайян, ки бо мувофиқаи тарафайн дар шартнома муқаррар мегардад, гузаронида мешавад. Мақсади аудити берунӣ баҳодихии ҳолисонаи дурустии ҳисоботи молиявии муассиса, мутобиқати он ба стандартҳои эътирофшудаю қонунгузори амалкунанда ва инчунин додани машварату тавсияҳои зарурӣ мебошад. Аз рӯйи натиҷаи аудити берунӣ, ҳулосаи аудиторӣ се навъ мешавад: мусбат, мусбат бо қайдҳои шартҳо ва манфӣ.

Аудити дохилӣ бошад аз тарафи воҳиди сохтории (департамент, идора ё шуъбаи)

муассиса, яъне аз ҷониби ҳуди кормандони муассиса гузаронида мешавад. Мақсади аудити дохилӣ сари вақт ба роҳбарияти муассиса пешниҳод намудани маълумоти дурусту муътамад дар хусуси ҳолати иҷрои функцияву вазифаҳои вогузоршуда аз тарафи воҳидҳои сохтории муассиса, вазъи назорати дохилӣ ва идорасозии хавф (риск)-ҳо ва ҳамчунин ба воҳидҳои сохтории муассиса додани тавсияҳои асарбахшу самаранок ҷиҳати беҳтар намудани кор мебошад.

Самтҳои асосии аудити дохилӣ аз инҳо иборатанд:

- баланд бардоштани самаранокию маҳсулнокии фаъолияти муассиса (аудити равандҳои кории муассиса, яъне аудити амалиётӣ);
- назорати дурустии ҳама гуна ҳисобот (муҳосибӣ, молиявӣ, идоракунии, яъне аудити молиявӣ);
- таъмини нигоҳдориву ҳифозати дороиҳо;
- назорати риояи гаштани талаботи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ (комплаенс);
- назорати истифодаи дурусту самараноки технологияҳои иттилоотӣ (аудити технологияҳои иттилоотӣ).

*Департаменти аудити дохилии
Банки миллии Тоҷикистон*

Лаҳзаи фароғат

Муаммои №15

МУАММОИ ЭЙНШТЕЙН

Савол:

5 нафар одам дар 5 хонаи гуногунранг, 5 сигори гуногуннавъ мекашанд ва 5 намуди ҳайвонро парвариш мекунад, инчунин 5 намуд нӯшокии гуногунро менӯшанд. Савол: ки моҳӣ мепарварад?

Ишораҳо:

- Норвежӣ дар хонаи якум зиндагӣ мекунад.
- Англис дар хонаи рангаи сурх зиндагӣ мекунад.
- Хонаи рангаи сабз аз тарафи чапи хонаи рангаи сафед ҷойгир аст.
- Даниягӣ ҷой менӯшад.
- Он нафаре, ки сигори Rothmans мекашад, дар назди шахсе зиндагӣ менамояд, ки ба парвариши гурбаҳо машғул аст.
- Нафаре, ки дар хонаи рангаи зард зиндагӣ мекунад, сигори навъи Dunhill мекашад.
- Олмонӣ сигори Marlboro мекашад.
- Нафаре, ки дар марказ зиндагӣ мекунад, шир менӯшад.
- Ҳамсоияи шахсе, ки сигори Rothmans мекашад, об менӯшад.
- Нафаре, ки Pall Mall мекашад, паранда парвариш мекунад.
- Швед сағхоро калон мекунад.
- Норвежӣ дар назди хонаи рангаи кабуд зиндагӣ мекунад.
- Нафаре, ки аспҳоро парвариш мекунад, дар хонаи рангаи кабуд зиндагӣ мекунад.
- Нафаре, ки сигори Philip Morris мекашад, оби ҷав менӯшад.
- Дар хонаи рангаи сабз қаҳва менӯшанд.

Қадвали зерин дар ҳалли муаммо мусоидат мекунад:

Рақами хона	1	2	3	4	5
Миллат					
Ранги хона					
Сигорҳо					
Ҳайвонҳо					
Нӯшоки					

Муаммои №16

Тоҷире андармони ҳамлу нақли молу маҳсулот аст. Дар бордони мошинаи ӯ ё 8 қуттии бузурги маҳсулот меғунҷад, ё 10 қуттии хурдтар. Тоҷир ҷиҳати ҳамлу нақли маҳсулот чанд маротиба равуо карда, билохира дар маҷмуъ 96 қуттӣ интиқол медиҳад. Муайян кунед, ки тоҷир чанд маротиба ҷиҳати интиқоли қуттиҳои хурду бузург равуо кардааст?

***

Муаммои №17

Дарёбед, сухан атрофи чӣ меравад: Яке нишаставу аслан аз ҷой намечунбад, дуввумӣ ҳар чӣ ки ба ӯ диҳанд, ҳама чиро мехӯрад ва пайваста гурусна аст. Сеюмӣ ҳамеша ин дуру тарк гуфта, асло бозгашт надорад.

***

Посух ба муаммои №14, ки дар гӯшаи "Лаҳзаи фароғат" дар шумораи февралии соли 2015, №2 (67) ба нашр расид:

Муаммои №14

Ҷавоб:

23 сол. Фарқият миёни падару писар дар 23 сол аст. Барои он, ки падар аз писар ба синну сол дубаробар калон бошад, писар 23 сола мебояд буд.

Рӯйдодҳои муҳимми моҳ

■ **4 март** – Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон ноиби президенти Бонки Оиёии Рушд (БОР) Венкай Жанг-ро ба ҳузур пазируфт.

***

■ **6 март** – бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар маҷмааи давлатии “Кохи Борбад” ба истиқболи Рӯзи Модар ҷамъомади тантанавӣ баргузор шуд.

***

■ **11 март** – дар Вазорати рушди иқтисод ва савдои Тоҷикистон дар доираи Барномаи рушди низоми молиявӣ дар минтақаҳои деҳоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Барномаи маблағгузории манзил, маросими имзои Созишнома оид ба пешниҳоди кумаки молиявӣ ва техникӣ ба бонкҳо ва ташкилотҳои қарзии хурди Тоҷикистон баргузор гардид.

***

■ **13 март** – бо мақсади рӯшанӣ андохтан ба масъалаҳои марбут ба бозори асъор, болоравии қурби доллар нисбат ба сомонӣ ва дигар проблемаҳои рузмарраи низоми бонкии мамлакат, дар Бонки миллии Тоҷикистон нишастии матбуотӣ баргузор гардид

***

■ **16 март** – ҶСК “Аксес Бонк Тоҷикистон” барои донишҷӯёни Донишгоҳи Славянии Россияву Тоҷикистон дар мавзӯи “Беҳтар намудани сатҳи маърифатнокии молиявии ҷавонон” як силсила семинарҳо баргузор намуд.

***

■ **17 март** – Шӯрои директорони иҷроияи Бонки Ҷаҳонӣ (БҶ) барои маблағгузории “Лоихаи рушди бунёди хизматрасонии коммуналии Тоҷикистон” ба маблағи 14,5 млн. долл. ИМА қарзи бебозгашт ҷудо кард.

***

■ **18 март** – Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон Директори иҷроияи Шӯрои директорони Бонки Осиёии Рушд (БОР) Умеш Кумарро ба ҳузур пазируфт. Дар мулоқот масъалаҳои ҳамкориҳои Тоҷикистон ва ин муассисаи молиявии бонифузи минтақавӣ баррасӣ шуд.

***

■ **20 март** – бо ибтикори Иттиҳодияи байналмилалии молиявӣ ҷаласаи омӯзишию машваратӣ бо ҳузори намояндагони васоити ахбори омма доир гардид.

***

■ **20 март** – дар шаҳри Москваи Федератсияи Россия ҷаласаи 65-уми Шӯрои иқтисодии кишварҳои иштирокчи Иттиҳоди Давлатҳои Мустақил (ИДМ) баргузор шуд, ки дар он ҳайати Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳти роҳбарии вазирӣ рушди иқтисод ва савдо Неъматулло Ҷикматуллозода иштирок карданд.

***

■ **21 март** – дар Тоҷикистон Наврӯзи оламафрӯз бо тантанаи ҷашн гирифта шуд.

***

■ **24 март** – бо иштироки Президенти кишвар Эмомалӣ Раҳмон дар шаҳри Хучанд бинои нави филиали минтақавии ҶСК “Тоҷиксодиротбонк” мавриди баҳрабардорӣ қарор гирифт.

***

■ **30 март** – Бонки Аврупоии Таҷдид ва Рушд (БАТР) дастгирии рушди савдои байналхалқиро дар Тоҷикистон бо воситаи ҷудо кардани маблағгузорӣ ва ташкил намудани барномаҳои таълимӣ идома дод. ■

Таҳияи Х.Туфонова

Барои қайдҳо

Барои қайдҳо

Эълон

Маҷаллаи "Бонқдорӣ дар Тоҷикистон" омодааст, ки маводҳои илмӣ-оммавии олимону мутахассисон ва хоҳишмандонро ба нашр расонад. Барои мақолаҳои нашршуда ҳаққи қалам пешниҳод мешавад.

Хоҳишмандон метавонанд, мақолаву маводҳои худро ба нишони зерин фиристанд:

734025, ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 23/2.

Бонки миллии Тоҷикистон, идораи маҷаллаи "Бонқдорӣ дар Тоҷикистон"

E-mail: majalla@nbt.tj

Тел: +992 (44) 620 05 37

Факс: +992 (44) 600 32 49

ТАВАҚЦУҲ!!!

Маҷаллаи “Бонкдорӣ дар Тоҷикистон” обунаро барои соли 2015 идома медиҳад!

“Бонкдорӣ дар Тоҷикистон”:

- маҷаллаи иттилоотӣ-бонкӣ буда, минбари баҳсу андешаронии иқтисоддонҳою мутахассисони соҳаи низоми бонкист;
- маҷаллаест, ки аз навгониҳои иқтисодию бонкии мамлакату ҷаҳон хонандагонро ошно месозад;
- тавассути маҷалла, таҳлилу пешниҳодҳои олимони иқтисоддон атрофи Дурномаи рушди иқтисодиёти кишвар манзури хонандагон мегарданд;
- маҷаллаест, ки аз тарзу усули нави хизматрасониҳои бонкию дигар муассисаҳои молӣ маълумот медиҳад;
- ахбори дақиқи иқтисодӣ, шарҳи ВАО-и ҷаҳон, рӯйдодҳои муҳимми моҳ ва шарҳи иқтисодиёти ҷаҳон, пурсиши хонандагону посухи нашрия, мавзӯи матлаби ҳар шумораи маҷалла аст.

АРЗИШИ ЯК ШУМОРА: 35 СОМОНӢ

АРЗИШИ ОБУНАИ СОЛОНА: 495,6 СОМОНӢ

Хоҳишмандон метавонанд маблағи обунаро ба мушаххасоти зер интиқол диҳанд:

с/ҳ 40830972600001,

РМБ 350101101,

РМА 010008715

Бонки миллии Тоҷикистон
Ҷумҳурии Тоҷикистон, 734025,
ш. Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ 107А

Мушаххасот барои маълумот:

Факс: +992 (44) 600-32-49; Тел: +992 (44) 620-05-37

E-mail: majalla@nbt.tj